GILDAS

DE EXCIDIO

BRITANNIÆ.

GILDAS

DE EXCIDIO

BRITANNIÆ.

AD FIDEM
CODICUM MANUSCRIPTORUM
RECENSUIT
JOSEPHUS STEVENSON.

LONDINI:
SUMPTIBUS SOCIETATIS.
M.DCCC.XXXVIII.

LONDON:
PRINTED BY SAMUEL BENTLEY,
Bangor House, Shoe Lane.

ENGLISH HISTORICAL SOCIETY.

MEMBERS.

16th May, 1837.

HIS MAJESTY KING WILLIAM IV.

The Viscount Acheson, M.P.
The Earl of Bandon, D.C.L.
The Duke of Bedford, K.G.
Thomas Wentworth Beaumont, Esq. M.P.
The Viscount Bernard.
The Hon. Henry Boyle Bernard.
The Lord Bexley, F.R.S. F.S.A.
Rev. John S. Brewer, M.A. Queen's College, Oxford.
Captain Arthur Arundel Browne.
Rev. John Browne, D.C.L. Bandon, Ireland.
The Duke of Buccleuch, K.G.
Rev. James Bulwer, M.A.
The Lord Bishop of Chichester.
William Nelson Clarke, Esq. M.A.
Rev. Henry O. Coxe, M.A. British Museum.
James T. Gibson Craig, Esq.
The Hon. Robert Curzon.
The Viscount Dungannon, M.P.
The Earl of Dunmore.
The Lord Bishop of Durham.
The Dean and Chapter of Durham.
Lord Francis Egerton, M.P.
Robert Few, Esq.
Rev. J. Forshall, M.A. F.R.S. F.S.A. British Museum.
Dr. Franck.

Robert Gatty, Esq. F.S.A.

Rev. J. A. Giles, M.A. Head Master of the City of London School.

Rev. William Stephen Gilly, D.D. Prebendary of Durham.

William Grant, Esq.

The Right Hon. Thomas Grenville, Trustee of the British Museum.

The Earl Grey, K.G.

Stacey Grimaldi, Esq. F.S.A.

M. Guizot, Membre de l'Institut Royal de France et de la Chambre des Deputés.

Thomas Duffus Hardy, Esq. F.S.A. Record Office, Tower.

William Hardy, Esq. F.S.A. Duchy of Lancaster Office.

Rev. William Harness, M.A.

Sir George Harrison, K.C.H. Auditor of the Duchy of Lancaster.

Rev. Edward Craven Hawtrey, D.D. Head Master of Eton.

Sir Thomas Buchan Hepburn, of Smeaton, Bart.

John Hepburn, Esq.

James Maitland Hog, Esq. of Newliston.

Thomas Hog, Esq.

John Holmes, Esq. F.S.A. British Museum.

Alexander Beresford Hope, Esq.

Henry Thomas Hope, Esq. M.P.

Henry Philip Hope, Esq.

John Mitchell Kemble, Esq. M.A.

John Langhorne, Esq. Berwick.

The Marquess of Lansdowne, K.G. President of the Council, Trustee of the British Museum.

Rev. John Lingard, D.D.

James Loch, Esq. M.P.

John Loch, Esq. Deputy-Chairman of the East India Company.

William M'Dowall, Esq. Vice-President of the Maitland Club.

John Whitefoord Mackenzie, Esq. Edinburgh.

Rev. S. R. Maitland, Librarian to the Archbishop of Canterbury.

Rev. J. Mendham, M.A. Sutton Coldfield.
John Miller, Esq. Q.C. Stone Buildings, Lincoln's Inn.
M. Monmerqué, Membre de l'Institut de France.
Rev. James Morton, B.D. Vicar of Holbeach, and Prebendary of Lincoln.
John Murray, Esq.
The Marquess of Northampton, F.R.S.
The Lord Nugent, G.C.M.G.
Antonio Panizzi, Esq. LL.D. British Museum.
Sir Thomas Phillipps, Bart. F.R.S. F.S.A.
Robert Pitcairn, Esq. Edinburgh.
Ralph Price, Esq. Treasurer of Bridewell and Bethlehem Hospitals.
Philip Pusey, Esq. M.P.
Rev. James Raine, M.A. Vicar of Meldon, Librarian of Durham Cathedral.
Right Hon. Thomas Spring Rice, M.P. Chancellor of the Exchequer.
Rev. William Upton Richards, B.A. British Museum.
John Richardson, Esq. F.S.A.
The Viscount Sandon, M.P.
The Lord Scarsdale.
Sir Robert Smirke, R.A. F.S.A.
John Smith Ygst. Esq. Secretary of the Maitland Club.
The Duke of Somerset, K.G.
John Spencer Stanhope, Esq. M.A.
Sir George Staunton, Bart.
Joseph Stevenson, Esq.
Patrick Maxwell Stewart, Esq. M.P.
John Shaw Stewart, Esq. Edinburgh.
The Duke of Sutherland.
Clement Tudway Swanston, Esq. Q.C. F.S.A.
The Lord Teignmouth.
Henry Sykes Thornton, Esq.
Rev. Dr. Thorp, Warden of the University of Durham.
Rev. George Townsend, B.D. Prebendary of Durham.

W. B. D. D. Turnbull, Esq. Secretary of the Abbotsford Club.
Edward Tyrrell, Esq. Remembrancer of the City of London.
Patrick Fraser Tytler, Esq. F.S.A.E.
Adam Urquhart, Esq. Edinburgh.
Edward Vernon Utterson, Esq. F.S.A.
The Lord Vernon.
George Vivian, Esq.
Sir Patrick Walker.
Robert Walters, Esq. F.S.A.
James Weale, Esq.
Robert Weddell, Esq. Berwick.
M. Van de Weyer, Minister of the King of the Belgians.
John Wilson, Esq. Tweed House, Berwick.

PREFACE.

§ 1. There are few writers of English History whose biography has led to so much discussion as St. Gildas. We are unable to speak with certainty as to his parentage, his country, or even his name,[1] the period when he lived, or the works of which he was the author. It is contended by some that only one individual bearing this name attained any eminence during the Middle Ages, and that to him relate all the Legends in which St. Gildas is commemorated; while others assert, with equal pertinacity, that there were at least two personages of the name, and that the exploits of the one have, in some degree, been ascribed to the other. Without entering into this controversy, we shall endeavour to profit by the information which it has elicited, adopting those results which, upon an examination of the rival theories, bear the greatest appearance of probability.

Life of Gildas involved in obscurity.

[1] See the following section, and the reference to Beda there given. He is, apparently, surnamed 'Cormac' by the copyist of the earliest of the existing MSS., see the present volume, 35, 18. The passage, however, may be understood as if Cormac were the name of the scribe, not an adjunct to the name of the author.

Materials whence derived.

§ 2. It is beyond all dispute that a writer named Gildas (or, as Beda[1] seems to have read, Gildus,) was the author of a work upon the early history of Britain; and as the passages quoted from that work by Beda agree very closely in all the manuscripts of the 'Historia Ecclesiastica,' we are warranted in concluding that the whole work, as we now have it, has sustained no very important alterations since the time when it was written. The information which it contains respecting its author is consequently entitled to the highest credit, and may safely be adopted as the basis of our ensuing remarks.

There exist, also, two Legends of St. Gildas, containing statements sometimes reconcileable with the details furnished by authentic History, at other times directly opposed to it. One of these, for the first time printed, accompanies the present volume; the other,[2] which it has not been considered expedient to reprint in an entire form, is cited whenever requisite.

Two individuals named Gildas; namely, Gildas Albanius,

§ 3. Following the authority of Archbishop Usher,[3] to which considerable deference must be paid, especially in such questions as are to be decided by the aid of chronology, we conclude that there were at least two individuals called Gildas, surnamed respectively 'Albanius' and 'Badoni-

[1] H. E. i. xxii. § 50, edit. 1838.

[2] It is printed by Bollandus in the Acta Sanct. mens. Januar. tom. ii. p. 958, and in a more complete form by Mabillon, Act. Sanctor. Ord. S. Bened. i. 130, edit. Venet. 1733.

[3] Primord. pp. 442, 444, 906, etc., edit. Dubl. 1639.

cus,' and that they were not contemporaries.[1] Gildas Albanius, who must be carefully distinguished from the author of the work now printed, is he whose exploits form the subject of the 'Vita Gildæ' prefixed to the present volume. We shall, in the first place, offer a few remarks upon this earlier individual. He was born about A.D. 425;[2] and in the thirteenth year of his age passed over from Scotland, of which he was a native, into France, at that time under the rule of Childeric, the son of Merovius,[3] where he founded the monastery of Ruys.[4] The Legend printed by Mabillon, after detailing his various miracles, and ascribing to him the authorship of the 'Epistolaris Libellus,' proceeds to recount his death, which, according to it, occurred in France; and contains internal evidence of having been composed, or at least reduced to its present form, in the eleventh century.[5]

§ 4. The Life of Gildas, ascribed to Caradoc of

---

[1] The contrary opinion is defended by Bollandus, Jan. tom. ii pp. 953-956; Vossius de Hist. Latin. II. xxi.; Mabillon, Annal. Ord. S. Bened. VI. § 19. The transcriber of the oldest existing MS. believed that the author of the work which he copied, was the contemporary of Arthur. See p. 11, note [1].

[2] Vit. S. Gildæ, inter Acta SS. Jan. ii. 960, § 16.

[3] Acta SS. ut supra. Childeric, the son of Merovius, succeeded to the throne A.D. 456; Chron. Moissiac. ap. Bouquet, ii. 649. It is impossible to reconcile the chronology of this king's reign with the theory that Gildas Albanius and Gildas Badonicus were one and the same person.

[4] . . 'venit ad quamdam insulam, quæ in Reumvisii pagi prospectu sita est.' Act. SS. ut supra, § 16.

[5] Act. SS. ut supra, p. 956, § 31.

Llancarvan, which accompanies the present volume, is supposed by Usher to relate in like manner to Gildas Albanius. It agrees with the Legend already mentioned as to his parentage and birth,[1] and also states that he visited France; but differs from it in asserting, that he returned to England after an absence of seven years.[2] On his homeward journey he encountered an adventure in Pepediauc, the date of which is fixed by what is known of the circumstances with which it was associated.[3] His subsequent residence in Armagh,[4] his reconciliation with Arthur,[5] the siege of Glastonbury,[6] with which his name is connected, are facts, the era of which can be ascertained with tolerable accuracy.

According to the same authority, this Gildas died in A.D. 512,[7] eight years before the birth of his more illustrious namesake with whom he has been so frequently identified.

and Gildas Badonicus.

§ 5. Gildas Badonicus informs us, in the ensuing work, that he was born in the year in which the Saxon invaders of England sustained a signal defeat at the siege of Kair Badon; consequently we have only to ascertain when the one event took place, in order to establish the exact date of the other. His words, as quoted in the note below,[8]

---

[1] See § 1. [2] See § 2.

[3] § 4; see also Usher's Primord. ad ann. 462, and the references there indicated.

[4] Vit. Gildæ, ut supra, § 5; Primord. p. 498.

[5] Vit. Gildæ, ut supra, § 6; Primord. p. 508.

[6] Vit. Gildæ, ut supra, § 10, 11; Primord. p. 510.

[7] Primord. ad ann.

[8] Ex eo tempore nunc cives, nunc

have indeed received from Beda a different interpretation from that which we have here assigned to them. That writer understands them as meaning that the siege of Kair Badon occurred forty-four years after the arrival of the Saxons in England,[1] whereas they seem rather to show that Gildas wrote his Epistle forty-four years after that siege, he being then in the forty-fourth year of his age.[2] Admitting that Beda has here, as elsewhere,[3] been misled by the turgid and involved style of the author, it remains for us to fix the date of the siege of Kair Badon, which, as has been already stated, was coeval with the birth of Gildas. The argument in favour of the year 520 rests partly upon the direct authority of Matthew of Westminster,[4] and partly upon the data furnished by an anonymous British chronicler,[5] who affirms that twenty-two years elapsed be-

hostes, vincebant, . . . usque ad annum obsessionis Badonici montis, qui prope Sabrinum ostium habetur, novissimæque ferme de furciferis non minimæ stragis, quique quadragesimus quartus, ut novi, oritur[orditur] annus, mense jam primo emenso, qui jam et meæ nativitatis est. § 26, p. 33

[1] . . . ex eo tempore nunc cives, nunc hostes, vincebant, usque ad annum obsessionis Badonici montis, quando non minimas eisdem hostibus strages dabant, quadragesimo circiter et quarto anno adventus eorum in Britanniam. I. xvi. § 38.

[2] The same meaning is attached to this passage by the scribe who prefixed to the Epistle the 'Capitula Libri Sequentis.' His argument to cap. xviii. shows that he understood it as indicating 'quis Gildæ Sapientis nativitatis annus sit.' See the present volume, p. 7.

[3] Compare Gildas, § 17, note [23], with Beda, H. E. I. xii. § 30, note [20], of the edition of 1838.

[4] A.D. 520. Unde [Saxones] in Britanniam revertentes in Totonesio littore applicuerunt, et ad ultimum Urbem Badonis obsiderunt. i. 186, edit. 1570.

[5] A tempore Guorthigerni usque ad bellum Badonicum, quo Arthurus dimicavit adversus Saxones et eos debellavit, cxxviii anni; a bello Badonico usque ad bellum de Camelan, in quo cæsus est Arthurus, xxii anni. Usher, Primord. p. 101.

tween that siege and the death of Arthur at the battle of Camelon, which latter event Usher assigns to the year 542.[1] Deducting, therefore, twenty-two years from A. D. 542, we fall back upon the year 520, as the year of the birth of Gildas.

§ 6. Such a system of chronology, moreover, is perfectly reconcileable with the internal evidence furnished by the writer. Although this information is scanty, it is sufficiently definite at once to refute the opposite theory, and to establish the general accuracy of the view which has now been taken of the subject. The present work contains exhortations to various eminent personages;[2] and it can be shown that no such individuals were contemporaries, except about the period which we assign to Gildas Badonicus, an argument too strong not to determine the controversy in favour of the doctrine of Usher.

When the present work was written.

§ 7. Having thus shown that Gildas Badonicus is to be distinguished from Gildas Albanius, and that he was born about A. D. 520, it is not difficult to ascertain the exact time at which the following work was composed, Gildas having stated that he wrote it in the forty-fourth year of his age. We cannot hesitate, therefore, in concluding that the 'Epistola Gildæ' was composed in the year 564.[3]

---

[1] Primord. ad ann. and the authorities there quoted, to which add Angl. Sacr. i. 188.

[2] Namely, Constantine, § 28; Aurelius Conan, § 30; Vortipor, § 31; Cuneglas, § 32; and Maglocunus, § 33, concerning whom see the authorities indicated in the respective annotations.

[3] See Usher's Primordia ad ann. and the pages to which reference is there made.

§ 8. It has already been remarked that this work is cited by Beda, who treats it with respect, and refers to it as an authority of considerable weight. In like manner Alcuin,[1] who died in the year 804, quotes this writer, whom he designates by the epithet of 'Sapientissimus,' as the author of an admonitory address to the Britons. The temporary interest, however, of this production, as well as the difficult and involved style in which it is written, must, at all times, have prevented it from becoming generally known or admired; and we may hence account for the obscurity into which it was permitted to sink, and the paucity of the manuscripts which have come down to our times.[2] Geoffrey of

Authors by whom this work is cited.

[1] Legitur in Libro Gildi Brittonum sapientissimi quod iidem ipsi Brittones, propter rapinas et avaritiam Principum, propter iniquitatem et injustitiam Judicum, propter desidiam et pigritiam prædicationis Episcoporum, propter luxuriam et malos mores populi, patriam perdiderunt. Epist. Alcuini ix. I. 15, edit. Froben, 1777. Discite Gylbum [*l.* Gyldum] Brittonum sapientissimum, et videte ex quibus causis parentes Brittonum perdiderunt regnum et patriam, et considerate vosmetipsos, et in vobis pene similia inveniatis. Ep. ejusdem lix. I. 78. Froben printed this letter from a single MS. It must be admitted, however, that Usher's transcript of Alcuin's Epistles (for the loan of which the Society is indebted to the Rev. Joseph Barnes, Fellow of Trinity College, Cambridge,) is even more erroneous, since it reads 'Giraldum.'

[2] The same remark was made long ago by William of Newburgh, whose opinion and testimony are worthy of being credited. 'Habuit gens Britonum, ante nostrum Bedam, proprium historiographum Gildam, quod et Beda testatur, quædam ejus verba suis litteris inserens, sicut ipse probavi, cum ante annos aliquot in ejusdem Gildæ librum legendum incidissem. Cum enim sermone sit admodum impolitus atque insipidus, paucis eum vel transcribere vel habere curantibus, raro invenitur. Integritatis tamen ejus non leve documentum est, quia in veritate promenda propriæ genti non parcit, et cum admodum parce bona de suis loquatur, multa in eis mala deplorat, nec veretur, ut verum non taceat, Brito de Britonibus scribere, quod nec in bello fortes fuerint, nec in pace fideles.' Proemium Auctoris, p. 2, edit. Paris, 1610.

Monmouth cites Gildas for information of which no trace exists in any copy with which we are acquainted,[1] from which it might, perhaps, be surmised that he was ignorant of the present work, did he not, upon other occasions, transcribe it almost verbatim, but without mentioning the name of the author from whom these passages are derived.[2] He erroneously refers to Gildas as his authority for the narrative which he gives of the miracles of Germanus;[3] but no such account is to be found in that author, although it is preserved by Nennius.[4] He else-

---

[1] For instance; speaking of the dispute between Lud and his brother Nennius, he says, 'quam contentionem, quia Gildas historiographus satis prolixe tractavit, eam prætererire præelegi, ne id, quod tantus scriba tanto stylo paravit, viliori dictamine videar maculare.' Hist. Reg. Brit. I. xvii. edit. fol. Heidelb. 1587. He says that 'Dunwallo Molmutius . . . leges, quæ Molmutinæ dicebantur, inter Britones statuit, . . . statuit siquidem inter cetera, quæ multo tempore post B. Gildas scripsit, ut templa Deorum et civitates talem dignitatem haberent, ut quicumque fugitivus, sive reus, ad ea confugeret, cum venia coram inimico suo abiret. Statuit etiam, ut viæ, quæ ad prædicta templa et ad civitates ducebant, nec non et aratra colonorum, eadem lege confirmarentur.' II. xvii. In his account of the conversion of Britain to Christianity, under Pope Eleutherius, through the instrumentality of Faganus and Duvanus, he informs us that these missionaries 'reversi sunt in Britanniam, pluribus aliis comitati, quorum doctrina gens Britonum in fide Christi in brevi corroborata fuit. Eorum nomina et actus in Libro reperiuntur, quem Gildas "De Victoria Aurelii Ambrosii" inscripsit. Quod autem tam lucido tractatu paraverat, nullatenus opus fuit ut inferiori stylo renovaretur.' IV. xix.

[2] See VI. i. ii. iii.

[3] '. . . multa per eos [*sc.* Germanum et Lupum] miracula ostendebat Deus, quæ Gildas in tractatu suo luculento sermone paravit.' Galf. Monem. VI. xiii.

[4] See § 32, 33, 34, 35, edit. Lond. 1838. After having referred to Gildas, as the authority whence he procured his information concerning Germanus, he proceeds immediately with these words, which are transcribed almost verbatim from Nennius. 'Data autem puella regi, ut prædictum est, dixit Hengistus ad eum, "Ego sum pater tuus, et consiliator tibi esse debeo, nolo præterire consilium meum, quia

where follows Nennius, preserving the very words of that writer, but not mentioning him by name.[1] It may hence be concluded that Geoffrey of Monmouth had seen a copy of the 'Historia Brittonum,' to which the name of Nennius was not prefixed, and that he fell into the common error of ascribing to Gildas the anonymous work which afterwards was generally ascribed to Nennius. Giraldus Cambrensis, too, cites Gildas, but in a manner too vague to be conclusive in the present inquiry;[2] although there seems reason, from other passages, to conclude that he was acquainted with the 'Epistola Gildæ;' believing, however, that its author was the contemporary of Arthur.[3]

Works ascribed to Gildas.

§ 9. Besides the work here printed, no other production of Gildas has reached our time, nor, although several are ascribed to him, is the existence of any other clearly established. The scribe, indeed, who prefixed the 'Capitula' to

---

omnes inimicos tuos virtute gentis meæ superabo."' Galf. Monem. VI. xiii. cf. Nenn. § 38.

[1] See particularly the account given by Girald. Cambr. of the erection of Vortigern's castle, of the mission in search of Merlin, of his discovery and the conversation with his mother, of his interview with the king and its results; and compare Nennius, § 40, 41, 42, edit. Lond. 1838.

[2] Angl. Sacr. ii. 663; Camd. Scripp. p. 880.

[3] '. . . quod et Gildas olim in libro, "De Excidio Britonum," more historico suæ gentis vitia veritatis amore non supprimens, his verbis declaravit, "Nec in bello fortes, nec in pace fideles." Girald. Cambren. de Illaudab. Walliæ, II. ii. ap. Angl. Sacr. II. 488; cf. the present edition, § 6.

'Sed, e diverso, qui a Scottis et Pictis populisque tam vilibus fere debellati, auxiliatrices Romanas toties vexarunt legiones, dicentes, sicut ex Gilda colligimus, "Barbari nos ad mare, mare autem ad Barbaros impellit. Hinc subjugamur, hinc submergimur, hinc trucidamur." Nunquid tunc fortes, inquit, et laudabiles fuere?' Ibid.; cf. the present edition, § 20.

the earliest remaining manuscript copy, introduces Gildas himself promising that he would write a larger volume upon the History of the British kings and their wars;[1] and adds that he actually fulfilled this promise. It has already been remarked[2] that no such assumption is warranted by the text, as we now have it; nor can any satisfactory reason be assigned for the advancement of such an assertion. In accordance with this statement, however, a memorandum is appended to the 'Historia,' repeating the same information, and adding that this work, after having been written, was destroyed by the British kings, whose conduct it severely censured.[3]

§ 10. Geoffrey of Monmouth, upon whose veracity as an historian no reliance can be placed, speaks confidently of a book written by Gildas, 'De Victoria Aurelii Ambrosii,'[4] a production which no one, it is believed, except himself, has had the good fortune to see. Giraldus Cambrensis had been informed that our author wrote several books treating of the exploits of Arthur, but that he destroyed them upon hearing that his brother had been put to death by that prince;[5] this

[1] See the present edition, p. 7. Capit. xx.

[2] See the note upon the passage last quoted.

[3] See p. 35, note [15].

[4] 'Eorum nomina et actus in Libro reperiuntur, quem Gildas "De Victoria Aurelii Ambrosii" inscripsit.' Hist. Brit. IV. xix. Fordun's allusion to it (Scotichron. III. xxi.) is so indefinite, that it may have been derived, and probably was, from this passage of Geoffrey.

[5] 'De Gilda vero, qui adeo in gentem suam acriter invehitur, dicunt Britones, quod propter fratrem suum Albaniæ principem,

report, founded upon the confusion of the two individuals named Gildas, seems of no authority. The Scottish historian, John de Fordun, ascribes to Gildas certain Latin verses prophetical of the victories which should be gained by the Britons and Scots over the English;[1] to the authorship of which he has no title, and to which his name was probably affixed that they might derive from it additional weight and currency. Of no greater authenticity is the Latin poem relative to the exploits of the early British sovereigns, preserved in the Cottonian MS., where it is ascribed to Gildas,[2] nor is there any reason to ascribe to him the verses commemorative of Sextus king of Ireland.[3] It is unnecessary to do more than refer the reader to the veritable Geoffrey of Monmouth

---

quem rex Arthurus occiderat, offensus hæc scripsit. Unde et libros egregios, quos de Gestis Arthuri et gentis suæ laudibus multos scripserat, audita fratris sui nece, omnes, ut asserunt, in mare projecit. Cujus rei causa, nihil de tanto principe in scriptis authenticis expressum invenies.' Girald. Cambren. de Illaudab. Walliæ, II. ii. ap. Angl. Sacr. II. 448.

[1] 'Multa quidem et vera, quorum prosaice quædam et quædam metrice, prædixit experta; quorum quædam pauca operis sui metrici, quæ secundum nostri temporis expositores nondum accidisse putantur, huic operi, capitulo præsenti, placuit inserere, ut sequuntur. Et primo sequitur de continuatione confecti fœderis inter Scotos et Britones, incepti prius a Carausio, deinde fideliter a Conano servati, sed et ab Aurelio Ambrosio reparati, nec non a multis huc usque principibus, quamvis non omnibus, continuati.

'Bruti posteritas, cum Scotis associata,
Anglica regna premet Marte, labore, nece.
Historiæ veteris Gildas luculentus arator
Hæc retulit, parvo carmine plura notans.'

See Scotichron. III. xxii. xxiii. and XV. xxx.

[2] Julius, D. xi; see extracts from it in Usher's Primord. pp. 39, 49, 55, 57, 72, 73, 101, 200.

[3] See MS. Bodl. NE. C 4,3,14; MS. Cott. Vesp. E. vii. ff. 85, 87, b.

for information respecting the Latin version by Gildas of the British Laws of king Molmutius.[1]

Existing manuscripts.

§ 11. Of the works of Gildas now printed only two manuscripts are known.

A. A manuscript of the thirteenth century, belonging to the Public Library of the University of Cambridge, (F. f. i. 27,) once, apparently, the property of the monks of Durham, if not transcribed in that monastery. It forms part of a large volume, in folio, written upon vellum, in double columns, with considerable elegance; its text is, in general, good, although the scribe has occasionally fallen into palpable errors. Its margins, which have suffered by the knife of the binder, contain numerous glosses, the more valuable of which are given amongst the notes to this edition. Prefixed are the arguments for the different books into which the work has been somewhat injudiciously divided; an arrangement which it has not been thought expedient to retain. This manuscript contains only the 'Historia Gildæ.'

B. A manuscript of the end of the fourteenth, or commencement of the fifteenth century, also deposited in the Public Library at Cambridge. (D. d. i. 17.) It occurs towards the end of a large folio volume, written in double columns, upon vellum, but

---

[1] See Galf. Monemut. II. xvii., Angl. Sacr. II. 260, Chron. J. Castor, cited in Tanner's Bibiioth. p. 321, note [i], and other writers.

unfortunately wants the whole of the preface and a small portion of the beginning of the work.[1] Although agreeing closely with the earlier manuscript, upon the whole, it sometimes varies for the better, and affords the means of correcting the errors of its predecessor. It contains both the 'Historia' and the 'Epistola Gildæ.'

§ 12. Besides these, there are no distinct traces of the existence of any other manuscripts, either in England or upon the Continent. It is not indeed easy to decide what were the authorities used by the earlier editors, Polydore Vergil and Josseline, who either may have employed materials unknown to us, or may have altered and amended the text upon their own responsibility; but the only individual who distinctly alludes to a manuscript of Gildas is Camden, nor does he do so upon his own authority.[2] Uncollated manuscripts.

§ 13. In addition to these manuscripts, the following editions of the 'Historia' and 'Epistola Gildæ' have been used in the present volume. Editions.

The first edition of the work was given by the well-known Italian scholar Polydore Vergil, and was printed in cursive type, at Lon-

[1] It commences with the passage 'prætendentibus, et lacubus frigidum,' p. 12, l. 14, of this edition.

[2] Camden, in a marginal note to the account which he transcribes from Gildas concerning the destruction of Britain, says, 'This Gildas in some MS. copies in France is called Querulus, as I had it from the famous Barnab. Brisonius.' Britann. Introd. col. cj. edit. fol. 1695.

don, in 1525.[1] The Preface,[2] addressed to Cuthbert Tunstall, then Bishop of London, informs us that two manuscripts were used in forming the text; that the editor corrected[3]

---

[1] The title is as follows:—'Opus Novum. Gildas Britannus monachus, cui Sapientis cognomentum est inditum, de calamitate, excidio, et conquestu Britanniæ, quam Angliam nunc vocant, auctor vetustus a multis diu desideratus, et nuper in gratiam D. Cuthberti Tonstalli, Londinensis episcopi, formulis excusus.'

[2] 'Polydori Vergilii Urbinatis in Gildam Sapientem ad Cuthbertum Tonstallum, Londinensem episcopum, Præfatio.

'Abhinc aliquot annos, cum ego me ad Historiam Anglicam scribendam dedissem, ejusque rei causa postmodum Annales assidue evolverem, legi primo apud Bedam, deinde apud Gulielmum Newburgum, quemdam historicum, nomine Gildam, quondam flebiliter suorum Britannorum calamitatem pariter atque peccata deplorasse. Quo cognito, nil mihi potius fuit, quam eum investigare auctorem, quem nobis adjumento fore jam tum quasi pro certo haberemus, qui longo post tempore tandem mihi quærenti in manus incidit, ex quo, ut verum fatear, longe mehercule minus cepi fructus, quam putaram, quod ille in historia admodum brevis fuerit. At tu, opime episcope, qui maxime omnium in rem literariam agendam continenter incumbis, haud multo post alterum codicem omnibus vestigiis indagatum reperisti. Ita fama veteris auctoris inventi brevi ad omnium bonarum artium studiosissimorum aures facile pervenit, tantumque ejus desiderium fecit, ut placuerit tandem aliquando vulgari, vel ea de causa ut diluceret fraus nebulonis pessimi, qui paucis ante annis, ex cujusdam Gaufredi scriptis breviarium composuerat, illudque Gildæ Sapientis falso compendium scripserat. Quare tu, non modo codicem, sed etiam laboris socium dedisti, familiarem tuum Robertum Ridleium, sacerdotem cum honestum, tum in theologia probatum. Nobis igitur ad rem aggressis, codices simul conferentibus ac errata tollere conantibus, ecce, subito longe gravissimus obrepuit labor; deprehendimus enim bonam partem sacrorum testimoniorum, quibus auctor ita utitur, ut scribendo sæpe desinat esse suus, non consentire cum suis autoribus. Tum addubitare cœpimus, si illa sic manerent, velut agnata membra facile neglectum iri, sin ad verbum reponerentur, nobis istuc haud dubie vitio datum iri, quod auctoris verba mutaverimus, qui ad extremum legem jampridem librorum veterum castigatoribus datam secuti nonnulla resecuimus, addidimus autem nihil. Ipse vero postea, ut oratio, per hyperbaton passim obscurata, planior fieret, uno vel altero loco verbum longius positum magis perapposite locandum curavi. Hæc de opusculo; sed jam ad ipsum auctorem veniamus.'

[3] Concerning the Versions of the Scriptures used by Gildas, the reader may consult Archbishop Usher's 'Discourse of the Religion anciently professed by the Irish and British,' pp. 524-529, edit. Cambr. 1835.

the quotations from the Old and New Testaments, and that he took the liberty of slightly altering the position of a few words, in order to make some sentences more easily intelligible.

We are not informed of what antiquity were the copies which Vergil and Ridley employed, nor have they preserved the variations which they discovered upon a comparison of the manuscripts.[1] The various readings furnished by this edition are, in the present, marked *V.*

A new revision of the text of Gildas having been undertaken by John Josseline, secretary to Archbishop Parker, an edition of that Historian was published in the year 1568.[2] In the Introduction, which he has prefixed to his work, the editor informs us that he had made use of two manuscripts; one of them above six hundred years old, formerly belonging to St. Augustine's, Canterbury; the other, in a much more modern hand, and less accurately transcribed, once the property of the monastery of Glastonbury, then in the hands of a Kentish gentleman. It is probable that neither of these manuscripts came into the possession of Archbishop Parker, whose zeal for the collection of such remains of antiquity is well known.

[1] The manuscripts used by Polydore are not now known to exist.

[2] 'Gildæ, cui cognomentum est Sapientis, de excidio et conquestu Britanniæ et flebili castigatione, in reges, principes et sacerdotes Epistola, vetustissimorum exemplariorum auxilio non solum a mendis plurimis vindicata, sed etiam accessione eorum, quæ in prima editione a Polydoro Vergilio resecta erant, multipliciter aucta. Londini, 1568.'

They are not included in the archbishop's splendid donation to Corpus Christi College, Cambridge, nor are they to be found in the library of Trinity College, or in the Public Library of that University, to both of which collections Parker was a benefactor. The manuscripts, of which the existence is known, do not correspond with Josseline's description. By the aid of these he not only removed numerous errors which disfigured Polydore's edition; but restored various passages which had been omitted by that editor. Josseline's account of what he accomplished for this edition of Gildas is given in the note below;[1] but an

[1] 'Ad Matthæum Cantuariensem archiepiscopum, totius Angliæ Primatem, et dominum suum, Joannis Josselini præfatio.

'Incidi nuper, humanissime domine, tua quidem auctoritate usus, in duos veteres codices Gildæ Britonis, quorum alter literarum notis valde peregrinis et ab usu nostro jamdiu alienis, quippe amplius sexcentis hinc annis scriptus, ad bibliothecam Augustinensem Cantuariæ olim pertinuit; alter quidem multo recentior et scriptura non æque diligenti, qui tamen minimum ab illo altero discrepat, fuit olim Glastoniensis cœnobii, at jam est cujusdam generosi jurisperiti Cantiani solius et proprius. Hos ut contuli cum Gilda, quem Polydorus sub prelo emisit, jam annis hinc elapsis quadraginta duobus, deprehendi vel defuisse Polydoro vera, integra, et accurate descripta exemplaria, quæ sequeretur, vel ipsum Polydorum, pace tua dixerim, non exhibuisse nobis hunc auctorem cum bona religione et fide. Nam per codices, quos dico mihi visos, reperio plane multa, quæ desunt in impresso Gilda, tam eorum, quæ sunt in auctoris propria, tum maxime sacrorum testimoniorum, quæ ab ipso etiam auctore ad correctionem suæ gentis hic adducuntur, ut interim taceam et ipsum Polydorum non accusem, quod auctoris verba quam plurimis in locis mutarit, nonnulla resecuerit, quædam alio ordine locarit, cum ex parte hoc se jure potuisse facere exemplo veterum castigatorum, qui hanc sibi facultatem permiserunt, confirmat. Verum præter hanc nimiam libertatem mutandi verborum et ordinis, quo plane factum est ut eadem auctoris sententia in verbis et ordine non maneant, ut facile, comparatione facta, constabit, quasdam sententiarum particulas de suo inseruit, et sacra Scripturarum testimonia, quæ retinet, non omnia eisdem verbis, quibus reperit, reponit,

examination of the passages which his manuscripts supplied to the text of Vergil, shows that these restorations are neither so numerous nor so important as the second editor would induce us to believe. The present edition distinguishes Josseline's readings by the letter *J*.

In the year 1691 Gale published the first volume of his edition of the Early English Historians, the first place in which is occupied by Gildas. The text of this recension is, for the most part, that of Josseline, corrected in many places by the manuscript which has been already described as *A*. The variations of Vergil's text are also sometimes noticed; but Gale seems to have been unacquainted with the second manuscript upon our list, which probably had not then been added to the University library. The few instances in which Gale's edition is cited in the present volume are marked *G*.

sed ex his quædam locat desumpta a Scripturarum lectione, quam vulgo, sed falso, Veterem dicimus, quam temporibus Gildæ in Ecclesia non extitisse publico usu receptam per omnes Scripturarum libros, certum quidem erit lectori quingentis locis in hoc tam exiguo libello in medium prolatis, quæ paucis quidem verbis cum Vulgata quidem lectione conveniunt. Hæc cum animadverterem, et dolerem tanti presbyteri, tam antiqui, . . . tam utile et fructuosum monumentum, ... adeo mendose in manibus hominum versari, nihil mihi potius fuit quam ut denuo emitterem, vel maxime quod auctoritate tua, penes quem est mihi imperandi potestas, ad hoc ipsum animatus fuerim. Itaque cognoscant lectores, illis nunc exhiberi Gildam ita castigatum, mendis sublatis, ut non solum verba, sed et integras plane sententias, atque adeo integra folia, suis locis restituerim. Atqui hoc totum feci auctoritate tantum veterum exemplariorum adjutus, nequaquam mihi libertatem permittens ex ingenio ut quicquam mutem de ordine, vel auferem de verbis et sententiis. Hæc de operis castigatione; sed jam ad ipsum auctorem veniamus.' . . .

Reprints of these Editions.

§ 14. It is unnecessary to delay the reader by giving more than a passing reference to the reprints in the Orthodoxographi (fol. Basil. 1569, pp. 830, 847),[1] in the Biblioth. Patrum (fol. Lugd. 1677, viii. pp. 707, 715), and in the work entitled 'Rerum Britannicarum Scriptores vetustiores ac præcipui' (fol. Lugd. 1587). Tanner quotes a separate edition printed at Paris, in octavo, in the year 1541, and two others, namely, of Basil, 1568, and of Paris, 1576, both in duodecimo,[2] which the editor has not seen; and the same eminent bibliographer alludes to an intended edition by an individual named Barkham, who appears to have lived after Gale's time, but concerning whose collections nothing definite has reached us. The last edition of Gildas which has appeared is that printed by Bertram, at Copenhagen, in 1757, in duodecimo; this is a bare reprint of Gale's text, with a few conjectural emendations.

The present Edition.

§ 15. Little remains to be said concerning the present edition. Its text in the 'Epistola' follows the manuscript *A.*, except where good reason appears for the substitution of a reading from *B.*, or the editions *V.* or *J.*; in the 'Historia' *B.* has been adopted, but with the same reservations. A writer, whose style is so peculiar, of whose works so few manuscripts exist, and those manuscripts so comparatively recent, seems to demand the most cautious treatment; and the

---

[1] Tanner's Bibl. Brit. p. 321. [2] Ibid.

editor has, therefore, preserved unaltered various passages, which apparently might be rendered more intelligible by conjectural emendation. The Various Readings require no comment; and, as to the Notes, it need only be remarked that brevity has been studied, and that their object, for the most part, is to refer the reader to those sources where he will find the subject more elaborately discussed.

VITA S. GILDÆ,

AUCTORE

(UT FERTUR)

CARADOCO LANCARVANENSI.

MDCCC.XXXVIII.

3 *d*

PREFACE.

§ 1. It is difficult to fix, with any degree of certainty, the writer, the age, or the authority of the following Life of Gildas. The Life of Gildas; its author.

It is cited by Bale,[1] Pits,[2] Usher,[3] and Tanner,[4] as the undoubted production of Caradoc of Lancarvan; but their authority for so doing is by no means satisfactory. The narrative itself contains no evidence upon which such an opinion can be grounded; we have no list of Caradoc's writings to show that he was the author of a life of Gildas; nor does the title prefixed to any of the early copies warrant such an inference. In tracing backwards this assumption, we cannot advance higher than the time of Henry the Eighth, when the name of Caradoc was prefixed to the manuscript copy now in the Royal Library in the British Museum.

§ 2. The author, whoever he might be, had occasion more than once to speak of St. Cadoc, abbot of Lancarvan; this individual is always mentioned with respect, but scarcely in the terms in which, it may be presumed, Caradoc would have recorded his virtues. The miraculous bell which was preserved at Lancarvan[5] af-

---

[1] Illustrium Majoris Britanniæ Scriptorum Catalogus, ii. 87, fol. Basil. 1559.

[2] De Illustribus Britanniæ Scriptoribus, p. 214.

[3] Britannicarum Ecclesiarum Antiquitates, pp. 412, 676, 677, etc. 4 Dubl. 1639. This work is more generally known under the title of the 'Primordia.'

[4] Bibliotheca Britannico-Hibernica, p. 153, fol. Lond. 1748.

[5] § 7.

forded too tempting an opportunity for enlarging upon the celebrity of that establishment to have been totally lost sight of by one of its inmates.

Its age.

§ 3. The age of this composition is also doubtful; but it appears to carry marks of higher antiquity than that generally assigned to it, in accordance with the theory which has ascribed it to Caradoc. It mentions King Arthur simply as 'Arthurus rex,'[1] 'Arthurus tyrannus,'[2] or, at most, as 'rex totius Majoris Britanniæ,'[3] without any of those high-sounding epithets which were afterwards lavished upon him; and it does not scruple to call him 'rex rebellis,'[4] and to say that he was frequently routed by Howel and his brothers.[5] At the same time, his rival, Howel, is celebrated as 'belliger assiduus et miles famosissimus,' 'magnanimus juvenis,' 'victoriosissimus juvenis, et optimus, ut aiebant et sperabant indigenæ, futurus rex!'[6] Arthur is introduced 'dolens et lacrimans,' and doing penance through the remainder of his life, simply for having slain in battle one who had risen in arms against him.[7] From such passages it may be presumed that this legend was written before Geoffrey of Monmouth, who was a contemporary of Caradoc, had firmly established Arthur in the minds of all succeeding writers as 'præclarus et spectabilis super omnes homines.'[8]

§ 4. A yet stronger argument to the same effect may be drawn from the account of Guenever's elopement from her husband. Arthur is here mentioned as a petty king of Devonshire and Cornwall, who for a year is unable to dis-

---

[1] § 5, 6. [2] § 10. [3] § 5.
[4] § 5, 11. [5] § 5.
[6] § 5. [7] § 6.

[8] Guill. Neubrig. in Proœmio in Libr. de Rebus Anglicis.

cover the retreat of his wife, although she resided at Glastonbury; who finds an equal in the king of Somersetshire; who consents to a disgraceful peace with the ravisher of his wife, and receives her back after her long absence.[1] A writer, who had been contemporary with, or posterior to, Geoffrey of Monmouth, would have treated the subject differently.

§ 5. The authority of this production cannot be ranked in the highest class; it seems rather to have preserved the traditionary than the real history of Gildas. Setting aside, however, the error respecting Pope Alexander,[2] (apparently an interpolation,) Usher has shown that the details of this legend are consistent with chronology, and as such has used them in his Primordia. Its authority.

§ 6. This Life of Gildas is now, for the first time, printed in a complete form. The text is founded upon the following authorities. Manuscripts used.

A. The Burney MS. 310, (p. 330,) now in the British Museum. This volume is upon vellum, in folio, and was written at Finchale, near Durham, in the year 1381.[3] The text which it furnishes is in general accurate, and forms the basis of this edition.

B. The Royal MS. 13 B. vii. (fol. 20), now in the British Museum. This volume is upon paper, in folio, and was written in or about the reign of Henry the Eighth. It agrees closely with the former manuscript, and in some instances corrects it. There is no me-

---

[1] § 10, 11; see also the remarks upon the word 'Meluas' in the former of those sections.

[2] § 7, see the Note.

[3] See (Raine's) Priory of Finchale, p. xxxiii, (8vo. 1837,) one of the publications of the Surtees Society.

morandum to show from what copy this was transcribed.[1]

Prior authorities used.

§ 7. John Capgrave, the compiler of the 'Nova Legenda Angliæ,'[2] has inserted in that work an abridgement of this Life of Gildas, which he had transcribed from the Collections of John of Tynmouth, a writer who lived in the middle of the Fourteenth Century. Usher[3] has incorporated, but in a disjointed manner, nearly the whole of this legend into his Primordia. Both these authorities have been used in the preparation of the present edition.

---

[1] Another manuscript in the Library of C. C. C. Cambridge, cxxxix, which, upon examination, being found to agree closely with the other copies, has not been collated.

[2] Fol. Lond. 1516.

[3] Usher used a manuscript belonging to himself, which agreed closely with the present edition.

VITA SANCTI GILDÆ.

Gildas, his parentage;

§ 1. Nau fuit rex Scotiæ, nobilissimus regum aquilonalium, qui viginti et quatuor filios habuit victores bellicosos, quorum unus nominabatur Gildas, quem parentes sui commiserunt studio literarum. Puer bonæ indolis et studiosus floruit ingenio, quicquid audiebat a magistro commemorabat diligentissime, nec lædebat oblivio. Studuit studiosus assidue inter vates in artibus septem, donec pervenit ad juventutem, dum juvenis factus cito deseruit regionem.

his studies in Gaul;

§ 2. Transfretavit mare Gallicum, in civitatibus Galliæ remansit studens optime spatio septem annorum, et in termino septimi anni cum magna mole diversorum voluminum remeavit ad Majorem Britanniam. Audita fama famosissimi advenæ, confluxerunt ad eum scholares plurimi undique, audierunt ab eo septem disciplinarum scientiam subtilissime, unde ex discipulis magistri effecti sunt sub magistrali honore.

he returns home;

NOTES AND VARIOUS READINGS.

[2] *Nau fuit.*] This passage, as far as the word 'juventutem,' is quoted by Usher, Primord. p. 676.

[2] *Nau.*] The MS. of this work cited by Bale read, 'Navus fuit rex Pictorum nobilis.' Mabillon's Legend calls him Caunus; and Capgrave's, Can.

[2] *Scotiæ.*] Scotorum, *Usher*; Albaniæ, *Capgr.*

[3] *Viginti et quatuor.*] In *M.* only four sons are mentioned, and their names specified.

[9] *Vates.*] *B.*; suates, *A.*, *Usher.*

[12] *Transfretavit . . . excellentibus.*] Usher's next extract embraces this passage, p. 112.

his self-mortifications.

§ 3. Religio sapientissimi doctoris magnificabatur et collaudabatur in tantum a Britannigenis omnibus, quod nec par ei inveniebatur, nec poterat inveniri, pro suis meritis excellentibus. Jejunabat ut heremita Antonius, orabat vir religiosissimus cilicio indutus; quicquid dabatur ei, continuo impendebat pauperibus. Abstinebat se a lactea dulcedine et a melle, caro fuit illi in odio, fontanæ herbæ potius in amore, panem hordeaceum comedebat commixtum cinere, fontanam aquam bibebat quotidie, balnea non intrabat, quod diligebatur a sua gente maxime. Macies apparebat in facie, quasi quidam febricitans videbatur gravissime. Fluvialem aquam intrare solebat media nocte, ubi manebat stabilitus, donec diceretur ab ipso ter Oratio Dominica. His peractis, repetebat suum Oratorium, ibi exorabat genu flectendo divinam majestatem usque diem clarum. Dormiebat modice, jacebat supra petram vestitus solummodo una veste, manducabat sine saturitate; satiatus tantum metando præmium cœleste, cœlestia præmia erant ei in desiderio.

The birth of St. David announced.

§ 4. Præcipiebat spernere, ammonebat despicere, quæ transeunt in momento; prædicator erat clarissimus per tria regna Britanniæ; reges

---

[8] *Melle.*] Concerning the frequent use of milk and honey by the ancient British, see O'Conor's Rerum Hibern. Scriptores, I. ii. 63, note; Bouquet, Hist. des Gaules, iv. 627; Camden's Britannia, col. 965, edit. 1695; MS. Cott. Titus, D. xxii. fol. 57.

[11] *Balnea.*] The use of baths was frequent during the Middle Ages, and abstinence from them is often mentioned among the mortifications to which the religious subjected themselves; see Vit. Pardulfi, ap. Mabill. Acta Sanct. Ord. S. Bened. iii. 537, edit. Venet. and Vit. S. Bened. Anian. id. v. 187, 205.

[16] *Diceretur.*] Disceretur, *A.*

[25] *Prædicator.*] Usher's third extract here begins, and ends with the word 'prædicante.'

[26] *Tria regna.*] Namely, the kingdoms of the Silures, the Dimetæ, and the Ordovices; see Camd. Brit. 573.

timebant timendum, cui obediebant, audita acceptabili sua prædicatione. Prædicabat omni Dominica apud maritamaneam ecclesiam, quæ stat in Pepidiauc regione, in tempore Trifini regis, innumerabili multitudine plebis illum audiente. Et dum inciperet prædicare, retenta est vox prædicationis in prædicante, unde plebs admirata est valde pro admirabili retentione. Sanctus Gildas illud comperiens præcepit omnibus astantibus exire, ut posset scire utrum per aliquem illorum fiebat impedimentum prædicationis divinæ, nec etiam post recessionem eorum potuit prædicare. Interrogavit postea, si aliquis, vel aliqua, esset in ecclesia latenter, cui respondit Nonnita prægnans, Deivi sanctissimi pueri mater futura, 'Ego Nonnita hic maneo inter parietem et januam nolens intrare turbam.' His auditis, præcepit illi exire, et postquam exiverat vocavit plebem, quæ vocata venit ut audiret Evangelicam prædicationem. Post finitum sermonem interrogavit Angelum Dei prædictam rem, scilicet, qua de causa incœperat prædicare, et non poterat ducere ad finem. At ille reve-

---

3 *Ecclesiam.*] Giraldus Cambrensis, in his Life of David, says that this church was situated 'in loco cui nomen Cair Morva, id est, Urbs maritima vel castrum.'

4 *Pepidiauc.*] Pediaue, *B.*; according to Capgrave, this is said to have occurred 'in Epidane regione.' It is a promontory in Pembrokeshire, called by the Welsh, Cantred Dewi; by the English, St. David's Land: see Usher, Primord. p. 442.

4 *Trifini.*] Trifuni, *Usher.*

5 *Illum.*] Illo, *A.*

6 *Retenta est vox.*] The Legend of St. David given in the Acta Sanctorum, Mart. i. 41, records this miracle, without mentioning the name of Gildas.

9 *Comperiens.*] *B.*; operiens, *A.*

15 *Nonnita.*] Called Nemata by Colgan; Nonna, in the Life of David printed in the Acta Sanctorum, Mart. i. 42; in the Life of Keina, (which may be seen in Capgrave, f. 204 b.) she is named Melari, and said to have been the daughter of Braghan, king of Brecknock.

20 *Evangelicam.*] Angelum.

lavit ei talia dicens, ‘Nonnita mulier sancta manet in ecclesia, quæ nunc prægnans puerum paritura est cum immensa gratia, pro quo non potui prædicare, divina potestate sermonem retinente. Majoris gratiæ erit puer venturus; nullus ei æquiparabit in vestris partibus. Ego relinquam illi istam regionem, ipse cito crescet et florebit de ætate in ætatem. Angelus enim Dei nuncius mihi declaravit istam veram destinationem.’

Arthur kills Hueil.

§ 5. Unde contigit quod sanctissimus prædicator Gildas transivit ad Hiberniam, ubi innumerabiles convertit ad fidem catholicam. Contemporaneus Gildas vir sanctissimus fuit Arturi regis totius Majoris Britanniæ, quem diligendum diligebat, cui semper cupiebat obedire. Confratres tamen tres et viginti resistebant regi rebelli prædicto, nolentes pati dominium, sed crebro fugabant et expellebant a saltu et bello. Hueil major natu belliger assiduus et miles famosissimus nulli regi obedivit, nec etiam Arthuro.

---

1 *Nonnita . . . catholicam.*] Quoted by Usher, Primord. p. 871.

4 *Potui.*] *B. U.*; potuisti, *A.*

12 *Hiberniam.*] Allusion is made to this circumstance in the following passage from the prophecies of Merlin; ‘Prædicator Hiberniæ propter infantem in utero crescentem obmutescet.’

13 *Contemporaneus.*] Usher's extracts are here resumed, (Primord. p. 677,) and terminate with the word ‘hostem.’

14 *Arturi.*] Arthuri, *Usher.*

18 *Dominium.*] Dominum, *Usher.*

20 *Hueil.*] Huel, *Usher.* The Legend of Gildas, printed by Mabillon, also mentions this individual under the name of Cuill (p. 130, § 2). Usher quotes a manuscript formerly belonging to Glastonbury, entitled ‘Secretum Abbatis,’ as containing the following passage. ‘In historiis Britonum invenitur, quod rex Arthurus regem Scotiæ interfecit in bello, — et præcipue in Vita S. Gildæ, capitulo II., qui Gildas Britonum Historiographus magnus fuit et præcipuus, et frater Hoelis regis Scotiæ, quem occidit rex Arthurus, — et, Scotia subjugata, rediit cum triumpho.’ The same writer refers to the Defensio Historiæ Britanniæ of Sir John Price as showing that a monumental pillar was erected upon the spot where Howel was slain. Primord. p. 677.

21 *Arthuro.*] Arthurio, *Usher.*

Affligebat eundem, commovebat inter utrumque maximum furorem. A Scotia veniebat sæpissime, incendia ponebat, prædas ducebat cum victoria ac laude. Unde rex universalis Britanniæ audiens magnanimum juvenem talia fecisse et æqualia facere, persecutus est victoriosissimum juvenem et optimum, ut aiebant et sperabant indigenæ, futurum regem. In prosecutione autem hostili et in conventu bellico in insula Minau interfecit juvenem prædatorem. Post illam interfectionem Arthurus victor remeavit, gaudens maxime quod superaverat suum fortissimum hostem. Gildas Britonum historiographus tunc remanens in Hibernia studium regens et prædicans in civitate Ardmaca, audivit fratrem suum ab Arthuro rege interfectum fuisse. Doluit ab auditu, flevit cum gemitu, ut frater carissimus pro carissimo fratre; oravit pro spiritu fraterno quotidie, orabat insuper pro Arthuro fratris sui persecutore et interfectore . . .

§ 6. Interea sanctissimus Gildas venerabilis historiographus venit ad Britanniam portans unam pulcherrimam et dulcissimam campanam, quam voverat offerre apostolico Romanæ ecclesiæ in præsentationem. Pernoctavit honorifice receptus a Cadoco venerabili abbate in Carbana Valle, qui monstravit illi laudabilem campanam, monstratam accepit, acceptam emere voluit magno pretio, — Gildas comes to Britain;

---

[8] *Prosecutione.*] Persecutione, *Usher.*

[9] *Minau.*] Mynam, *B.*

[15] *Ardmaca.*] Ardinaca, *A.* Concerning the school at Armagh, its founder, celebrity, pupils, and destruction, see the Primordia of Usher, p. 859.

[23] *Campanam.*] Bells, which formed no part of the ecclesiastical utensils of the early Christians, were introduced shortly before the age of Gildas. They are mentioned in the Life of Columba by Cummenus Albus, (Mabill. Act. SS. Ord. S. Bened. i. 346,) and by Beda, H. E. iv. xxiii. § 329.

[26] *Cadoco.*] The same narrative is introduced in the Legend of Cadoc. (MS. Cott. Titus, D. xxii. fol. 95.)

is reconciled to Arthur.

quam possessor vendere nolebat. Audito adventu Gildæ sapientis ab Arthuro rege et primatibus totius Britanniæ episcopis et abbatibus, convenerunt innumerabiles ex clero et populo, ut Arturum pacificarent ex supradicto homicidio. At ille, sicut primitus fecerat, cognito rumore de obitu fratris, indulsit inimico, veniam postulanti osculum dedit, et benignissimo animo benedixit osculatum. Hoc peracto, rex Arthurus dolens et lacrimans accepit ab episcopis adstantibus pœnitentiam, et emendavit in quantum potuit, donec consummavit vitam.

His journey to Rome.

§ 7. Unde egregius Gildas vir pacificus et catholicus adivit Romam, et apostolico Romanæ ecclesiæ tribuit prædictam campanam, quæ commota a manibus apostolici nullum sonitum emittebat. Unde hoc ille videns talia dicebat. ‘O vir dilecte a Deo et ab homine, revela mihi quod tibi contigit in itinere de hac præsentatione.’ At ille revelavit sanctissimum Cadocum Nancarbanensis ecclesiæ abbatem eam voluisse emere, sed quam voverat S. Petro Apostolo offerre nolebat vendere. Apostolicus, his auditis, dixit, ‘Nosco Cadocum venerabilem abbatem, qui septies adivit civitatem istam, et ter Hierosolymam

---

[1] *Audito . . . vitam.*] Usher quotes this passage, p. 678.

[9] *Osculatum.*] Osculanti, *Usher.*

[14] *Apostolico.*] Papæ Alexandro, *Capgr.*, who had derived this information from the Legend of Cadoc. MS. Cott. Titus, D. XXII. fol. 95 b. This, however, is a gross chronological blunder, Alexander the First having died A.D. 119, and Alexander the Second not ascending the papal throne until 1061.

[20] *Naucarbanensis.*] Narcarbanensis, *A.*

[24] *Septies adivit civitatem istam, et ter Hierosolymam.*] The Legend of Cadoc in the Cottonian MS. (Titus, D. XXII. fol. 92 b.) introduces the Saint thus speaking to his disciples. ‘Quoniam quidem divino nutu ter Hierusalem septiesque Romam pro Dei amore profectus sum, superest nunc, quatinus, orandi gratia,’ *etc.*

[25] *Hierosolymam.*] Pilgrimages to the Holy Land were prevalent long before the time of the Crusades, as is shown by Augusti, Handbuch der Christlich. Archäol. iii. 377, edit. 1837.

post immensa pericula et assiduum laborem; remeato et cupienti habere, ut des concedo. Destinatum est enim illi, ut habeat, ex hoc præsenti miraculo.' Gildas itaque benedictam campanam recepit et reversus est, et reportatam S. Cadoco gratis impendit. Recepta a manibus abbatis intonuit illico pulsata, admirantibus cunctis. Unde remansit omnibus portantibus per totam Gualliam pro refugio, et quicunque per illam illicite juraret, aut privaretur linguæ officio, aut malefactor fateretur suam injuriam continuo.

He resides at Llancarvan;

§ 8. Cadocus abbas Nancarbonensis ecclesiæ rogavit Gildam doctorem ut regeret studium scholarum per anni spatium, et rogatus rexit utillimum, nulla mercede recepta a scholaribus præter orationes cleri et scholarium. Ubi ipsemet scripsit opus quatuor Evangelistarum, quod adhuc remanet in ecclesia S. Cadoci, auro et argento undique coopertum, ad honorem Dei et scriptoris sanctissimi et Evangeliorum. Tenent Walenses indigenæ illud volumen pretiosissimum in conjurationibus suis, nec audent aperire ad viden-

---

8 *Gualliam.*] *B.*; Galliam, *A.*

9 *Quicunque.*] *B.*; quicquid, *A.*

10 *Juraret.*] 'Campanas bajulas [*i. e.* portable bells], baculos quoque in superiori parte cameratos, auro et argento vel ære contectos, aliasque hujusmodi sanctorum reliquias, in magna reverentia tam Hiberniæ et Scotiæ, quam et Walliæ, populus et clerus habere solent, adeo ut sacramenta super hæc longe magis, quam super Evangelia, et præstare vereantur et pejerare.' Girald. Cambr. Itinerar. Cambriæ, lib. I. cap. ii.

12 *Cadocus.*] Here are resumed the extracts given by Usher, p. 168, which proceed to the end of § 12.

19 *Coopertum.*] *B.*, *Usher*; compertum, *A.*

21 *Conjurationibus.*] In like manner a Saxon manuscript preserved in the Library of Corpus Christi College, Cambridge, called 'The Red Book of Darby in the Peake of Darbyshire, . . . was had sometime in such reverence in Darbyshire, that it was commonly believed that whosoever should swear untruly upon this book should run mad.' Another instance of the supernatural power with which certain books were supposed to be invested, is recorded by Giraldus Cambrensis, Itiner. Cambriæ, lib. I. cap. ii.

dum; nec confirmant pacem et amicitiam inter inimicos, nisi illud affuerit in primis appositum.

retires from the world;

§ 9. Finito anni spatio, et scholaribus recedentibus a studio, sanctus abbas Cadocus et Gildas doctor optimus communi consilio adierunt duas insulas, scilicet, Ronech et Echin. Cadocus intravit proximiorem Walliæ, Gildas adjacentem Angliæ. Nolebant impediri in ecclesiastico officio a confluentia hominum, propterea nesciebant melius consilium quam relinquere Carbanam Vallem et adire insulare secretum. Gildas fundavit in honore sanctæ et individuæ Trinitatis oratorium, et juxta illud suum cubiculum; non in illo tamen habebat suum lectum, sed sub alta rupe positum, ubi jacebat usque mediam noctem vigilans et orans supra petram omnipotentem Deum. Deinde adibat ecclesiam frigescens nimium, frigus erat ei dulce et tolerabile propter Deum. Pisciculos trahebat a reti et ova a nidis volucrum unde vivebat, quod sibi sufficiebat ad alimentum. Visitabat unus alterum; remanentia talis duravit spatio septem annorum.

resides at Glastonbury,

§ 10. Summus Creator videns suum Gildam dilectum famulum carere durabili aqua præter guttas pluviales, quæ cadebant super saxa et quæ retinebantur cadentes, fecit rivum effluere de rupe alta, qui effluxit et effluit et manebit sine

---

[1] *Nec confirmant.*] *B.*; ni confirmatur, *A.*

[3] *Finito . . . secretum.*] Habitavit demum vir Dei in insula quadam fluvii Sabrinæ, et, fundata ibi ecclesia in rupe quadam, orando noctes ducebat insomnes. *Capgr.*

[3] *Et.*] Id est, *B.*

[6] *Ronech et Echin.*] Two islands in the river Severn, called Flatholm and Stepholm. Camden gives their British names thus—'Reoric' and 'Echin,' Brit. col. 1049; Usher's text reads, 'Ronech et Echin.'

[6] *Cadocus . . . nolebant.*] *Om. Usher.*

[11] *Gildas . . aliqua.*] *Om. Usher.*

[17] *Deinde . . . Deum.*] *Om. B.*

[24] *Præter.*] Propter, *A.*

[26] *Cadentes.*] Cadentia, *MSS.*

defectione aliqua. Dum sic perseveraret S. Gildas intentus jejuniis et orationibus, venerunt piratæ de insulis Orcadibus, qui afflixerunt illum, raptis ab eo suis famulis servientibus et ductis in exilium, cum spoliis et omnibus suæ habitationis suppellectilibus. Unde afflictus nimium non potuit ibi amplius habitare, reliquit insulam, ascendit naviculam, et ingressus est Glastoniam cum magno dolore, Meluas rege regnante in æstiva regione. Susceptus vir suscipiendus a Glastoniense abbate docuit confratres et diversas plebes, seminans semen seminandum cœlestis doctrinæ. Ibi scripsit Historias de regibus Britanniæ. Glastonia, id est, Urbs Vitrea (quæ nomen sumsit a vitro,) est urbs nomine primitus in Britannico sermone. Obsessa est itaque ab Arturo tyranno cum innumerabili multitudine propter Guennuuar uxorem suam violatam et raptam a prædicto iniquo rege, et ibi ductam, propter refugium inviolati loci, propter inundationes arundineti ac fluminis et paludis, causa tutelæ. Quæsiverat rex rebellis reginam per unius anni circulum,

which is besieged by Arthur.

---

2 *Jejuniis . . . venerunt.*] Jejuniis et cartionibus (?), qui afflixerunt illum venerunt, *B.*

3 *Piratæ.*] Camden, speaking of these islands in the Severn, says, 'formerly they were famous for nothing else but the Danes that harboured there,' Brit. ibid.

9 *Meluas . . . regione.*] *Om. Capgr.*

9 *Meluas.*] Unless Guenever twice eloped from Arthur, the passage which follows is opposed to the generally received authorities, which state that Arthur's nephew, Modred, was the partner of her guilt, and that Arthur perished from wounds received in the battle of Camlan, in Cornwall. Usher has collected much information upon the subject; see his Primordia, pp. 511, 515, seqq.

9 *Æstiva regione.*] Namely, Somersetshire; see Usher, p. 469.

14 *Glastonia . . . in opere.*] *Om. Capgr.*

15 *Est.*] Et, *MSS.*

15 *Urbs.*] Urbis, *Usher.*

17 *Guennuuar.*] Guennimar, *A.*; Guennivar, *Usher.*

20 *Inundationes.*] Munitiones, *Usher.*

audivit tandem illam remanentem. Illico commovit exercitus totius Cornubiæ et Dibueniæ; paratum est bellum inter inimicos.

Gildas procures peace;

§ 11. Hoc viso, abbas Glastoniæ, comitante clero et Gilda sapiente, intravit medias acies, consuluit Meluas regi suo pacifice ut redderet raptam; reddita ergo fuit, quæ reddenda fuerat, per pacem et benivolentiam. His peractis, duo reges largiti sunt abbati multa territoria, qui venerunt ad Templum S. Mariæ visitandum et orandum, confirmante abbate fraternitatem dilectam pro pace habita et pro beneficiis quæ fecerant, et amplius quæ facturi erant. Inde redierunt reges pacificati, promittentes veneranter obedire reverentissimo abbati Glastoniæ, et nunquam violare sanctissimum locum, nec etiam subjacentia loco principali.

builds a hermitage.

§ 12. Habita licentia abbatis Glastoniensis, cleri et populi, cupivit religiosissimus Gildas eremitariam iterum vitam colere supra ripam fluminis proximi Glastoniæ, et voluntatem complevit in opere. Ibi ædificavit ecclesiam in nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, in qua jejunabat et orabat assidue et cilicio indutus, exemplum donans omnibus irreprehensibile bene vivendi cum religione. Visitabant sancti viri illum visitandum de longinquis partibus Britanniæ, ammoniti redibant, et audita hortamenta et consilia retinebant cum exultatione.

His death.

§ 13. Ægrotavit tandem, et dum aggravaretur ægritudine convocavit abbatem Glastoniæ, qui rogavit eum cum magna pietate ut, finito cursu vitæ, faceret deferri corpus suum ad abbatiam

---

[2] *Exercitus.*] Exercitum, *Usher.*
[2] *Dibueniæ.*] *A. U.*; Devoniæ, *B.* Usher remarks in a note, 'Devoniæ, Cambrobritannis Duffneynt dictæ.'

Glastoniæ, quam diligebat maxime. Abbate promittente dignos rogatus explere et propter auditos dolente et nimium lacrimante, exspiravit sanctissimus Gildas ægrotans valde multis videntibus splendorem angelicum circa corpus odoriferum et angelis consociantibus animæ. Post commendationem lacrimabilem expletam, defertur a confratribus corpus levissimum ad abbatiam, et cum planctu maximo et honore dignissimo sepelitur in medio pavimento ecclesiæ Sanctæ Mariæ; cujus anima requievit, et requiescit, et requiescet, in cœlesti requie. AMEN.

§ 14. Ynisgutrin nominata fuit antiquitus Glastonia et adhuc nominatur a Britannis; 'ynis' in Britannico sermone, 'insula' Latine; 'gutren' vero 'vitrea.' Sed post adventum Angligenarum, et expulsis Britannis, scilicet, Walensibus, revocata est Glestingberi ex ordine primi vocabuli, scilicet, 'glas' Anglice 'vitrum' Latine, 'beria' 'civitas,' inde Glastiberia, id est, Vitrea Civitas.

---

3 *Exspiravit.*] Quarto kalendas Februarii, *add. Capgr.*

4 *Videntibus.*] The MSS. read 'audientibus;' the alteration is warranted by Capgrave's text.

9 *Sepelitur . . . requie.*] Sepelitur in medio vetustæ ecclesiæ pavimento, A.D. quingentessimo duodecimo, *Capgr.*

12 *Requie.*] Usher's manuscript concluded with this couplet,

'Lancarbanensis dictamina sunt Caratoci;
Qui legat, emendet, placet ille compositori.'
Primord. p. 442.

Pits cites a copy which had the following distich at the conclusion,

'Historiæ veteris Gildas luculentus arator
Hæc retulit, parvo carmine plura notans.'

13 *Ynisgutrin.*] The whole of this section is, apparently, no part of the original Legend.

GILDAS

DE EXCIDIO

BRITANNIÆ.

PRÆFATIO GILDÆ.

§ 1. In hoc libro quicquid deflendo potius quam declamando, vili licet stylo, tamen benigno, fuero prosecutus, ne quis me, affectu cunctos spernentis, omnibusve melioris,—quippe qui commune bonorum dispendium malorumque cumulum lacrimosis querelis defleam,—sed condolentis patriæ incommoditatibus miseriisque ejus, ac remediis condelectantis, edicturum putet; quia vero non tam fortissimorum militum enunciare trucis belli pericula mihi statutum est, quam desidiosorum. Silui, fateor, cum immenso mentis dolore et animi compunctione, cordisque contritione, et attonito sensu sæpius hæc omnia in animo revolvere, et, ut mihi renum scrutator testis est Dominus, spatio bilustri temporis, vel eo amplius prætereuntis, imperitia; sicut et nunc, una cum

---

Notes and Various Readings.

2 *Hoc libro.*] Hac epistola, *J.*

11 *Mihi.*] *V.*; Velut, *A.*

12 *Dolore.*] Dolore, ut mihi, *V. J.*

16 *Temporis.*] *Om. V.*

17 *Una cum.*] Una cum vilibus me meritis inhibentibus, ne qualemcunque admonitiunculam scriberem. Legebam nihilominus, admirandum legislatorem, ob unius verbi dubitationem, Terram Desiderabilem non introisse; filios Sacerdotis alienum admovendo altari ignem, cito exitu periisse; populum verborum Dei prævaricatorem omnem ad unum, [prævaricatorem sexcentorum millium, *J.*] duobus ex-

carissimis mei amicis imperantibus, ut qualemcunque gentis Britannicæ historiolam, sive admonitiunculam scriberem.

In zelo igitur domus Domini, sacræ legis, seu cogitatuum rationibus, vel fratrum religiosis precibus coactus, nunc persolvo debitum multo tempore antea exactum; vile quidem stylo, sed fidele,

---

ceptis veracibus, et quidem Deo carissimum, — quippe cui iter levissime stratum profundi glarea Maris Rubri, cibus cœlestis panis, potus novus ex rupe viator, [viatorius, *V.*] acies invicta manuum sola intensa erectio [erectione, *V.*] fuerit, — bestiis, ferro, igni per Arabiæ deserta sparsim cecidisse; post ingressum ignotæ acsi Jordanis portæ, urbisque adversa [ignotæ terræ ac fluminis Jordanis, portas urbis adversaque, *V.*] mœnia, solis tubarum clangoribus jussu Dei subruta; palliolum aurique parum de anathemate præsumtum multos stravisse; Gabaonitarum irritum fœdus, calliditate licet extortum, nonnullis intulisse exitium, ob peccata hominum querulas sanctorum prophetarum voces et maxime Hieremiæ ruinam civitatis suæ quadruplici plangentis alphabeto. Videbamque etiam nostro tempore, ut ille defleverat, 'Solam sedisse urbem viduam, antea populis plenam, gentium dominam, principem provinciarum, sub tributo fuisse factam,' (id est, Ecclesiam,) 'obscuratum aurum coloremque optimum mutatum,' (quod est, Verbi Dei splendorem,) 'filios Sion,' (id est, sanctæ matris Ecclesiæ,) 'inclitos et amictos auro primo,' amplexatos fuisse stercora. Et quod illi intolerabiliter utpote præcipuo, mihi quoque licet abjecto, utcunque ad cumulum doloris crescebat, dum ita eosdem statu prospero viventes egregios luxerat, ut diceret, 'Candidiores Nazaræi ejus nive, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores.' Ista ego [enim, *V.*] et multa alia veluti speculum quoddam vitæ nostræ in Scripturis Veteribus intuens convertebar etiam ad Novas, et ibi legebam clarius, quæ mihi forsitan antea obscura fuerant, cessante umbra ac veritate firmius illucescente. Legebam, inquam, Dominum dixisse, 'Non veni nisi ad oves perditas domus Israel.' Et e contrario, 'Filii autem regni hujus ejicientur in tenebras exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium.' Et iterum, 'Non est bonum tollere panem filiorum et mittere canibus.' Item, 'Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ.' Audiebam, 'Multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum Abraham, Isaac, et Jacob in regno cœlorum;' et e diverso, 'Et tunc dicam eis, Discedite a me operarii iniquitatis.' Legebam, 'Beatæ steriles, et ubera quæ non lactaverunt;' et e contrario, 'Quæ paratæ erant intraverunt cum eo ad nuptias, postea venerunt et reliquæ virgines dicentes, Domine, Domine,

---

1 *Mei.*] Me, *A.*

7 *Stylo.*] *Om. V. J.*

ut puto, et amicale quibusque egregiis Christi tyronibus; grave vero et importabile apostatis insipientibus. Quorum priores, ni fallor, cum lacrimis forte quæ ex Dei caritate profluunt, alii enim atque cum tristitia, sed quæ de indignatione et pusillanimitate deprehensæ conscientiæ extorquetur, illud excipient.

---

aperi nobis;' quibus responsum fuerat, 'Non novi vos.' Audiebam sane, 'Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit; qui autem non crediderit condemnabitur.' Legebam Apostoli voce, Oleastri ramum bonæ olivæ insertum fuisse; sed a societate radicis pinguedinis ejusdem, si non timuisset, et alta saperet, excidendum. Sciebam misericordiam Domini, sed et judicium timebam; laudabam gratiam, sed redditionem unicuique secundum opera sua verebar; oves unius ovilis dissimiles cernens, merito beatissimum dicebam Petrum ob Christi integram confessionem, at Judam infelicissimum, propter cupiditatis amorem; Stephanum gloriosum ob martyrii palmam, sed Nicolaum miserum propter immundæ hæresios notam. Legebam certe, 'Erant illis omnia communia;' sed et quod dictum est, 'Quare convenit vobis tentare Spiritum Dei?' Videbam e regione quantum securitatis hominibus nostri temporis, ac si non esset quod timeretur, increverat. Hæc igitur et multo plura, quæ brevitatis causa omittenda decrevimus, cum qualicunque cordis compunctione attonita mente sæpius volvens; si, inquam, peculiari ex omnibus nationibus populo, semini regali gentique sanctæ, ad quam dixerat, 'Primogenitus meus Israel,' ejusque sacerdotibus, prophetis, regibus, per tot secula, Apostolo ministro, membris etiam illius primitivæ ecclesiæ Dominus non pepercit cum a recto tramite deviarint, quid tali hujus atramento ætatis facturus est? cui præter illa nefanda immaniaque peccata, quæ communiter cum omnibus mundi sceleratis agit, accedit [accidit, *V. J.*] etiam illud veluti ingenitum quid et indelebile insipientiæ pondus et levitatis ineluctabile. Quid? mihimet aione, miser, tibi veluti conspicuo ac summo doctori talis cura committitur, ut obstes ictibus tam violenti torrentis, et contra hunc inolitorum scelerum funem, per tot annorum spatia interrupte lateque protractum, serves depositum tibi creditum? Et, taceas, alioquin hoc est dixisse pedi, speculare; et manui, fatere. Habet Britannia rectores, habet speculatores. Quid tu nugando mutire disponis? Habet, inquam, habet, si non ultra, non citra numerum. Sed quia inclinati tanto pondere sunt pressi, idcirco spatium respirandi non habent. Præoccupabant igitur se mutuo talibus objectionibus, vel multo his mordacioribus, veluti condebitores sensus mei. Hi non parvo, ut dixi, tempore—cum legerem 'tempus esse loquendi et tacendi'—et in quadam ac si angusta timoris porticu luctabantur. Obtinuit vicitque tandem aliquando creditor, Si non

§ 2. Igitur, Deo volente, pauca, de situ Britanniæ, de contumacia, de subjectione, de rebellione, de secunda subjectione ac diro famulatu, de religione, de persecutione, de sanctis martyribus, de diversis hæresibus, de tyrannis, de duabus gentibus vastatricibus, de prima vastatione, de defensione, de secunda vastatione, de secunda ultione, de tertia vastatione, de fame, de epistolis, de victoria, de sceleribus, de nuntiatis subito hostibus, de famosa peste, de consilio, de sæviore multo primis hoste, de urbium subversione, de reliquiis, de postrema pace, quæ temporibus nostris Dei nutu ei donata est, dicere conamur.

---

es, inquiens, talis audaciæ, ut inter veridicas rationalis secundæ a nunciis derivationis creaturas non pertimescas libertatis aureæ decenti nota inuri, affectum saltem intelligibilis asinæ eatenus elinguis non refugito spiritu Dei afflatæ, nolentis se vehiculum fore tiarati magi devoturi populum Dei, quæ in angusto maceriæ vinearum resolutum ejus attrivit pedem, ob id licet verbera hostiliter senserit, cuique angelum cœlestem ensem vacuum vagina habentem, atque contrarium, quem ille cruda stoliditate cæcatus non viderat, digito quodammodo, quanquam ingrato ac furibundo, et innoxia ejus latera contra jus fasque cædenti demonstravit. In zelo igitur (2, 4.)

1 *Igitur.*] Sed ante promissum, *V. J.*

6 *Vastatricibus.*] Victricibus, *V.*

8 *Epistolis.*] Epistolis ad Agitium, *V. J.*

12 *Pace.*] Patriæ victoria, *V. J.*

13 *Conamur.*] Curabo, *J.*

EXPLICIT PRÆFATIO.

CAPITULA LIBRI SEQUENTIS.

Capitulum I. Descriptio Britanniæ insulæ, et quod illa divina statera, terræ totius ponderatrice, sit librata; de ejus situ, habitu, et qualitate; de amœnitate et pulchritudine; de fertilitate et ubertate; de longitudine et latitudine; de civitatibus antiquis et fluminibus præcipuis; de rivis pernitidis et leni murmure serpentibus; de lucidis fontibus et congruis animalium pastibus; de frigidis lacubus et torrentibus exundantibus.

Capit. II. De nimia tyrannide indigenarum, et crudelitate sævissima idololatrarum.

Capit. III. Quam dolose Romani Britones sibi subegerint, et quam bellicose ipsis diutius reluctaverint.

Capit. IV. Quomodo Romani postremo Britonibus præpositos vectigales præfecerint, ita ut non Britannia, sed Romania insula censeretur; et quicquid habere potuisset æris et argenti, vel auri, imagine Cæsaris notaretur.

Capit. V. Quo tempore Christus in mundum venerit, et quanta persecutio tempore Diocletiani emerserit.

Capit. VI. Quanta martyrum gloria tam in Britannia, quam in universa tunc effloruerit ecclesia.

Capit. VII. Quomodo ecclesia redivivo flore

---

[1] *Capitula.*] These Capitula appear to have been added, or at least interpolated, long after the time of Gildas, and their order has not been adopted in the present Edition.

respiraverit, sed tamen Ariani contagio infecta defecerit.

CAPIT. VIII. Qualiter gens Britonum imperatores Romanos attriverit.

CAPIT. IX. Qualiter Britones arctati a Scottis et Pictis pro Romano miserint auxilio, et obtinuerint; et quale consilium Romani eis dederint, videlicet, ut inter duo maria murum per millia passuum plurima trans insulam instruerent, a mari Scotiæ usque ad mare Hiberniæ, id est, a Kair Eden civitate antiquissima, duorum ferme millium spatio a monasterio Abercurnig, quod nunc vocatur Abercorn, ad occidentem tendens, contra occidentem, juxta urbem Alcluth. At insulani murum non tam lapidibus quam cespitibus construentes, ad nihilum utilem statuunt; quia, statim Romanis repatriantibus, iterum ab ipsis impugnati sunt.

CAPIT. X. Quam misere legati Britonum Romam iterum mittuntur, scissis vestibus, nudis pedibus, opertis sablone capitibus, lubricis gressibus, lacrimosis postulationibus, querulis vocibus, cunctis membris contrementibus, a Romanis auxilia petentes et impetrantes.

CAPIT. XI. Quomodo Britones rursum Romanorum solatium repetierint, et qualiter Romani sese excusaverint; sed tamen laudare et monere cœperunt, ut murum a mari ad mare facerent; quod et fecerunt a mari Norwagiæ usque ad mare Galwadiæ, per octo pedes latum et duodecim altum, et turres per intervalla construxerunt, eo in loco ubi Severus Imperator maximam fossam firmissimumque vallum, crebris insuper turribus communitum, per centum triginta et duo millia passuum longe ante fecerat, id est, a villa, quæ

[11] *Civitate.*] Civitas, *A.*

Anglice Wallesende dicitur, Latine vero Caput Muri interpretatur, quæ est juxta Tinemuthe; qui murus multum distat a præfato vallo apud meridiem, quem antea apud Kair Eden supra mare Scotiæ constituerunt.

Capit. XII. Qualiter gens scabra Scotorum, comperta excusatione Romanorum, in Britones insurrexerint, et eos persequendo lacesserint.

Capit. XIII. Quod Britones adhuc more solito ad Romanos mittentes nihil profecerint, sed rursum suis viribus innitentes Pictos propulerint.

Capit. XIV. Quomodo omnis justitia a Britonibus perierit, et omnis nequitia pro veritate, etiam inter religiosos, succreverit.

Capit. XV. Quod Britones pro Saxonibus miserunt, et eos, Deo judicante, pro peccati flagello susceperunt.

Capit. XVI. Qualiter gens Saxonica cum tribus kyulis Britanniam appulerit, et postea Britones impugnaverit.

Capit. XVII. Quomodo Saxones sumtus majores solito expetunt, et hoc genere impugnandi materias quæsierunt, et sancta Dei diripuerunt.

Capit. XVIII. Qualiter Ambrosius Aurelianus solus eis restiterit, et quis Gildæ Sapientis nativitatis annus sit.

Capit. XIX. Quomodo gens Britannica postea tota idololatriæ erroribus sit subdita.

Capit. XX. Recapitulatio singulorum, quæ superius descripta sunt, epigrammatum; in qua recapitulatione auctor operis promittit se majorem librum de regibus Britonum et de prœliis eorum describendum, quem et postea facit.

---

14 *Succreverit.*] Succrevent, A.

33 *Describendum.*] It will be observed that in this instance, as well as in some few others, these Capitula allude to circumstances not to be found in the text, as we at present have it.

INCIPIT LIBER QUERULUS SANCTI GILDÆ SAPIENTIS DE EXCIDIO BRITANNIÆ, DE CALAMITATIBUS ET PRÆVARICATIONIBUS EJUS CIVIUM, DE EXSULATIONE BRITONUM, ET DURIS OPPRESSIONIBUS EORUM, ET QUAM DOLOSE ROMANI EOS SIBI SUBEGERINT, ET QUAM BELLICOSE IPSIS DIUTIUS RESTITERINT: ET QUOMODO ROMANI POSTREMO EIS PRÆPOSITOS VECTIGALES PRÆFECERINT, ITA UT NON BRITANNIA SED ROMANA INSULA VOCARETUR, ET OMNIS MONETA AURI, ARGENTI, ET ÆRIS IMAGINE CÆSARIS NOTARETUR, QUO TEMPORE CHRISTUS IN MUNDUM VENERIT, ET QUANTA PERSECUTIO TEMPORE DIOCLETIANI EMERSERIT, QUANTUM MARTYRUM GLORIA TUNC BRITANNIA EFFLORUERIT, QUALITER GENS BRITONUM IMPERATORES ROMANOS ATTRIVERIT.

---

[1] *Incipit.*] This title is prefixed as a Rubric to the Cambridge MS.

HISTORIA GILDÆ.

Britain, its description:

§ 3. Britannia insula in extremo ferme orbis limite circium occidentemque versus, divina, ut dicitur, statera terræ totius ponderatrice librata; ab Africo boriali propensius tensa axi, octingentorum in longo millium, ducentorum in lato spatium, exceptis diversorum prolixioribus promontoriorum tractibus; quæ arcuatis oceani sinibus ambuitur; cujus diffusiore, et, ut ita dicam, intransmeabili undique circulo, absque meridianæ freto plagæ, quo ad Galliam Belgicam navigatur, vallata, duorum ostiis nobilium Thamesis ac Sabrinæ fluminum, veluti brachiis, per quæ eidem olim transmarinæ deliciæ vehebantur ratibus, aliorumque minorum, meliorata, bis denis bisque quaternis fulget civitatibus, ac nonnullis castellis decoratur, murorum, turrium, serratarum portarum, domorumque, quorum cul-

---

Notes and Various Readings.

[1] *Gildæ.*] In MS. *A.* is the following introductory note: 'Locus in quo factus est hic liber est Guales, insula marina, tempore Arthuri regis, persona Gildæ Sapientis.'

[8] *Tractibus.*] Vel ductibus, *A. gloss.*

[9] *Ambuitur.*] Ambiuntur tenens, *V.*

[9] *Diffusiore.*] Diffusione, *MS.*

[11] *Belgicam.*] Belgica Prima, in qua est metropolis Treveris; Belgica Secunda, in qua est transitus ad Britanniam, in qua est metropolis civitas Remorum, *A. marg.*

[15] *Meliorata.*] Munita, *V.*; ornata, *A. gloss.*

[16] *Fulget.*] The present passage extending from this line to the end of the section has, in this and several other instances, been amended by an extract from 'Gildas de miseriis et prævaricationibus et excidio Britanniæ,' which is inserted in the 'Vita Gildæ' printed by Mabillon, Acta SS. Ord. S. Bened. i. 130, edit. Venet. 1733.

[16] *Civitatibus.*] See the list of these cities in Usher's Primordia, p. 59, edit. Dubl. 1639.

[18] *Quorum.*] Quarum, *Mabill.*

mina minaci proceritate porrecta in edito forti compage pangebantur, munitionibus non improbabiliter instructis, decorata; campis quoque fulget late pansis collibusque amœno situ locatis, præpollenti culturæ aptis, montibusque alternandis animalium pastibus optime convenientibus, quorum diversorum colorum flores humanis gressibus pulsati, non indecentem quondam ceu picturam eisdem imprimebant; electa veluti sponsa monilibus diversis ornata, fontibus lucidis, crebris undis niveas veluti glareas palantibus, pernitidisque rivis leni murmure serpentibus, quorumque in ripis accubantibus suavis soporis pignus prætendentibus, et lacubus frigidum aquæ torrentem vivæ exundantibus, irrigua.

Its contumacy.

§ 4. Hæc, erecta cervice et mente, ex quo inhabitata est, nunc Deo, interdum civibus, nonnunquam etiam transmarinis regibus et subjectis, interdum ingrata consurgit. Quid enim deformius, quidque iniquius potest humanis ausibus vel esse vel intromitti negotium, quam Deo timorem, bonis civibus caritatem, in altiore dignitate compositis, absque fidei detrimento debitum denegare honorem et frangere divino sen-

2 *Pangebantur . . . decorata.*] Cernuntur, non improbabiliter est adornata instructis munitionibus, *Mabill.*

2 *Munitionibus.*] Molitionibus, *A.*

7 *Quorum . . . imprimebant.*] Qui diversorum colorum floribus grati redduntur humanis visibus, *Mabill.*

9 *Eisdem.*] *A. gloss.* Montibus ostendebant.

9 *Imprimebant.*] Imprimebat, *J.*; signabant, *A. gloss.*

10 *Crebris.*] Crebrisque gaudet, ex quibus rivuli leni murmure serpentibus suave pignus soporis tribuunt viatoribus fessis; duorum etiam ostiis (9, 11—14,) aliorumque fluminum minorum infusione irrigatur, *Mabill.*

11 *Palantibus.*] *A. gloss.* revelantibus; pellentibus, *V. J.*

13 *Accubantibus.*] Occupantibus, *A. gloss.*

13 *Soporis.*] Saporis, *A.*, apparently in reference to the explanation which it gives to 'pignus.'

14 *Pignus.*] Piscis, *A. gloss.*

16 *Quo.*] Tempore, *A. gloss.*

18 *Subjectis.*] Scilicet, hominibus, *A. gloss.*

19 *Interdum.*] *Om. B. V.*

23 *Compositis.*] Positis, *V. J.*

sui humanoque fidem, et, abjecto cœli et terræ metu, propriis adinventionibus aliquem ex libidinibus regi? Igitur omittens illos priscos communesque cum omnibus gentibus errores, quibus ante adventum Christi in carne omne humanum genus obligabatur adstrictum, nec enumerans patriæ portenta ipsa diabolica, pene numero vincentia Ægyptiaca,—quorum nonnulla, lineamentis adhuc deformibus intra vel extra deserta mœnia solito more rigentia, torvis vultibus intuemur;—neque nominatim inclamitans montes ipsos, aut fontes vel colles, aut fluvios olim exitiabiles, nunc vero humanis usibus utiles, quibus divinus honor a cæco tunc populo cumulabatur; et tacens vetustos immanium tyrannorum annos, qui in aliis longe positis regionibus vulgati sunt, ita ut Porphyrius, rabidus canis orientalis adversus ecclesiam, dementiæ suæ ac vanitatis stylo hoc etiam annecteret, 'Britannia est,' inquiens, 'fertilis provincia tyrannorum,' illa tamen proferre conabor in medium, quæ temporibus imperatorum Romanorum et passa est et aliis intulit civibus longe positis mala; quantum tamen potuero, non tam ex scripturis patriæ scriptorumve monimentis,—quippe quæ, vel si qua fuerint, aut ignibus hostium exusta, aut civium exsilii classe longius deportata, non compareant,—quam trans-

Scope of this work.

---

2 *Ex.*] Et, *B. V.*
3 *Igitur.*] Igitur non, *G.*
6 *Obligabatur.*] Obligatur, *A.*
6 *Patriæ portenta.*] Britanniæ idola, *A. gloss.*
10 *Rigentia.*] Id est, sitientia, *A. gloss.*
17 *Porphyrius.*] Porphirius iste quidam hæreticus fuit, ideoque nominat eum Canem, quia dixit quod prophetia Danielis non fuit prophetia, sed historia. Adversus istum Hieronymus exposuit Danielem, *A. marg.* The 'rabidus canis' of the text is apparently borrowed from Jerome's Preface to his Work 'De Scriptoribus Ecclesiasticis.'
20 *Tamen.*] Tantum, *B. V. J.*
26 *Exsilii.*] Exsulum, *V. J.*
27 *Compareant.*] *B.*; comparent, *A.*

marina relatione, quæ, crebris irrupta intercapedinibus, non satis claret.

Britain is subdued by the Romans;

§ 5. Etenim Romanorum reges, cum orbis imperium obtinuissent, subjugatisque finitimis quibusque regionibus vel insulis orientem versus, prima Parthorum, Indorum confinium, pace parta, qua peracta, in omni terra tum cessavere bella, potioris famæ viribus firmassent, non acies flammæ quodammodo rigidi tenoris ad occidentem cæruleo oceani torrente vel cohiberi potuit vel extingui; sed transfretans insulæ parendi leges, nullo obsistente, advexit, imbellemque populum sed infidelem, non tam ferro, et igni, machinisque, ut alias gentes, quam solis minis vel judiciorum concussionibus, in superficie tamen vultus, impresso in altum cordis dolore, sui obedientiam proferentem edictis subjugavit.

But revolts,

§ 6. Quibus statim Romam, ob inopiam cespitis, ut aiunt, repedantibus, et nihil de rebellione suspicantibus, rectores sibi relictos ad enuncianda plenius vel confirmanda Romani regni molimina Leæna trucidavit dolosa. Quibus ita gestis, cum talia senatui nunciarentur, et propero exercitu vulpeculis, ut fingebat, subdolis ulcisci festinaret, non militaris in mari classis

---

[6] *Prima.*] Primam, *J.*

[7] *Parta.*] *Om. A. B.*

[7] *Omni.*] Omni pene, *B. V.*

[7] *Tum.*] Non, *B.*

[9] *Acies.*] Sensus est, Acies, id est, potentia Romana, non potuit oceano reprimi, quin invaderet insulam, *V. note.*

[9] *Tenoris.*] *V.* suggests 'terroris.'

[13] *Sed infidelem.*] Non tum fidelem, *B.*

[16] *Tamen.*] Tantum, *V. J.*

[19] *Cespitis.*] Stipendii, *V.*

[20] *Aiunt.*] Aiebant, *B. V.*

[21] *Rectores.*] Britanniæ, *add. A. interlin.*

[21] *Ad enuncianda.*] *V.*; denuncianda, *A.*

[23] *Leæna.*] Camden imagines that reference is here made to Boadicea's rebellion, Brit. col. lxxii. edit. 1695; see also 365.

[25] *Fingebat.*] Senatus, *add. A. interlin.*

parata fortiter dimicare pro patria, neque quadratum agmen, neque dextrum cornu, aliusve belli apparatus in littore conseritur, sed terga pro scutis fugantibus dabant, et colla gladiis, gelido per ossa tremore currente, manusque vinciendæ muliebriter protenduntur; ita ut in proverbium et in derisum longe lateque efferatur, quod non Britanni sint in bello fortes, nec in pace fideles.

And is again reduced.

§ 7. Itaque Romani, multis perfidorum cæsis, nonnullis ad servitutem, ne terra penitus in solitudinem redigeretur, mancipalibus reservatis, patria vini oleique experte relicta, Italiam petunt, suorumque quosdam præpositos relinquentes, indigenarum dorsis mastigias, cervicibus jugum, solo nomen Romanæ servitutis hærere facturos, ac non tam militari manu quam flagellis callidam gentem maceraturos, et, si res sic postulasset, ensem, ut dicitur, vagina vacuum lateri ejus populi accommodaturos; ita ut non Britannia sed Romana insula censeretur, et quicquid habere potuisset æris, argenti, vel auri, imagine Cæsaris notaretur.

Birth of Christ.

§ 8. Interea glaciali frigore rigenti insulæ, et velut longiore terrarum secessu soli visibili non proximæ, verus ille Sol, non de firmamento solum temporali, sed de summa etiam cœlorum arce

3 *Conseritur.*] Conspiciuntur, *V.*; vel innititur, *gloss.*
4 *Dabant.*] *A. add.* Romanis.
7 *Efferatur.*] Efferretur, *V. J.*; narratur, *A. gloss.*
13 *Patria.*] Patriique, *B.*
13 *Relicta.*] *V.*; *om. MSS.*
16 *Nomen.*] Nomine, *A.*
16 *Servitutis.*] Virtutis, *B.*
16 *Hærere.*] Honore, *V.*
17 *Flagellis.*] Flagris, *B. V. J.*
19 *Populi.*] *Om. B. V. J.*
21 *Romana.*] Romania, *J.* Concerning the name of 'Insula Romana,' see Carte's Hist. Engl. i. 190, note.
21 *Insula.*] *Om. B. V.*
21 *Habere.*] Haberi, *V.*
22 *Potuisset.*] Posuisset, *A.*
24 *Interea.*] Dum aguntur hæc infidelitatis, *A. gloss.*
24 *Rigenti.*] Rigent, *V.*
24 *Et.*] Quæ, *V.*; ut, *B.*
26 *Sol.*] *Om. B. V. J.*

cuncta tempora excedente, orbi universo præfulgidum sui coruscum ostentans; tempore, ut scimus, summo Tiberii Cæsaris, quo absque ullo impedimento ejus propagabatur religio, comminata, Senatu nolente, a principe morte dilatoribus militum ejusdem, radios suos primum indulget, id est, sua præcepta, Christus.

The persecution under Diocletian.

§ 9. Quæ, licet ab incolis tepide suscepta sunt, apud quosdam tamen integre, et apud alios minus, usque ad persecutionem Diocletiani tyranni novennem; in qua subversæ per totum mundum sunt ecclesiæ, et cunctæ sacræ Scripturæ, quæ inveniri potuerunt, in plateis exustæ, et electi sacerdotes gregis Domini cum innocentibus ovibus trucidati; ita, ut ne vestigium quidem, si fieri potuisset, in nonnullis provinciis Christianæ religionis appareret. Permansere tunc quantæ fugæ, quantæ strages, quantæ diversarum mortium pœnæ, quantæ religionis apostatarum ruinæ, quantæ gloriosissimorum martyrum coronæ; quanti persecutorum rabidi furores, quantæ e contrario sanctorum patientiæ fuere,—Ecclesiastica Historia narrat; ita ut agmine denso certatim, relictis post tergum mundialibus tenebris, ad amœna cœlorum regna, quasi ad propriam sedem, tota festinaret ecclesia.

---

1 *Excedente.*] Excidente, *A.*; præcellente, *gloss.*

3 *Summo.*] Novissimo, *A. gloss.* Usher, in his Primord. p. 3, when quoting this passage, refers to the Chronicle of Eusebius for its origin.

8 *Tepide suscepta sunt.*] See Usher's Primordia, pp. 51, 52.

10 *Persecutionem.*] This passage, regarding the persecution under Diocletian, is transcribed by Geoffrey of Monmouth (v. 5). See Usher, Primord. pp. 147, 170.

14 *Innocentibus ovibus.*] Laicis fidelibus, *A. gloss.*

16 *Provinciis.*] Provinciæ locis, *V. J.*; provinciæ, *B.*

17 *Permansere.*] *B.* adds this word to the last sentence; *om. V.*

19 *Religionis.*] *Om. V.*

21 *Rabidi.*] *V.*; rapidi, *A.*

22 *Ecclesiastica Historia.*] — Namely, the Translation by Rufinus of the Ecclesiastical History of Eusebius Cæsariensis.

Martyrdom of Alban, Aaron, and Julius.

§ 10. Magnificavit igitur misericordiam suam nobiscum Deus volens omnes homines salvos fieri, et vocans non minus peccatores, quam eos qui putant se esse justos; qui gratuito munere, supradicto, ut cognoscimus, persecutionis tempore, ne crassa atræ noctis caligine Britannia obscuraretur, clarissimas lampades sanctorum martyrum nobis accendit, quorum nunc corporum sepulturæ et passionum loca, si non lugubri divortione barbarorum, quamplurima ob scelera nostra, civibus adimerentur, non minimum intuentium mentibus ardorem divinæ caritatis incuterent: sanctum Albanum Verolamensem, Aaron et Julium Legionum Urbis cives, et ceteros utriusque sexus diversis in locis summa magnanimitate in acie Christi perstantes dico.

§ 11. Quorum prior, postquam caritatis gratia confessorem alium persecutoribus insectatum, et jam jamque comprehendendum, imitans et in hoc Christum animam pro ovibus ponentem, domo primum, ac mutatis dein mutuo vestibus, occuluit, et se discrimini in fratris supradicti vestimentis libenter persequendum dedit; ita Deo placens in-

---

[4] *Eos.*] Hæreticos, *A. gloss.*

[5] *Cognoscimus.*] Conjicimus, *B. V. J.*

[6] *Ne.*] Ne penitus, *B. V. J.*

[6] *Atræ.*] Atra, *A.*

[7] *Obscuraretur.*] Obfuscaretur, *B. V. J.*

[9] *Divortione.*] Discordia gressus, *A. gloss.*; divortio, *B. V.*

[10] *Barbarorum.*] Anglo-Saxonas intelligit, qui ipsius tempore adhuc infideles erant. Usher's note, Primord. p. 147.

[13] *Albanum.*] Concerning the protomartyr of England, the reader may consult Usher's Primord. pp. 147, 980; Acta SS. mens. Jun. tom. iv. p. 146—171. Beda, H. E. I. vii. (§ 16—20) has introduced an apparently preexisting legend concerning this saint.

[13] *Aaron et Julium.*] See Acta SS. mens. Julii, tom. i. p. 17; Usher's Primord. p. 168; Beda, H. E. § 21.

[14] *Julium.*] Julianum, *V.*

[17] *Prior.*] Albanus, *A. gloss.*

[18] *Alium.*] *Om. B. V.* This was said to be Amphibalus, concerning whom it is a dispute whether he were really a man, or only the cloke (or *amphibalus*) of Alban. See Usher's Primord. pp. 150, 159, 162, 984.

ter sacram confessionem cruoremque, coram impiis Romana tum stigmata cum horribili phantasmate præferentibus, signorum miraculis mirabiliter adornatus est, ut oratione ferventi, illi Israeliticæ arenti viæ minusque tritæ, stante diu Arca, prope glareas, Testamenti, in medio Jordanis canali, simile iter ignotum, trans nobilis fluvii alveum, cum mille viris, sicco ingrediens pede, suspensis utrinque modo præruptorum fluvialibus montium gurgitibus, aperiret; et priorem carnificem tanta prodigia videntem in agnum ex lupo mutaret, et una secum triumphalem martyrii palmam sitire vehementius et accipere fortius faceret. Ceteri vero sic diversis cruciatibus torti sunt, et inaudita membrorum discerptione lacerati sunt, ut absque cunctamine gloriosi, in egregiis Hierusalem veluti portis, martyrii sui trophæa defigerent. Nam qui superfuerant, sylvis ac desertis abditisque speluncis se occultavere, exspectantes a justo rectore omnium Deo carnificibus severa quandoque judicia, sibi vero animarum tutamina.

Prosperous state of the British church,

§ 12. Igitur bilustro supradicti turbinis nec dum adimpleto ad integrum, marcescentibusque

---

[4] *Illi.*] Instar, *V.*

[5] *Arenti.*] Arentis, *V.*; siccæ, *A. gloss.*

[7] *Simile.*] *Om. V.*

[7] *Trans.*] Trans Tamesis, *B. V. J.*

[7] *Fluvii.*] See Usher's observations upon this part of the Legend in his Primord. p. 151.

[9] *Utrinque.*] Utriusque, *A.*

[9] *Modo.*] More, *V.*; similitudine, *A. gloss.*

[10] *Aperiret.*] *A. add.* Albanus.

[10] *Carnificem.*] He is called Heraclius in some legends of Alban cited in the Primordia, p. 986.

[13] *Sitire.*] *B.*; sistere, *A.*

[13] *Accipere.*] *B.*; excipere, *A.*

[15] *Discerptione.*] Distentione, *B.*; decerptione, *A.*

[23] *Igitur.*] See Beda, H. E. § 22.

[23] *Bilustro.*] The length of this persecution under Diocletian, which commenced in the year 303, is commented on by Usher, Primord. p. 167.

nece suorum auctorum nefariis edictis, lætis luminibus omnes Christi tyrones, quasi post hyemalem ac prolixam noctem, temperiem lucemque serenam auræ cœlestis excipiunt. Renovant ecclesias ad solum usque destructas; basilicas sanctorum martyrum fundant, construunt, perficiunt, ac velut victricia signa passim propalant; dies festos celebrant; sacramenta mundo corde oreque perficiunt; omnes exsultant filii gremio ac si matris ecclesiæ confoti. Mansit namque hæc Christi capitis membrorumque consonantia suavis, donec Ariana perfidia, atrox ceu anguis, transmarina nobis evomens venena, fratres in unum habitantes exitiabile faceret sejungi; ac sic, quasi via facta trans oceanum, omnes omnino bestiæ feræ mortiferum cujuslibet hæresios virus horrido ore vibrantes, letalia dentium vulnera patriæ, novi semper aliquid audire volenti et nihil certe stabiliter obtinenti, infigebant.

until the Arian heresy.

§ 13. Itemque tandem tyrannorum virgultis crescentibus et in immanem sylvam jam jamque erumpentibus, insula nomen Romanum, nec tamen mores legesque tenens, quin potius abjiciens, germen suæ plantationis amarissimæ ad Gallias,

Maximus.

---

1 *Nece . . . edictis.*] Necis autorum nepharie edictis, *V.*

1 *Suorum.*] Persecutorum, *A. gloss.*; sui, *A.*

1 *Edictis.*] Decretis, *J.*

7 *Propalant.*] Publicant, *A. gloss.*

8 *Sacramenta.*] Sacra, *B. V. J.* Beda, H. E. § 22.

9 *Perficiunt.*] Conficiunt, Beda, H. E. § 22., *B. V. J.*

12 *Ariana.*] Agricola quidam homo discipulus Arriani, qui perturbavit fidem Britonum, *A. marg.* According to Usher, this schism seems to have taken place between A.D. 378 and 383: see Primord. p. 197, and the authorities there quoted; also O'Connor, Script. Rer. Hibern. vol. i. Prolegom. p. cxi.

14 *Exitiabile.*] Exitiabiliter, *V. J.*

14 *Sejungi.*] Scilicet, mortali discordia, *A. marg.*

20 *Itemque.*] Compare Beda, H. E. § 24.

23 *Mores legesque.*] Morem legemque, *B. V. J.*, Ush. Primord. p. 198.

magna comitante satellitum caterva, insuper etiam imperatoris insignibus, quæ nec decenter usquam gessit, nec legitime, sed ritu tyrannico et tumultuante initiatum milite, Maximum mittit. Qui, callida primum arte potius quam virtute, finitimos quosque pagos, vel provincias, contra Romanum statum, per retia perjurii mendaciique sui, facinoroso regno adnectens, et unam alarum ad Hispaniam, alteram ad Italiam extendens, et thronum iniquissimi imperii apud Treveros statuens, tanta insania in dominos debacchatus est, ut duos imperatores legitimos, unum Roma, alium religiosissima vita repelleret. Nec mora, tam fertilibus vallatus audaciis, apud Aquileiam urbem capite nefando cæditur, qui decorata totius orbis capita regni quodammodo cervicibus dejecerat.

Irruption of the Scots and Picts.

§ 14. Exin Britannia, omni armato milite, militaribusque copiis, rectoribus linquitur immanibus, ingenti juventute spoliata, quæ comitata vestigiis supradicti tyranni domum nunquam ultra rediit, et omnis belli usu ignara penitus,

---

2 *Imperatoris.*] Imperatoriis, *V.*, Ush. Primord. p. 198.

3 *Nec.*] Non, *V.*, Ush. p. 198.

4 *Initiatum.*] Ordinatum, *A. gloss.*

4 *Milite.*] Militem, *B.*; *om. V.*

4 *Maximum.*] Usher has collected much information concerning Maximus, Primord. p. 198.

7 *Per.*] *A.*; *om. B. V. J.*

7 *Perjurii.*] Imperii, *B.*

11 *Dominos.*] Domos, *V.*

12 *Duos.*] Duos imperatores unum regno, alterum vita, expulit, Vit. S. Mart. Turon.

13 *Repelleret.*] Pelleret, *B. V. J.*

14 *Fertilibus.*] Feralibus, *B.*

15 *Capite.*] Occidit namque Gratianum, Valentinianum vero cum matre Roma expulit, *A. marg.*

15 *Nefando.*] Nefande, *V.*

16 *Regni.*] Regno, *V.*

16 *Cervicibus.*] *Om. B. V. J.*

18 *Exin.*] See Beda, § 28, who has there transcribed a portion of this passage.

18 *Militaribusque.*] Militaribus, *V.*

19 *Copiis.*] Copiis ac, *A.*

19 *Linquitur.*] Licet, *B. V. J.*

20 *Quæ.*] *B.*; *om. A.*

21 *Vestigiis.*] Vestigia, *V.*

22 *Omnis.*] Omni, *B.*

22 *Usu.*] *B.*; usus, *A.*

duabus primum gentibus transmarinis vehementer sævis, Scotorum a circione, Pictorum ab aquilone, calcabilis, multos stupet gemetque per annos.

§ 15. Gens igitur Britonum, Scotorum Pictorumque impetum non ferens, ob horum infestationem ac durissimam depressionem legatos Romam cum epistolis mittit, militarem manum ad se vindicandam lacrimosis postulationibus poscens, et subjectionem sui Romano imperio continue tota animi virtute, si hostis longius arceretur, vovens. Cui mox destinatur legio præteriti mali immemor, sufficienter armis instructa, quæ ratibus trans oceanum in patriam advecta, et cominus cum gravibus hostibus congressa, magnamque ex eis multitudinem sternens; et omnes a finibus depulit, et subjectos cives tam atroci dilaceratione et imminenti captivitate liberavit. Quos jussit inter duo maria constituere trans insulam murum, ut esset arcendis hostibus turba instructus terrori, civibusque tutamini; qui vulgo

The first embassy to Rome.

---

[1] *Primum.*] Gildas here takes no notice of the occurrences which, according to Beda, H. E. § 26, 27, took place in Britain after the departure of Maximus, but writes as if he believed that it was immediately exposed to the ravages of the Picts and Scots.

[1] *Gentibus.*] Quia Scotti tunc temporis in Hibernia habitabant, et Picti in Scotia, id est, ab aquilone, *A. marg.* See also Beda, H. E. § 28, and Usher's Primord. p. 593.

[5] *Gens.*] See Beda, H. E. § 29. The passage from 'gens' to 'ferens' is omitted in *B.* and *V.*, which commence the sentence by the words 'Ob quarum.'

[6] *Horum.*] Quorum, *A.*; quarum, *B.*

[7] *Durissimam.*] Dirissimam, *V.*

[7] *Legatos.*] The subject of the 'Vastationes' of the text, and of the embassies to Rome, is discussed by O'Connor, Script. Rer. Hibern. i, lxxxiv—vii.; Prolegom. pp. cviii, cxv. Concerning them, see also Primord. pp. 593—604. It is impossible in this place to enter into an examination of these statements.

[13] *Mali.*] Scilicet, occisio imperatoris Gratiani, *A. gloss.*

[16] *Sternens.*] Cernens, *V.*

[16] *Omnes a.*] Omnibus e, *B.*

[18] *Et.*] Ex, *B. V. J.*

[19] *Constituere.*] Construere, *B. V. J.*

[20] *Hostibus.*] Hostibus a, *B. V.*

[21] *Qui.*] Quia, *V.*

irrationabili absque rectore, factus non tam lapidibus quam cespitibus, non profuit.

§ 16. Illa legione cum triumpho magno et gaudio domum repetente, illi priores inimici, ac quasi ambrones lupi profunda fame rabidi, siccis faucibus in ovile transsilientes, non comparente pastore, alis remorum remigumque brachiis, ac velis vento sinuatis vecti, terminos rumpunt, cæduntque omnia, et quæque obvia, maturam ceu segetem, metunt, calcant, transeunt.

The second embassy to Rome.

§ 17. Iterumque mittuntur queruli legati, scissis, ut dicitur, vestibus, opertisque sablone capitibus, impetrantes a Romanis auxilia, ac velut timidi pulli patrum fidelissimis alis succumbentes, ne penitus misera patria deleretur, nomenque Romanum, quod verbis tantum apud eos auribus resultabat, vel extranearum gentium opprobrio vilesceret. At illi, quantum humanæ naturæ possibile est, commoti tantæ historia tragœdiæ, volatus ceu aquilarum, equitum in terra, nautarum in mari, cursus accelerantes inopinatos primum, tandem terribiles inimicorum ungues cervicibus infigunt mucronum, casibusque foliorum tempore certo assimulandam istam peragunt stragem;

---

[3] *Legione.*] *Om. B.*

[4] *Repetente.*] Repedante, *B.*

[4] *Priores inimici.*] See Beda, H. E. § 30.

[5] *Ambrones.*] Id est, sævi, *gloss. A.*

[5] *Rabidi.*] Rapidis, siccisque, *A.*

[6] *Faucibus.*] Faucibus ovile circumsilientes, *V.*

[8] *Vento.*] Ventorum plenis, *V.*

[8] *Sinuatis.*] Juvatis, *B.*

[8] *Cæduntque.*] Cædunt, *A.*

[11] *Iterumque.*] *B. V.*; itemque, *A.*

[13] *Impetrantes.*] Quærentes, *A. gloss.*

[14] *Patrum.*] Matrum, *V.*

[15] *Romanum.*] Romanorum, *B.*

[17] *Extranearum.*] Exterarum, *V.*

[17] *Opprobrio.*] Opprobria, *A.*; opprobrio obrosum, *V.*, Primord. p. 604.

[21] *Cursus.*] [Ad sim]ilitudinem [sunt] hæc omnia, *A. marg.*

[23] *Casibusque.*] Casibus quæ, *V.*

[23] *Foliorum.*] Beda, misunderstanding this passage, imagines that the Romans arrived 'tempore autumni.' H. E. § 30.

[24] *Assimulandam istam.*] Ad similandam, iisdem, *V.*

ac si montanus torrens crebris tempestatum rivulis auctus, sonorosoque meatu alveos exundans, ac sulcato dorso fronteque acra, erectis, ut aiunt, ad nebulas undis (luminum quibus pupilli, persæpe licet palpebrarum convolutibus innovati, adjunctis sibi minutissimarum rotarum tautonibus veluti fuscantur) mirabiliter spumans; ast uno objectas sibi evincit gurgite moles;—ita æmulorum agmina auxiliatores egregii, si qua tamen evadere potuerant, propere trans maria fugaverunt, quia anniversarias avide prædas, nullo obsistente, trans maria exaggerabant.

§ 18. Igitur Romani patria reversi, denuntiantes nequaquam se tam laboriosis expeditionibus posse frequentius vexari, et, ob imbelles erraticosque latrunculos, Romana stigmata, tantum talemque exercitum, terra ac mari fatigari; sed ut insula potius, consuescendo armis ac viriliter dimicando, terram, substantiolam, conjuges, liberos, et, quod his majus est, libertatem vitamque totis viribus vendicaret, et gentibus nequaquam se fortioribus, nisi segnitia et torpore dissolverentur, ut inermes vinculis vinciendas

The Romans leave Britain.

---

[1] *Ac si.*] *B.*; ac fit si, *A.*; ac ut, *V.*

[2] *Sonorosoque.*] Sudoreque, *B.*

[2] *Exundans.*] Exundans, uno objectas sibi, *V.*

[3] *Fronteque.*] Fonteque, *B.*

[5] *Convolutibus.*] 'Convolatibus' is the reading of the MSS., *V.* and *J.*; but *G.* has 'convolutibus,' which appears to be correct.

[6] *Adjunctis . . . fuscantur.*] Adjunctissimarum rotarum lineis fuscantur. *B.*, Primord. p. 601.

[7] *Ast.*] Ac, *B.*

[8] *Objectas.*] *V.*; abjectas, *A.*

[9] *Auxiliatores.*] Auxiliares, *B.*

[10] *Propere.*] Præpropere, *V.*

[10] *Fugaverunt.*] Romani eos, *A. gloss.*

[11] *Quia.*] *V.*; qui, *A. B.*

[13] *Patria.*] Patriæ, *A. B.*

[13] *Reversi.*] *Om. B. V.*

[16] *Stigmata.*] Signa, *V.*; signa victricia, *A. gloss.*

[18] *Ut insula.*] *Om. B.*

[18] *Insula.*] *Om. V.*

[18] *Potius.*] Potius sola, *B.*

[18] *Ac.*] Hæc omnia denunciant Romani Britonibus, *A. marg.*

[23] *Dissolverentur.*] Dissolveretur, *B. V.*

[23] *Ut.*] *Om. B. V.*

[23] *Vinciendas.*] Vinciendis, *B.*; vincendas, *A.*

nullo modo, sed instructas peltis, ensibus, hastis, et ad cædem promtas protenderet manus, suadentes; quia et hoc putabant aliquid derelinquendo populo commodi accrescere, murum, non ut alterum, sumtu publico privatoque, adjunctis secum miserabilibus indigenis, solito structuræ more, tramite a mari usque ad mare inter urbes, quæ ibidem forte ob metum hostium collocatæ fuerant, directo librant; fortia formidoloso populo monita tradunt, exemplaria instituendorum armorum relinquunt. In litore quoque oceani ad meridianam plagam, qua naves eorum habebantur, quia et inde barbariæ feræ bestiæ timebantur, turres per intervalla ad prospectum maris collocant, et valedicunt tanquam ultra non reversuri.

Irruption of the Scots and Picts.

§ 19. Itaque illis ad sua revertentibus, emergunt certatim de curicis, quibus sunt trans Cichicam vallem vecti, quasi in alto Titane incalescenteque caumate de arctissimis foraminum cavernulis fusci vermiculorum cunei, tetri Scotorum Pictorumque greges, moribus ex parte dissidentes, sed una eademque sanguinis fundendi aviditate concordes, furciferosque magis vultus pilis, quam corporum pudenda, pudendisque proxima, vestibus tegentes; cognitaque condebitorum

---

[2] *Protenderet.*] Protendere, *A.*

[3] *Et.*] Ex, *B.*

[9] *Librant.*] Ædificant, *V.*; mensurant, *A. marg.*

[12] *Qua.*] Quo, *B. V.*

[13] *Quia.*] *Om. MSS.*

[15] *Et.*] *Om. MSS.*; *V.*

[16] *Revertentibus.*] Remeantibus, *B. V.*

[17] *Curicis.*] Carruchis, *V.*; curucis, *B.*: see the comment by Usher, Primord. p. 606.

[17] *Cichicam.*] Aticam, *B.*; Styticam, *V.*; probably an error for 'Theticam.' O'Connor considers it as meaning the sea between England and Ireland, Historica de Hibernia, pp. lxvi, lxvii, ap. Scripp. Rer. Hibern. tom. i.

[20] *Cavernulis.*] Ac verniculis, *B.*

[20] *Cunei.*] Cenei, *A.*; cunei, *V.*; cimes, *B.*

[22] *Sed.*] Et, *MSS.*

[23] *Vultus.*] Habentes, *addit. A.*

[24] *Pudenda.*] Hic calumniat Scottos, quod non sunt bene vestiti, *A. marg.*

[25] *Cognitaque.*] Cognita, *B.*

reversione, et reditus denegatione, solito confidentiores omnem aquilonalem extremamque terræ partem pro indigenis muro tenus capessunt. Statuitur ad hæc in edito arcis acies, segnis ad pugnam, inhabilis ad fugam, trementibus præcordiis inepta, quæ diebus ac noctibus stupido sedili marcebat. Interea non cessant uncinata nudorum tela, quibus miserrimi cives de muris tracti solo allidebantur. Hoc scilicet eis proficiebat immaturæ mortis supplicium, qui tali funere rapiebantur, quo fratrum pignorumque suorum miserandas imminentes pœnas cito exitu devitabant. Quid plura loquar? Relictis civitatibus muroque celso, iterum illis fugæ, iterum dispersiones solito desperabiliores. Item ab hoste insectationes, item strages accelerantur crudeliores; et sicut agni a lanionibus, ita deflendi cives ab inimicis discerpuntur, ut commemoratio eorum ferarum assimilaretur agrestium. Nam laniant et seipsos mutuo, nec pro exigui victus brevi sustentaculo miserorum civium latrocinando temperabant: et augebantur extraneæ clades domesticis motibus, quo et hujusmodi crebris direptionibus vacuaretur omnis regio totius cibi baculo, excepto venatoriæ artis solatio.

Miserable condition of the Britons.

---

[2] *Aquilonalem.*] Aquilonem, *A.*

[5] *Inhabilis...fugam.*] *Om. B.*; inhabilis ac trementibus, *V.*

[5] *Fugam.*] Pugnam, *J.*

[7] *Nudorum.*] *B.*; nodorum, *A.*

[8] *Muris.*] Muro, *B.*

[9] *Proficiebat.*] *B.*; *om. A.*; proderat, *V.*

[10] *Qui.*] Quod qui, *V.*

[10] *Funere.*] Sumere, *B.*

[11] *Quo fratrum pignorumque.*] *B.*; fratrum quo pignorum, *A.*; fratrum pignorumque, *V.*

[13] *Loquar.*] *Om. B. V.*

[14] *Illis.*] *V.*; quibus, *MSS.*

[17] *Lanionibus.*] Scilicet, lupis, *A. gloss.*

[18] *Commemoratio.*] Commoratio, *V.*

[19] *Assimilaretur.*] Commemorationi, *A. addit.*

[19] *Nam ... seipsos.*] Nam et ipsis, *V.*

[20] *Nec pro exigui.*] Nec perexigui, *B.*

[21] *Miserorum civium.*] Miserrimi cives, *V.*

[21] *Temperabant.*] *B. V.*; *om. A.*

[23] *Quo et.*] Quod, *B. V.*

[23] *Crebris.*] Tam crebris, *B.*

Embassy to Aetius.

§ 20. Igitur rursum miseræ reliquiæ mittentes epistolas ad Aetium Romanæ potestatis virum, hoc modo loquentes, inquiunt; 'Aetio ter consuli gemitus Britannorum;' et post pauca loquentes, 'Repellunt nos Barbari ad mare, repellit nos mare ad Barbaros; inter hæc oriuntur duo genera funerum, aut jugulamur, aut mergimur;' nec pro eis quicquam adjutorii habent. Interea fames dira ac famosissima vagis ac nutabundis hæret, quæ multos eorum cruentis compellit prædonibus sine dilatione victas dare manus, ut pauxillum ad refocillandam animam cibi caperent, alios vero nusquam; quin potius de ipsis montibus, speluncis ac saltibus, dumis consertis continue rebellabant. Et tum primum inimicis per multos annos in terra agentibus, strages dabant, non confidentes in homine, sed in Deo, secundum illud exemplum Philonis, 'Necesse est adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium.' Quievit parumper inimicorum audacia, nec tamen nostrorum malitia; recesserunt hostes a civibus, nec cives a suis sceleribus.

Profligacy of the Britons.

§ 21. Moris namque continui erat genti, sicut et nunc est, ut infirma esset ad repellenda hostium tela, et fortis et invicta ad civilia bella, et ad onera peccatorum sustentanda; infirma est, ut inquam, ad sequenda pacis ac veritatis insignia, fortis ad scelera et mendacia. Revertuntur ergo

---

2 *Aetium.*] *V.*; Agitium, *A.* See Primord. p. 369.
3 *Inquiunt.*] *Om. B. V.*
3 *Aetio.*] Agitio, *A.*
4 *Loquentes.*] Querentes, *B.*
6 *Oriuntur.*] *Om. B.*
8 *Habent.*] Habentes, *V.*
9 *Fames.*] See Usher's Primord. pp. 371, 608, 1105.
14 *Dumis consertis.*] Dum conferti, *V.*; divinis, *A.*
16 *In terra.*] Prædas, *B.*
18 *Exemplum.*] *Om. B.*
19 *Humanum.*] See Primord. p. 371.
21 *Recesserunt.*] Recesserant, *V.*
24 *Repellenda.*] Retundenda, *B.*
25 *Et invicta.*] Esset, *V.*

impudentes grassatores ad hibernas domos, post non multum temporis reversuri. Picti in extrema parte insulæ tum primum et deinceps requieverunt, prædas et contritiones nonnunquam facientes. In talibus itaque induciis desoluto populo, sæva cicatrix obducitur, alia virulentiore tactus pullulante. Quiescente autem vastatione, tantis abundantiarum copiis insula affluebat, ut nulla haberi tales retro ætas meminisset, cum quibus omnimodis et luxuria crescit. Crevit etenim germine præpollenti, ita ut competenter eodem tempore diceretur, Omnino talis auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes fuit. Non solum vero fuit hoc vitium, sed et fuerunt omnia, quæ humanæ naturæ accidere solent, et præcipue, quod et nunc quoque in ea totius boni evertit statum, odium veritatis fuit cum assertoribus suis, amor mendacii cum suis fabricatoribus, susceptio mali pro bono, veneratio nequitiæ pro benignitate, cupido tenebrarum pro sole, exceptio Satanæ pro angelo lucis. Ungebantur reges et non per Deum, sed qui ceteris crudeliores exstarent; et paulo post ab unctoribus, non pro veri examinatione, trucidabantur, aliis electis trucioribus. Si quis vero mitior eorum

---

1 *Ad hibernas domos.*] Hiberni domos, *B.* (on an erasure); Hyberni domum, *V.*

2 *Extrema parte.*] Ubi Picti habitabant antiquitus, *A. marg.*

4 *Contritiones.*] Contentiones, *V.*

5 *Induciis.*] Quientibus, *A. addit.*

5 *Desoluto.*] Desolato, *B.*

6 *Cicatrix.*] Famis, *A. addit.*

6 *Obducitur.*] Fame, *B. addit.*; obducitur famis, alia virulentiore tacite, *V.*

7 *Vastatione.*] Vastatio est, *A.*; vastitate, *B. V.*

9 *Haberi.*] Habere, *B. V.*

9 *Tales.*] *B.*; talis, *A.*

12 *Omnino.*] 1 Cor. v. 1.

14 *Fuit.*] *Om. V.*

14 *Et.*] *V.*; *om. A.*

15 *Accidere.*] *B. V.*; accedere, *A.*

16 *Et.*] *V.*; *om. A.*

21 *Sole.*] Justitiæ, *A. addit.*

23 *Crudeliores.*] Crudelioribus, *B.*

23 *Exstarent.*] Exsisterent, *V.*

et veritati aliquatenus propior videretur, in hunc, Britanniæ quasi in subversorem, omnium odia telaque sine respectu torquebantur, et omnia quæ displicuerant Deo placuerantque æquali saltem lance pendebantur, si non gratiora fuissent displicentia; ita ut merito patriæ illud exemplum propheticum, quod veterano illi populo denuntiatum est, potuerit aptari. Filii, inquiens, sine lege dereliquistis Dominum, et ad iram provocastis Sanctum Israel. Quid adhuc percunctemini apponentes iniquitatem? Omne caput languidum, et omne cor mœrens: a planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas. Sicque agebantur cuncta, quæ saluti contraria fuerant, acsi nihil largiretur mundo medicinæ a vero omnium Medico. Et non solum hac seculares viri, sed et ipse grex Domini ejusque pastores, qui exemplo esse omni plebi debuerant, ebrietate quam plurimi, quasi vino madidi, torpebant resoluti, et animositatum tumore, jurgiorum contentione, invidiæ capacibus ungulis, indiscreto boni malique judicio, carpebantur; ita ut perspicue, sicut et nunc est, effundi videretur contemtio super principes, et seduci vanis eorum et errore, in invio et non in via.

Stubbornness of the Britons.

§ 22. Interea, volente Deo purgare familiam suam, et tanta malorum labe infectam auditu tantum tribulationis emendare, non ignoti ru-

---

1 *Propior.*] *Om. B.*

3 *Torquebantur.*] Contorquebantur, *V.*

4 *Displicuerant.*] Displicuerint, *B. V.*

4 *Placuerant.*] Placuerint, *B. V.*

5 *Saltem.*] *B.*; *om. A.*

6 *Exemplum.*] *Om. B.*

7 *Veterano.*] Veteri, *V.*

8 *Potuerit.*] Poterit, *A.*

8 *Filii.*] Esai. i. 4.

14 *Agebantur.*] Agebant, *B. V.*

15 *Fuerant.*] *A.*; fuerint, *V.*

15 *Medicinæ.*] Evangelium, *A. interlin.*

16 *Hac.*] *A.*; hæc *B.*; luxuria, *A. interlin.*

17 *Ipse grex.*] *V.*; ipsi greges, *A.*

18 *Debuerant.*] *A.*; debuerint, *V.*

moris penniger ceu volatus arrectas omnium penetrat aures, jamjamque adventus veterum hostium volentium penitus totam delere, et inhabitare solito more a fine usque ad terminum regionum. Nequaquam tamen ob hoc proficiunt, sed comparati jumentis insipientibus, strictis, ut dicitur, morsibus rationis frænum obfirmantes, per latam diversorum vitiorum mortique proclive ducentem, relicto salutari licet arcto itinere, discurrebant viam. Dum ergo, ut Solomon ait, Servus durus non emendatur verbis, flagellatur stultus et non sentit, pestifera lues feraliter insipienti populo incubuit, quæ in brevi tempore tantam ejus multitudinem, remoto mucrone, sternit, quantam ne possent vivi humare. Sed ne hac quidem emendantur, ut illud Esaiæ prophetæ in eo quoque populo impleretur, dicentis, Et vocavit Deus populum ad planctum et ad calvitium, et ad cingulum sacci: ecce cœperunt vitulos occidere et jugulare arietes, ecce manducare et bibere et dicere: Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Appropinquabat siquidem tempus, quo ejus iniquitates, ut olim Amorrhæorum, complerentur. Initur namque consilium, quid optimum quidve saluberrimum, ad repellendas tam crebras et tam ferales supradictarum gentium irruptiones prædasque, decerni potius deberet.

---

2 *Hostium.*] *Om B.*
3 *Totam.*] *Om. B. V.*
4 *Regionum.*] *A.*; regionemque, *B.*; regionem, *V.*
5 *Ob hoc.*] Ad hoc, *V.*
6 *Ut dicitur.*] *B.*; *om. A.*
10 *Solomon.*] Prov. xxix. 19.
12 *Pestifera.*] Pestifera namque, *A.*
13 *Incubuit.*] Incumbit, *V.*
14 *Tempore.*] *Om. B. V.*
14 *Mucrone.*] Hostium, *A. interlin.*
15 *Quantam.*] Quantum, *A.*
15 *Possent.*] Possint, *A. V.*
16 *Esaiæ.*] xxii. 12.
17 *Eo.*] Hoc, *A.*
23 *Ejus.*] Populi, *A. interlin.*
26 *Repellendas.*] Refellendas, *B.*
27 *Gentium.*] Scottorum et Pictorum, *A. marg.*
28 *Potius.*] *Om. V.*

The Saxons invited;

§ 23. Tum omnes consiliarii una cum superbo tyranno Gurthrigerno Britannorum duce cæcantur, et adinvenientes tale præsidium, imo excidium, patriæ, ut ferocissimi illi nefandi nominis Saxones, Deo hominibusque invisi, quasi in caulas lupi, in insulam ad retrudendas aquilonales gentes intromitterentur. Quo utique nihil ei usquam perniciosius, nihilque amarius factum est. O altissimam sensus caliginem, O desperabilem crudamque mentis hebetudinem! Quos propensius morte, cum abessent, tremebant, sponte, ut ita dicam, sub unius tecti culmine invitabant, Stulti sunt principes, ut dictum est, Thafneos, dantes Pharaoni consilium insipienti. Tum erumpens grex catulorum de cubili leænæ barbariæ, tribus, ut lingua ejus exprimitur, cyulis, nostra lingua longis navibus, secundis velis, secundo omine auguriisque, quibus vaticinabatur, certo apud eum præsagio, quod ter centum annis terram, cui proras librabat, insideret; centum vero quinquaginta, hoc est dimidio temporis, sæpius quoque vastaret. Evectus primum in orientali parte insulæ, jubente infausto tyranno, terribiles infixit ungues, quasi pro patria pugnaturus, sed eam certius impugnaturus. Cui supradicta genitrix, primo comperiens agmini fuisse

their arrival.

---

2 *Gurthrigerno . . . duce.*] *Om. B. V.*

3 *Et.*] *Om. B.*

6 *Retrudendas.*] Retundendas, *B. V.*

8 *Ei.*] Eis, *A.*

9 *Sensus.*] *B.*; sensum, *A.*

11 *Abessent.*] Cum essent in Germania, *A. interlin.*

13 *Stulti.*] Stulti sunt principes Tafneos, dantes, id est, suadentibus [*sic*] Pharaoni, ut plecteretur (?) populus Israel et ut persequeretur eos iterum, ita Germaniæ cum Gurtingerno insipienti, *A. marg.*

15 *Tum erumpens.*] See Beda, H. E. § 35.

15 *Cubili.*] Germaniæ, *A. gloss.*

18 *Secundo.*] *Om. V.*

18 *Vaticinabatur.*] Per vates canebatur, *V.*

20 *Cui.*] Cum, *B.*

21 *Dimidio.*] De medio, *A.*

26 *Genitrix.*] Id est, barbara leæna Germaniæ, *A. marg.*

prosperatum, item mittit satellitum canumque prolixiorem catastam, quæ ratibus advecta adunatur cum manipularibus spuriis. Inde germen iniquitatis, radix amaritudinis, virulenta plantatio nostris condigna meritis, in nostro cespite, ferocibus palmitibus pampinisque, pullulabat. Igitur intromissis in insulam barbaris, veluti militibus, et magna, ut mentiebantur, pro bonis discrimina hospitibus subituris, impetrant sibi annonas dari; quæ multo tempore impertitæ clauserunt, ut dicitur, canis faucem. Item queruntur non affluenter sibi epimenia contribui, occasiones de industria colorantes, et nisi profusior eis munificentia cumularetur, testantur se cuncta insulæ, rupto fœdere, depopulaturos. Nec mora, minas effectibus prosequuntur.

§ 24. Confovebatur namque, ultionis justæ præcedentium scelerum causa, de mari usque ad mare ignis orientalis sacrilegorum manu exaggeratus, et finitimas quasque civitates agrosque populans, qui non quievit accensus, donec cunctam pene exurens insulæ superficiem rubra occidentalem trucique oceanum lingua delamberet. In hoc ergo impetu, Assyrio olim in Judæam comparando, quoque impletur in nobis secundum historiam, quod Propheta deplorans dicit: Incenderunt igni sanctuarium tuum, in terra polluerunt taber- They ravage Britain.

2 *Catastam.*] Catervam, *V.*
3 *Cum manipularibus.*] Commanipularibus, *A.*
6 *Pullulabat.*] Pullulat, *V.*
7 *Intromissis . . . barbaris.*] Intromissi . . . barbari, *V.*
7 *Militibus.*] Milites, *V.*
8 *Et.*] Ex, *B.*
9 *Subituris.*] Subituri, *V.*
9 *Annonas.*] Sumtus, *A. marg.*
10 *Clauserunt.*] Clausit, *A. interlin.*
11 *Queruntur.*] Quæruntur, *V.*
12 *Epimenia.*] Sumtus, *A. marg.*
13 *Munificentia.*] Magnificentia, *V.*
17 *Confovebatur.*] See Beda, H. E. § 37.
19 *Orientalis.*] Orientali, *B. V.*
20 *Et.*] *Om. V.*
21 *Qui.*] *Om. B. V.*
22 *Exurens.*] Excurans, *A.*
26 *Propheta.*] Ps. lxxiii. 7; lxxviii. 1.

naculum nominis tui. Et iterum dicit: Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam; polluerunt templum sanctum tuum, etc. Ita ut cunctæ columnæ crebris arietibus, omnesque coloni cum præpositis ecclesiæ, cum sacerdotibus ac populo, mucronibus undique micantibus, ac flammis crepitantibus, simul solo sternerentur, et miserabili visu, in medio platearum, ima turrium edito cardine evulsarum, murorumque celsorum saxa, sacra altaria, cadaverum frusta, crustis ac semigelantibus purpurei cruoris tecta, velut in quodam horrendo torculari mixta viderentur, et nulla esset omnimodis, præter horribiles domorum ruinas, bestiarum volucrumque ventres, in medio sepultura, salva sanctarum animarum reverentia, si tamen multæ inventæ sint, quæ arduis cœli per id temporis a sanctis angelis vehebantur. Ita enim degeneraverat tunc vinea illa olim bona in amaritudinem versa, uti raro, secundum Prophetam, videretur quasi post tergum vindemiatorum aut messorum racemus aut spica.

Miserable condition of the inhabitants.

§ 25. Itaque nonnulli miserarum reliquiarum in montibus deprehensi acervatim jugulabantur; alii fame confecti accedentes, manus hostibus dabant in ævum servituri, si tamen non continuo trucidarentur, quod altissimæ gratiæ stabat in loco; alii transmarinas petebant regiones, cum ululatu magno ceu celeusmatis vice, hoc modo sub velorum sinibus cantantes: Dedisti nos tanquam oves escarum, et in gentibus dispersisti nos, Deus: alii a montanis collibus, minacibus præruptis vallati, et densissimis sal-

3 *Columnæ.*] Coloniæ, *B. V.*
9 *Evulsarum.*] Avulso, *V.*
10 *Semigelantibus.*] *A.*; sigillantibus, *B.*
13 *Horribiles.*] *Om. B.*
19 *Prophetam.*] Is. xxiv. 13.
22 *Itaque.*] See Beda, H. E. § 38.
29 *Dedisti.*] Ps. xliii. 13.
31 *A.*] *Om. V.*
32 *Vallati.*] Vallatis, *B. V.*

tibus, marinisque rupibus vitam, suspecta semper mente, credentes, in patria licet trepidi perstabant. Tempore igitur interveniente aliquanto, cum recessissent domum crudelissimi prædones, roboratæ a Domino reliquiæ, quibus confugiunt undique diversis in locis miserrimi cives, tam avide quam apes alveario, procella imminente, simul deprecantes eum toto corde, et, ut dicitur, 'innumeris onerantes æthera votis,' ne ad internecionem ita usquequaque delerentur, duce Ambrosio Aureliano, viro modesto, qui solus fuit comis, fidelis, fortis, veraxque, forte Romanæ gentis, qui tantæ tempestatis collisione, occisis in eadem parentibus, purpura nimirum indutis, superfuerat; cujus nunc temporibus nostris soboles magnopere avita bonitate degeneravit, vires capescunt, victores provocantes ad prœlium, quibus victoria, Deo annuente, ex voto cessit.

Victory of Aurelius Ambrosius.

§ 26. Et ex eo tempore nunc cives, nunc hostes, vincebant, ut in ista gente experiretur Dominus solito more præsentem Israelem, utrum diligat eum, an non; usque ad annum obses-

Condition of Britain when Gildas wrote.

---

1 *Marinisque.*] *B.*; marisque, *A.*

1 *Suspecta.*] *B. V.*; suspectam, *A.*

3 *Aliquanto.*] *B. V.*; aliquando, *A.*

4 *Domum.*] *V.*; domi, *A. B.*

5 *Reliquiæ.*] Britonum, *A. marg.*

5 *Confugiunt.*] Se conjungunt, *V.*

6 *In.*] De, *V.*

8 *Dicitur.*] Virg. Æn. ix. 24.

10 *Ita usquequaque.*] Usque, *B. V.*

11 *Ambrosio Aureliano.*] Aurelio Ambrosio, *B.* Concerning him, see Usher's Primord. p. 1116; Vit. S. Dubricii, § 4, 5, ap. Angl. Sacr. ii. 656, 657; Carte's Hist. of Engl. i. 197, 200, 201, 205, where his identity with the Natan-leod of the Saxon Chronicle is attempted to be established.

12 *Fuit . . . veraxque.*] *Om. V.*

12 *Comis.*] Come, *A.*; comes, *B. V.*

13 *Qui.*] *Om. B. V.*

14 *Indutis.*] *B.*; indutus, *V.*

17 *Quibus.*] *V.*; q^ls, *B.*

18 *Ex voto.*] *Om. B.*

19 *Ex eo tempore.*] See Beda, H. E. § 50.

21 *Israelem.*] Jerusalem, *A.*

22 *Eum.*] Eum Dominus, *A.*

sionis Badonici montis, qui prope Sabrinum ostium habetur, novissimæque ferme de furciferis non minimæ stragis, quique quadragesimus quartus, ut novi, oritur annus, mense jam primo emenso, qui jam et meæ nativitatis est. Sed ne nunc quidem, ut antea, civitates inhabitantur patriæ; sed desertæ dirutæque hactenus squalent, cessantibus licet externis bellis, sed non tamen civilibus. Hæsit etenim tam desperati insulæ excidii, insperatique mentio auxilii memoriæ eorum, qui utriusque miraculi testes exstitere; et ob hoc reges, publici privatique, sacerdotes, ecclesiastici, suum ordinem servarunt. At illis decedentibus, cum successisset ætas tempestatis illius nescia, et præsentis tantum serenitatis ac justitiæ experta, ita cuncta veritatis ac justitiæ moderamina concussa ac subversa sunt, ut eorum, non dicam vestigium, sed ne monimentum quidem, in supradictis propemodum ordinibus appareat, exceptis paucis et valde paucis, qui, ob amissionem tantæ multitudinis, quæ quotidie prona ruit ad Tartara, tam brevis

---

1 *Badonici montis.*] Carte, i. 204, imagines that this was Mount Badon in Berkshire, not Caer Badon, or Bath; and that the passage in the MS. which places it near the Severn, is the interpolation of some later copyist. This passage has given rise to much diversity of opinion, concerning which the Preface may be consulted.

1 *Qui . . . habetur.*] *Om. B. V.*

2 *Ferme.*] Forme, *A.*

2 *Furciferis.*] Furciferos appellat Scottos et Pictos, *A. marg.*

3 *Stragis.*] Strage, *A.*

3 *Quique . . . emenso.*] *Om. V.*

4 *Oritur.*] Vel orditur, *A. interl.*; orditur, *J.*

4 *Jam.*] *B.*; *om. A.*

4 *Primo.*] *A.*; uno, *B.*

5 *Emenso.*] Emerso, *B.*

5 *Jam.*] *Om. B. V.*

8 *Externis.*] Extremis, *A.*

9 *Tamen.*] *Om. B.*

11 *Exstitere.*] Existere, *A.*

12 *Ob.*] Ab, *A.*

12 *Privatique.*] Privati, *B.*

13 *Suum.*] Suum quique, *B. V.*

13 *Servarunt.*] Servaverunt, *A.*

14 *Decedentibus.*] Discedentibus, *A.* ad mortem, *addit.*

16 *Ac justitiæ.*] *Om. V.*

16 *Experta.*] Non expers, *V.*

18 *Eorum.*] Earum, *B. V.*

numeri habentur, ut eos quodammodo venerabilis mater ecclesia, ut in sinu suo recumbentes non videat, quos solos veros habet. Quorum ne quis me egregiam vitam, hominibus admirabilem, Deoque amabilem, carpere putet, (quibus nostra infirmitas, sacris orationibus, ut non penitus collabatur, quasi columnis quibusdam ac fulcris saluberrimis sustentatur,) dixi, si qua liberius de his, imo lugubrius, cumulo malorum compulsus, qui serviunt non solum ventri, sed et diabolo potius quam Christo, qui est benedictus super omnia Deus in secula, non tam disceptavero, quam deflevero. Quippe quid celabunt cives, quæ non solum norunt, sed exprobrant jam in circuitu nationes?

EXPLICIT LIBER GILDÆ SAPIENTIS DE EXCIDIO BRITANNIÆ ET BRITONUM EXSULATIONE.

HISTORIAM GYLDÆ CORMAC SIC PERLEGE SCRIPTAM
DOCTORIS DIGITIS, SENSU CULTUQUE REDACTAM,
HÆC TENUES SUPERAT, MULTOS CARPITQUE SUPERBOS.

---

[1] *Numeri.*] *A.*; numerus, *B.*
[2] *Ut.*] *Om. B. V.*
[3] *Veros.*] Veros filios, *B. V.*
[4] *Admirabilem.*] *V.*; amabilem, *A.*
[5] *Amabilem.*] *V.*; inamabilem, *A.*
[6] *Sacris.*] In sacris, *V.*
[8] *Dixi.*] *Om. B. V.*
[13] *Celabunt.*] Celebrant, *A.*
[15] *Nationes.*] This passage is added in *A.*

'Sed ante promissum, Deo volente, pauca de situ, de contumacia ac duro famulatu, de religione, de persecutione, de sanctis martyribus, de diversis hæresibus, de tyrannis, de duabus gentibus victricibus, de defensione itemque vastatione, de secunda ultione tertiaque vastatione, de fame, de epistolis ad Agitium, de victoria, de sceleribus, de nunciatis hostibus subito, de famosa peste, de consilio, de sæviore multo primis hoste, de urbium subversione, de reliquiis, de postrema victoria patriæ, quæ postrema victoria temporibus nostris Dei nutu donata, dicere curabo.'

The following note is then added in the margin, a portion of which, here printed in Italics, has been cut off by the Binder. '*F*ecit namque ipse Gilda *li*brum magnum de regibus *Bri*tonum et de prœliis eorum, *sed* quia vituperavit eos multum in illo libro, incende*runt* ipsi librum illum.'

EPISTOLA GILDÆ.

§ 27. Reges habet Britannia, sed tyrannos; judices habet, sed impios; sæpe prædantes et concutientes, sed innocentes; vindicantes et patrocinantes, sed reos et latrones; quamplurimas conjuges habentes, sed scortantes et adulterantes; crebro jurantes, sed perjurantes; voventes, et continuo propemodum mentientes; belligerantes, sed civilia et injusta bella agentes; per patriam quidem fures magnopere insectantes, et eos, qui secum ad mensam sedent, latrones, non solum amantes, sed et munerantes; eleemosynas largiter dantes, sed e regione immensum montem scelerum exaggerantes; in sede arbitraturi sedentes, sed raro recti judicii regulam quærentes; innoxios humilesque despicientes; sanguinarios, superbos, parricidas, commanipulares et adulteros Dei inimicos, si sors, ut dicitur, tulerit, qui cum ipso nomine certatim delendi erant, ad sidera, prout possunt, efferentes; vinctos plures in

---

[1] *Epistola Gildæ.*] *V.* passes on to this 'Epistola' without any break or title.

[2] *Reges habet Britannia.*] Enimvero habet Britannia reges. *Fragm. G.*

[4] *Sed.*] *Om. V.*

[4] *Patrocinantes.*] Protegentes, *V.*

[6] *Scortantes.*] Scorta, *B.*; scorta et adulteras, *Frag. G.*

[6] *Et adulterantes.*] *Om. V.*

[9] *Patriam.*] Regionem, *G.*

[10] *Et eos.*] Eos autem, *Frag. G.*

[11] *Latrones.*] *Om. B. V.*

[12] *Et.*] Etiam, *Fragm. G.*

[14] *Arbitraturi.*] Arbitri, *V.*; arbitrum, *Frag. G.*

[17] *Commanipulares et.*] *Om. Fragm. G.*

[18] *Qui.*] Hos qui, *Frag. G.*

[19] *Certatim.*] *Om. Frag. G.*

carceribus habentes, quos dolo sui potius quam merito proterunt catenis onerantes; inter altaria jurando demorantes, et hæc eadem ac si lutulenta paulo post saxa despicientes.

Constantine rebuked.

§ 28. Cujus tam nefandi piaculi non ignarus est immundæ leænæ Damnoniæ tyrannicus catulus Constantinus. Hoc anno, post horribile sacramentum juramenti, quo se devinxit, nequaquam dolos civibus, Deo primum jureque jurando, sanctorum demum choris et genitrice comitantibus fretis, facturum, in duarum venerandis matrum sinibus, ecclesiæ carnalisque, sub sancti abbatis amphibalo, latera regiorum tenerrima puerorum, vel præcordia crudeliter duum, totidemque nutritorum,—quorum brachia nequaquam armis, quæ nullus pene hominum fortius hoc eis tempore tractabat, sed Deo altarique protenta, in die judicii ad tuæ civitatis portas, Christe, veneranda patientiæ ac fidei suæ vexilla suspendent,—inter ipsa, ut dixi, sacrosancta altaria nefando ense hastaque pro dentibus laceravit, ita ut sacrificii cœlestis sedem purpurea ac si coagulati cruoris

---

1 *Dolo sui.*] Dolore, *Frag. G.*

3 *Jurando.*] Intrando, *Frag. G.*

7 *Constantinus.*] Little is known of this individual. The Annals of Tigernach (O'Connor, Scripp. Rer. Hibern. ii. 157,) place the conversion to Christianity of a certain Constantine (supposed to be the same here mentioned) under A.D. 588, and the Annals of Ulster agree as to the date. See also Acta SS. mens. Mart. tom. ii. p. 64; Usher's Primord. pp. 536, 540; and Carte's Hist. of England, i. 215. He is also mentioned by Geoffrey of Monmouth, xii. 2, 5, etc.

7 *Hoc.*] Qui hoc, *V.*

10 *Fretis.*] *Om. V.*

12 *Ecclesiæ carnalisque.*] Ecclesiæque carnalis, *V.*

12 *Sub . . . amphibalo.*] Sub sancto abbate Amphibalo, *V.* The error which has originated in this misreading is stated and refuted by Usher in his Primord. p. 539.

13 *Regiorum.*] Regionum, *B.*

13 *Puerorum.*] Concerning them, see Carte's Hist. Engl. i. 216; Usher's Primord. p. 538.

15 *Quorum . . . suspendent.*] *Om. V.*

21 *Pro dentibus.*] Prodentibus, Usher, Primord. p. 538.

21 *Laceravit.*] Laceravit, quorum brachia [*etc.* as *above*] suspendent, qui ita sacrificii . . . *V.*

pallia attingerent. Et hoc ne post laudanda quidem merita egit; nam multis ante annis crebris alternatisque fœtoribus adulteriorum victus, legitima uxore contra Christi Magistrique gentium interdictum depulsa, dicentium, Quod Deus conjunxit, homo non separet, et, Viri, diligite uxores vestras. Amarissimum enim quoddam de vite Sodomorum in cordis sui infructuosa bono semini gleba, surculamen incredulitatis et insipientiæ plantaverat, quod vulgatis domesticisque impietatibus, velut quibusdam venenatis imbribus, irrigatum, et ad Dei offensam avidius se erigens, parricidii sacrilegiique crimen produxit in medium. Sed nec adhuc priorum retibus malorum expeditus, priscis recentia auget malis.

§ 29. 'Age jam,' (quasi præsentem arguo, quem adhuc superesse non nescio,) 'Quid stupes animæ carnifex propriæ? Quid tibi flammas inferni voluntarie accendis nequaquam defecturas? Quid, inimicorum vice, propriis te confodis sponte ensibus, hastis? anne ipsa quidem virulenta scelerum ac si pocula pectus tuum satiare quiverunt? Respice, quæso, et veni ad Christum, siquidem laboras, et immenso pondere curvaris, et ipse te, ut dixit, requiescere faciet; veni ad Eum, qui non vult peccatoris mortem, sed ut convertatur et vivat; dissolve, secundum Prophetam, vincula colli tui, fili Syon; redi, rogo, e longinquis licet peccatorum recessibus ad piissimum patrem, qui despicienti porcorum sordidos cibos ac pertimescenti diræ famis mor-

[1] *Attingerent.*] Texerunt, *V.*

[5] *Dicentium.*] Matth. xix. 6; Eph. v. 25.

[7] *Amarissimum.*] Amarissima, *V.*, Usher, Primord. p. 538.

[7] *Vite.*] Ush. Primord. *ibid.*; vitæ, *Edd.*

[13] *Parricidii sacrilegiique crimen.*] See these terms commented upon by Carte, Hist. Engl. i. 216.

[18] *Quid.*] Quid, sæve, *V.*

[27] *Prophetam.*] Esai. lii. 2.

tem, et reverte nti sibi lætus occidere consuevit vitulum filio saginatum, et proferre primam erranti stolam et regium annulum, ut tunc spei cœlestis ac si saporem prægustans sentiret quam suavis est Dominus. Nam si hæc contemseris, scias te inextricabilibus tenebrosisque ignium torrentibus jam jamque inferni rotandum urendumque.'

§ 30. 'Quid tu quoque, ut Propheta ait, catule leonine, Aureli Conane, agis? nonne eodem, quo supradictus, si non exitiabiliore, parricidiorum, fornicationum, adulteriorumque cœno, velut quibusdam marinis irruentibus tibi voraris feraliter undis? Nonne pacem patriæ, mortiferum ceu serpentem odiens, civiliaque bella et crebras injuste prædas sitiens, animæ tuæ cœlestis portas pacis ac refrigerii præcludis? Relictus, quæso, jam solus, acsi arbor in medio campo arescens, recordare patrum fratrumque tuorum supervacuam phantasiam, juvenilem immaturamque mortem. Num centennis tu ob religiosa merita, vel coævus Mathusalæ, exceptus ex omni prole servaberis? Nequaquam. Sed nisi citius, ut Psalmista ait, conversus fueris ad Dominum, ensem in te vibrabit in brevi suum Rex ille, qui per Prophetam, Ego, inquit, occidam, et ego vivere faciam; percutiam et ego sanabo, et non est, qui de manu mea possit eruere. Quamobrem, excutere de fœtido pulvere tuo et convertere ad eum toto corde, qui creavit te, ut cum exarserit in brevi ira ejus, beatus sis sperans in

Aurelius Conan rebuked.

[4] *Sentiret.*] V.; sentiens, *B.*
[9] *Propheta.*] Ezech. xix. 2.
[10] *Leonine.*] Leoline, *B.*
[10] *Conane.*] V.; Canine, *B.* Concerning him the reader may consult the notices collected by Usher in his Primord. pp. 537, 542.
[21] *Num.*] V.; unde, *B.*
[22] *Ex.*] Pene, Primord. p. 542.
[24] *Psalmista.*] Ps. vii. 13.
[26] *Prophetam.*] Deut. xxxii. 39.

eum; sin alias, æternæ te manebunt pœnæ conterendum sæva continue et nequaquam absumendum Tartari falce.'

Vortipore rebuked.

§ 31. 'Quid tu, quoque, pardo similis moribus, et nequitiis discolor, canescente jam capite, in throno dolis pleno, et ab imis vertice tenus diversis parricidiis et adulteriis constuprato, boni regis nequam fili, ut Ezechiæ Manasses, Demetarum tyranne Vortipori, stupide riges? Quid te tam violenti peccatorum gurgites, quos ut vinum optimum sorbes, imo tu ab eis voraris, appropinquante sensim vitæ limite, non satiant? Quid quasi culminis malorum omnium stupro, propria tua amota conjuge, ejusdem honesta morte impudentis filiæ, quodam ineluctabili pondere miseram animam oneras? Ne consumas, quæso, dierum quod reliquum est in Dei offensam; quia nunc tempus acceptabile, et dies salutis vultibus pœnitentium lucet, in quo bene operari potes, ne fiat fuga tua hieme, vel sabbato. Diverte, secundum Psalmistam, a malo et fac bonum, inquire pacem bonam et sequere eam, quia oculi Domini super te bona agentem, et aures ejus erunt in preces tuas, et non perdet de terra viventium memoriam tuam. Clamabis et exaudiet te, et ex omnibus tribulationibus tuis eruet te. Cor siquidem contritum et humiliatum timore ejus nusquam Christus spernit. Alioquin vermis tortionis tuæ non morietur, et ignis ustionis tuæ non exstinguetur.'

Cuneglas rebuked.

§ 32. 'Ut quid in nequitiæ tuæ volveris vetusta fæce, et tu ab adolescentiæ annis, urse multorum sessor, aurigaque currus receptaculi ursi, Dei

---

3 *Falce.*] *V.*; fauce, Primord. p. 542.

9 *Vortipori.*] See Usher's Primord. pp. 537, 542.

11 *Appropinquante.*] *V.*; appropiante, *B.*

16 *Ne.*] *V.*; non, *B.*

21 *Psalmistam.*] Ps. xxxiii. 14.

contemtor sortisque ejus depressor, Cuneglase, Romana lingua Lanio fulve? Quare tantum certamen tam hominibus quam Deo præstas? hominibus, civibus scilicet, armis exitialibus, Deo infinitis sceleribus? Quid præter innumerabiles casus, propria uxore pulsa, furciferam germanam ejus, perpetuam Deo viduitatis castimoniam promittentem, ut Poeta ait, summam ceu teneritudinem cœlicolarum nympharum, tota animi veneratione, vel potius hebetudine, contra interdictum Apostoli denegantis posse adulteros regni cœlestis esse municipes, suspicis? Quid gemitus atque suspiria sanctorum propter te corporaliter mœrentium, vice immanis leænæ dentium ossa tua quandoque fracturæ, crebris instigas injuriis? Desine, quæso, ut Propheta ait, ab ira, et derelinque exitiabilem ac temetipsum maceraturum, quem cœlo ac terræ, (hoc est Deo, gregique ejus,) spiras, furorem. Fac eos potius mutatis pro te orare moribus, quibus potestas suppetit supra mundum alligandi, cum in mundo reos alligaverint, et solvendi, cum pœnitentes solverint. Noli, ut ait Apostolus, superbe sapere, vel sperare in incerto divitiarum, sed in Deo, qui præstat tibi multa abunde, ut per emendationem morum thesaurizes tibi fundamentum bonum in futurum, et habeas veram vitam, perennem, profecto, non deciduam; alioquin scies, et videbis etiam in hoc seculo, quam malum et amarum sit reliquisse te Dominum tuum, et non esse

---

1 *Sortisque.*] V.; fotisque, *B.* Usher interprets this by 'Cleri,' Primord. p. 543.

1 *Cuneglase.*] See Usher's Primord. p. 543.

4 *Exitialibus.*] Spiritualibus, *B.*; specialibus, V., Usher, Primord. p. 543.

11 *Apostoli.*] Gal. v. 21.

14 *Mœrentium.*] Versantium, Primord. p. 543.

15 *Fracturæ.*] Fractura, V.

16 *Propheta.*] Ps. xxxvi. 8.

23 *Apostolus.*] 1 Tim. vi. 17.

timorem ejus apud te, et in futuro, tetro ignium globo æternorum te exuri, nec tamen ullo modo mori. Siquidem tam sceleratorum sint perpetim immortales igni animæ, quam sanctorum lætitiæ.'

Maglocunus rebuked.

§ 33. 'Quid tu enim, insularis draco, multorum tyrannorum depulsor tam regno quam etiam vita, supradictorum novissime in nostro stylo, prime in malo, major multis potentia simulque malitia, largior in dando, profusior in peccato, robuste armis, sed animæ fortior excidiis, Maglocune, in tam vetusto scelerum atramento, veluti madidus vino de Sodomitana vite expresso, stolide volutaris? Quare tantas peccaminum regiæ cervici sponte, ut ita dicam, ineluctabiles, celsorum ceu montium, innectis moles? Quid te non ei regum omnium Regi, quem cunctis pene Britanniæ ducibus tam regno fecit, quam status liniamento editiorem, exhibis ceteris moribus meliorem, sed versa vice, deteriorem? quorum indubitatam æquanimiter convitiorum auscultatio parumper adstipulationem, omissis domesticis levioribusque, si tamen aliqua sunt levia, palata longe lateque per auras admissa testaturam. Nonne in primis adolescentiæ tuæ annis avunculum regem cum fortissimis propemodum militibus, quorum vultus non catulorum

---

[3] *Perpetim.*] Perpeti, *V.*

[8] *In.*] *V.*; *om. B.*

[11] *Maglocune.*] See Usher's Primord. pp. 528, 537, 544, 545, 559, 564, 565, 1138, and the passages referred to at the place last cited; O'Conn. Rer. Hibern. Scripp. ii. 151, 157; Galf. Mon. xi. 7, and from him Matth. Westm. A.D. 581; Camden's Britannia, p. 670, edit. 1695; Vita S. Kebii, MS. Cott. Vesp. A. xiv. f. 84, b.; Carte's Hist. Engl. i. 213; E. Evans, p. 68.

[13] *Vite.*] *V.*; *om. B.*

[16] *Innectis.*] Invectis, *V.*

[17] *Quem.*] A quo, *V.*

[18] *Pene.*] *Om.* Primord. p. 544.

[18] *Fecit.*] Primord. p. 544; factus es, *V.*

[19] *Editiorem.*] Primord. p. 544; editior, *V.*

leonis in acie magnopere dispares visebantur, acerrime ense, hasta, igni, oppressisti? parum cogitans propheticum dictum, Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos. Quid pro hoc solo retributionis a justo Judice sperares, etsi non talia sequerentur, quæ secuta sunt, itidem dicente per Prophetam, Væ tibi, qui prædaris, nonne et ipse prædaberis? et qui occidis, nonne et ipse occideris? et cum desiveris prædari, tunc cades?'

§ 34. 'Nonne postquam tibi ex voto violenti regni phantasia cessit, cupiditate inlectus ad viam revertendi rectam, diebusque ac noctibus id temporis, conscientia forte peccaminum remordente, de deifico tenore monachorumque decretis, sub dente primum multa ruminans, dein popularis auræ cognitioni proferens, monachum sine ullo infidelitatis, ut aiebas, respectu, coram omnipotente Deo, angelicis vultibus humanisque, ruptis, ut putabatur, capacissimis illis, quibus præcipitanter involvi solent pingues tauri moduli tui retibus; omnis regni, auri, argenti, et (quod his majus est,) propriæ voluntatis distinctionibus ruptis, perpetuo vovisti; et tete, ac si stridulo cavum lapsu aerem valide sectantem, sævosque rapidi harpagones accipitris sinuosis flexibus vitantem, ad sanctorum tibi magnopere fidas speluncas, refrigeriaque salubriter rapuisti ex corvo columbam? O quanta ecclesiæ matri lætitia, si non te cunctorum mortalium hostis de sinu quodammodo ejus lugubriter abstraxisset, foret! O quam profusus spei cœlestis fomes desperatorum cordibus, te in bonis permanente,

---

1 *Visebantur.*] V.; videbantur, *B.*
3 *Propheticum.*] Ps. lv. 27.
7 *Prophetam.*] Esai. xxxiii. 1.
12 *Inlectus.*] Injectus, *B.*; injecta, V.
26 *Salubriter.*] *Om. B.*

inardesceret! O qualia quantaque animam tuam regni Christi præmia in die Judicii manerent, si non lupus callidus ille agnum ex lupo factum te ab ovile dominico, non vehementer invitum, facturus lupum ex agno sibi similem rapuisset! O quantam exsultationem pio omnium patri Deo sanctorum tua salus servanda præstaret, si non te cunctorum perditorum infaustus pater, veluti magnarum aquila alarum unguiumque dæmon, ad infelix filiorum suorum agmen contra jus fasque rapuisset! Ne multa, tantum gaudii ac suavitatis tum cœlo terræque tua ad bonam frugem conversio, quantum nunc mœroris ac luctus ministravit ad horribilem, more molossi ægri, vomitum nefanda reversio. Qua peracta, exhibentur membra arma iniquitatis peccato ac diabolo, quæ oportuerat, salvo sensu, avide exhiberi arma justitiæ Deo. Arrecto aurium auscultantur captu, non Dei laudes, canora Christi tyronum voce suaviter modulante, neque ecclesiasticæ melodiæ, sed propriæ, quæ nihili sunt, furciferorum refertæ mendaciis, simulque spumanti phlegmate, proximos quosque fœdaturo, præconum ore, ritu bacchantium, concrepante; ita ut vas, Dei quondam ministerio præparatum, vertatur in Zabuli organum, quodque honore cœlesti putabatur dignum, merito projiciatur in Tartari barathrum.'

§ 35. 'Nec tamen tantis malorum offendiculis tuus hebetatus insipientiæ cumulo sensus, velut quodam obice tardatur, sed fervidus acsi pullus, amœna quæque imperagrata putans, per extensos scelerum campos irrevocabili furore raptatur,

---

4 *Ab.*] *V.*; *om. B.*

4 *Ab ovile dominico.*] See Usher's Primord. p. 516.

9 *Veluti.*] *V.*; vel, *B.*

26 *Quodque.*] *V.*; quo, *B.*

30 *Sensus.*] *Om. V.*

augendo priscis nova piaculis. Spernuntur namque primæ, post monachi votum irritum, illicitæ licet, tam propriæ conjugis præsumtivæ nuptiæ, alii viri viventis, non externi, sed fratris filii adamata; ob quæ dura cervix illa multis jam peccaminum fascibus onerata, bino parricidiali ausu, occidendo supradictum, uxoremque tuam aliquamdiu a te habitam, velut summo sacrilegii tui culmine, de imis ad inferiora curvatur. Dehinc illam, cujus dudum colludio ac suggestione tantæ sunt peccatorum subitæ moles, (ut etiam publicæ fallaces parasitorum linguæ tuorum conclamant, summis tamen labiis, non ex intimo cordis,) legitimo, utpote viduatam, thoro, ut nostræ vero, sceleratissimo adscivisti connubio. Cujus igitur sancti viscera, tali stimulata historia non statim in fletus singultusque prorumpant? Quis sacerdos, cujus cor rectum Deo patet, non statim hæc audiens magno cum ululatu illud propheticum dicat, Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum? et plorabo in die et nocte interfectos populi mei. Heu, siquidem parum auribus captasti propheticam objurgationem ita dicentem, Væ vobis, viri impii, qui dereliquistis legem Dei altissimi, et si nati fueritis, in maledictione nascemini; et si mortui fueritis, in maledictionem erit pars vestra. Omnia, quæ de terra sunt, in terram ibunt, sic impii a maledictione in perditionem,—subauditur, ibunt,—si non revertantur ad Dominum, exaudita saltem admonitione, Fili, peccasti? ne adjicias ultra, sed et de pristinis tuis deprecare, Et iterum, Non tardes converti ad Dominum, neque differas de die in

---

11 *Thoro.*] *V.*; *om. B.*
14 *Ut nostræ vero.*] *J.*; *om. B. V.*

19 *Propheticum.*] Jer. ix. 1.
23 *Dicentem.*] Eccl. xli. 11.
31 *Fili.*] Eccl. xxi. 1; v. 8.

diem, subito enim venit ira ejus, quia, ut Scriptura ait, Rege audiente verbum iniquum, omnes, qui sub illo sunt, scelesti sunt. Nimirum rex, ut Propheta ait, justus suscitat regionem.'

§ 36. 'Sed monita tibi profecto non desunt, cum habueris præceptorem, pene totius Britanniæ magistrum elegantem. Caveto, igitur, ne tibi, quod a Salomone notatur, accidat, Quasi qui excitat dormientem de gravi somno, sic qui enarrat stulto sapientiam, in fine enim narrationis dicet, Quid primum dixeras? Lava a malitia tuum cor, sicut dictum est, Hierusalem, ut salvus sis. Ne contemnas, quæso, ineffabilem misericordiam Dei, hoc modo per Prophetam a peccatis impios revocantis, Repente loquar ad gentem et ad regnum, ut evellam, et dissipem, et destruam, et disperdam. Peccatorem hoc vehementer ad pœnitentiam hortatur, Et si pœnitentiam egerit gens illa a peccato suo, pœnitentiam et ego agam super malo, quod locutus sum, ut facerem ei. Et iterum, Quis dabit eis tale cor, ut audiant me et custodiant præcepta mea, et bene sit eis omnibus diebus vitæ suæ? Item in cantico Deuteronomii, Populus, inquit, absque concilio et prudentia, utinam saperent et intelligerent, ac novissima providerent, quomodo persequatur unus mille, et duo fugient decem millia. Et iterum in Evangelio Dominus, Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego vos requiescere faciam; tol-

---

1 *Scriptura.*] Prov. xxix. 12.

4 *Propheta.*] Prov. xxix. 4.

6 *Præceptorem.*] According to Usher, Primord. pp. 531, 547, this preceptor was St. Iltutus, who was generally known by the designation of 'egregius Britannorum magister.'

8 *Salomone.*] Eccl. xxii. 8.

12 *Dictum.*] Jer. iv. 14.

14 *Prophetam.*] Jer. xviii. 7.

18 *Hortatur.*] Jer. xviii. 8.

21 *Iterum.*] Deut. v. 29.

23 *Deuteronomii.*] Deut. xxxii. 28.

27 *Iterum.*] Matth. xi. 28.

lite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Nam si hæc surdis auribus audias, Prophetas contemnas, Christum despicias; nosque, licet vilissimæ qualitatis simus, nullius momenti ducas, propheticum illud sincera animi puritate servantes, utcunque si non ego implevero fortitudinem in spiritu et virtute Domini, ut enunciam domui Jacob peccata eorum et domui Israel scelera eorum, ne simus canes muti non valentes latrare. Et illud Salomonis, ita dicentis, Qui dicit impium justum esse, maledictus erit populis et odibilis gentibus, nam qui arguunt meliora sperabunt. Et iterum, Non verearis proximum in casum suum, nec retineas verbum in tempore salutis. Itemque, Erue eos, qui ducuntur ad mortem, et redimere eos, qui interficiantur, ne parcas; Quia non proderunt, ut idem Propheta ait, divitiæ in die iræ, justitia a morte liberat. Si justus quidem vix salvus sit, impius et peccator ubi parebit? Ille profecto te tenebrosus Tartari torrens ferali rotatu, undis acsi acerrimis, involvet semper cruciaturus et nunquam consumturus, cui tunc erit sera inutilisque pœnæ oculata cognitio ac mali plenitudo, a quo, in hoc tempore accepto et die salutis, ad rectum vitæ iter differtur conversio.'

General invectives.

§ 37. Hic sane, vel antea, concludenda erat, uti ne amplius loqueretur os nostrum opera hominum, tam flebilis hæc querelaque malorum hujus ævi historia; sed ne formidolosos nos aut lassos putent, quominus illud Esaianum infatigabiliter

8 *Fortitudinem.*] V.; *om. B.*
11 *Salomonis.*] Prov. xxiv. 24.
14 *Iterum.*] Eccl. iv. 27.
16 *Itemque.*] Prov. xxiv. 11.
19 *Propheta.*] Prov. xi. 4.
20 *Si justus.*] 1 Pet. iv. 18.
32 *Esaianum.*] Isai. v. 20.

canamus, Væ, qui inquit bonum malum, et malum bonum; ponentes tenebras in lucem, et lucem in tenebras; amarum in dulce, et dulce in amarum; Qui videntes non vident, et audientes non audiunt, quorum cor crassa obtegitur quadam vitiorum nube, libet quod quantumque his supradictis lascivientibus insanisque satellitum Pharaonis, quibus ejus periturus Mari provocatur exercitus strenue Rubro, eorumque similibus quinque equis minarum prophetica inclamitent strictim edicere oracula, quibus veluti pulchro tegmine opusculi nostri molimen, ita ut ne certatim irruituris invidorum imbribus exstet penetrabile, fidissime contegatur. Respondeant itaque pro nobis sancti vates, ut antea, qui os quodammodo Dei, organumque Spiritus Sancti, mortalibus prohibentes mala, bonis faventes, exstitere, contumacibus superbisque hujus ætatis principibus, ne dicant, nos propria adinventione et loquaci tantum temeritate tales minas eis tantosque terrores incutere. Nulli namque sapientium dubium est, quanto graviora sint peccata hujus temporis, quam primi, Apostolo dicente, Legem quis transgrediens duobus mediis vel tribus testibus morietur; quanto putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverint?

§ 38. En primus occurrit nobis Samuel jussu Dei legitimi regni stabilitor, Deo antequam nasceretur dedicatus, a Dan usque ad Barsabee omni populo Israel veridicus propheta, signis indubitanter admirandis notatus, ex cujus ore Spiritus Sanctus cunctis mundi potestatibus intonuit, denunciando primo regi apud Hebræos, dumtaxat

---

4 *Qui videntes.*] Matth. xiii. 13.

6 *His . . . equis.*] *Om. V.*

12 *Molimen.*] Volumen, *B. V.*

22 *Quam.*] *V.*; *om. B.*

23 *Dicente.*] Heb. x. 28.

Sauli, pro eo, quod quædam de mandatis Domini non compleverat, dicens, Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc pararet Deus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quid ergo simile hujus temporis sceleribus adulterium, ne vel parricidium fecit? Nullo modo; sed jussionis ex parte mutationem, quia, ut bene quidam nostrum ait, non agitur de qualitate peccati, sed de transgressione mandati. Itaque illum objecta, velut putabat, purgantem, et apologias, ut generis humani moris est, sagaciter hoc modo adnectantem. Imo audivi vocem Domini, et ambulavi in via per quam misit me, tali animadversione multavit, Nunquid vult, inquit, Dominus holocausta, aut victimas, et non potius ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia, quam victimæ; et audire magis, quam offerre adipem arietum; quoniam sicut peccatum ariolandi est repugnare, ita quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit et te, ne sis rex. Et post pauca, Scidit, inquit, Deus regnum Israel a te hodie, et dedit illud proximo tuo meliori te. Porro triumphator in Israel non parcet, et pœnitudine non flectetur, neque enim homo est, ut agat pœnitentiam, subauditur, super duris malorum præcordiis. Notandum ergo est, quod dixit, scelus idololatriæ esse nolle Deo acquiescere. Non ergo sibi scelerati isti, dum non gentium diis perspicue litant, supplaudant, siquidem conculcantes, porcorum more, preciosissimas Christi margaritas, idololatræ sunt.

---

2 *Stulte.*] 1 Sam. xiii. 13. | 14 *Imo.*] 1 Sam. xv. 20, 22, 28.

Further examples.

§ 39. Sed licet hoc unum exemplum, acsi invictus adstipulator, ad corrigendos iniquos abunde sufficeret; tamen, ut in ore multorum testium omne comprobetur Britanniæ malum, transeamus ad cetera. Quid David numerando populum evenit, dicente ad eum propheta Gad? Hæc dicit Dominus, Trium tibi optio datur, elige unum quod volueris ex his, ut faciam tibi; aut septem annis veniet tibi fames, aut tribus mensibus fugies adversarios tuos, et illi te persequentur, aut certo tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nam arctatus tali conditione, et volens magis incidere in manus misericordis Dei, quam hominum, septuaginta millium populi sui strage humiliatur, et, ni pro contribulibus, apostolicæ caritatis affectu, ut illos plaga non tangeret, mori optavit, dicendo, Ego sum, qui peccavi, ego pastor inique egi; isti, qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me et contra domum patris mei, ut inconsideratam mentis elationem propria morte piaret. Nam quid Scriptura amplius de filio ejus narrat? Fecit, inquiens, Salomon, quod non placuerat coram Domino, et non adimplevit, ut sequeretur Dominum sicut pater ejus. Dixit Dominus ad eum, Quia habuisti hoc apud te, et non custodisti pactum meum et præcepta, quæ mandavi tibi, disrumpens scindam regnum tuum et dabo illud servo tuo.

§ 40. Quid duobus sacrilegis, æque ut isti sunt, Israel regibus, Hieroboæ et Baasæ, accidit, audite, quibus sententia Domini dirigitur per prophetam, ita dicentis. Propter quod magnificavi te principem supra Israel, quia exacerbaverunt me in vanitatibus suis, ecce, ego suscitabo post Baasam et

---

7 *Hæc.*] 2 Sam. xxiv. 12, 17.
2 *Scriptura.*] 1 Reg. xi. 6, 11.
31 *Prophetam.*] 1 Reg. xvi. 2, 3, 4.

domum ejus, et tradam domum ejus sicut domum Hieroboæ filii Nabath. Qui mortuus fuerit de suis, in civitate comedent eum canes, et mortuum corpus illius in campo comedent volatilia cœli. Quid illi quoque scelerato regi Israel istorum commanipulari, cujus colludio et uxoris dolo Naboth innocens propter vineam paternam oppressus est, sancto ore illius Heliæ atque ignifero Domini alloquio instructo minatur, ita dicente, Occidisti insuper et possedisti? et post hæc addes, Hæc dicit Dominus, In loco hoc, in quo linxerint canes sanguinem Naboth, lambent quoque tuum sanguinem. Quod ita factum fuisse, certissima ratione cognitum est. Sed ne forte secundum supradictum Achab, spiritus mendax loquens vana in ore prophetarum vestrorum seducat vos, ne sermones Michiæ prophetæ audiatis, Ecce permisit Deus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, et Dominus locutus est contra te malum. Nam et nunc certum est aliquos esse doctores contrario spiritu repletos, et magis pravam voluptatem quam veritatem asserentes; quorum verba super oleum molliuntur, et ipsa sunt jacula, qui dicunt pax, pax, et non erit in peccatis remanentibus pax, ut alibi propheta dicit; Non est gaudere impiis, dicit Dominus.

§ 41. Azarias quoque filius Obed Asæ revertenti de cæde decies centenum millium exercitus Æthiopum locutus est dicens, Dominus vobiscum est dum estis cum ipso, et si exquisieritis eum, invenietur a vobis; et si dereliquistis eum, derelin-

---

9 *Dicente.*] 1 Reg. xxi. 19.
17 *Ecce.*] 1 Reg. xxii. 22.
24 *Pax.*] Ierem. vi. 14; viii. 11.
26 *Dicit.*] Esai. xlviii. 22; lvii. 21.
28 *Asæ.*] Ad se, *B. G.*
30 *Dicens.*] 2 Paralip. xv. 1, 2.

quet vos. Nam si Josaphat ferens præsidium iniquo regi ita ab Jehu propheta Ananiæ filio increpatur dicente, Si peccatorem tu adjuvas, aut quem Dominus odit tu diligis, propterea ira Dei est super te,—quid illis, qui propriis scelerum suorum criniculis compediuntur, fiet? Quorum nos necesse est, si in acie Dominica volumus dimicare, peccata odisse, non animas, dicente Psalmista, Qui diligitis Dominum, odite malum. Quid ad supradicti Josaphat filium currus et auriga Israel propheta Helias, Joram parricidam, qui egregios fratres suos, ut pro ipsis regnaret, spurius trucidavit, effatus est? Sic dicit, inquit, Dominus Deus patris tui David. Eo quod non ambulaveris in via Josaphat patris tui, et in viis Asæ regis Juda, sed ambulasti in viis regum Israel, et stuprose, ut gessit domus Achab, et fratres tuos filios Josaphat meliores te interfecisti, ecce Dominus percutiet plaga magna te, et filios tuos. Et post pauca, Et tu eris in magna valetudine in languore ventris tui, donec exeat venter tuus cum ipsa infirmitate de die ex die. Et ad Joam regem Israel, ut vos derelinquentem Dominum, quid Zacharias filius Joiadæ vatis minatus sit, attendite, qui surgens populo dixit, Hæc dicit Dominus; Quare præteritis præcepta Domini et non prosperamini? Quia dereliquistis Dominum, et derelinquet vos.

Passages from Isaiah.

§ 42. Quid de auctore prophetarum Esaia

---

[1] *Si.*] Sic, *B.*
[3] *Dicente.*] 2 Paralip. xix. 2.
[6] *Nos.*] Vos, *B.*
[8] *Psalmista.*] Psalm. xcvi. 11.
[13] *Inquit.*] 2 Paralip. xxi. 12, 13.
[16] *Sed.*] Et, *B.*
[17] *Stuprose.*] *V.*; stupore se, *B.*
[20] *Et post . . . die.*] *Om. V.*
[20] *Pauca.*] 2 Paralip. xxi. 15.
[25] *Dixit.*] 2 Paralip. xxiv. 20.
[29] *Esaia.*] i. 2, 8, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23; ii. 11; iii. 10; v. 11; v. 22, 23, 24, 25; xiii. 6, 7, 8, 9, 10, 11; xxiv. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23; lix. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 14, 15, 16.

dicam? qui prooemium prophetiæ suæ vel visionem ita exorsus est, dicens, Audite cœli auribus et percipite terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognovit, et populus meus non intellexit. Et post pauca minas meritas tantæ insipientiæ aptans, Derelinquetur, inquit, filia Sion ut tabernaculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario, sicut civitas quæ vastatur. Et principes specialiter conveniens ait, Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite legem Domini populus Gomorrhæ. Notandum sane quod iniqui reges principes Sodomorum vocentur. Prohibens namque Dominus sacrificia et dona a talibus sibi offerri,—et nos inhiantes suscipimus quæ Deo ab omni natione sunt non placita, eademque egenis et pene nihil habentibus distribui in perniciem nostram non sinimus,—cum latis divitiis oneratis sordibus peccatorum intentis ait, Ne afferatis ultra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi. Itemque denunciat, Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis; et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam. Et hoc quare facit ostendit; Manus, inquiens, vestræ sanguine plenæ sunt. Simulque ostendens quomodo placaretur ait, Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere, quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo,—quasi placoris vicissitudinem adjungens, ait, Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur; et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Si

7 *Et post . . . quia non est judicium.*] *Om. V.*

volueritis et audieritis me, bona terræ manducabitis. Quod si nolueritis et me provocaveritis ad iracundiam, gladius devorabit vos.

§ 43. Accipite veracem publicumque adstipulatorem boni, malique vestri retributionem, absque ullo adulationis fuco, non ut parasitorum venerata vestrorum venena in aures sibilant ora, testantem. Itemque ad rapaces judices sententiam dirigens, ita affatur. Principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sectantur retributiones, pupillo non judicant, causa viduæ non ingreditur ad eos. Propter hoc, ait Dominus exercituum, fortis Israel, Heu, consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis, et conterentur scelerati et peccatores simul, et omnes qui dereliquerunt Dominum consumentur. Et infra, Oculi sublimis hominis humiliabuntur, et incurvabit altitudo virorum. Et iterum, Væ impio in malum, retributio enim manuum ejus fiet ei. Et post pauca, Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et ad potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis. Cithara, et lyra, et tympanum, et tibia, et vinum in conviviis vestris; et opus Domini non respicitis, et opera manuum ejus non consideratis. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, et nobiles ejus interierunt fame, et multitudo ejus siti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino, et descendent fortes ejus, et populus ejus, et sublimes gloriosique ejus ad eum. Et infra, Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem, qui justificatis impium pro muneribus, et justitiam justi aufertis ab eo. Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis et calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum ut pul-

vis ascendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium sancti Israel despexerunt. In omnibus his non est aversus furor Domini, sed adhuc manus ejus extenta.

§ 44. Et post aliquanta de die Judicii et peccatorum ineffabili metu disceptans, ait, Ululate quia prope est dies Domini,—si tunc prope erat, quid nunc putabitur?—quia vastitas a Deo veniet. Propter hoc omnes manus dissolventur, et omne cor hominis tabescet et conteretur, tortiones et dolores tenebunt, quasi parturiens dolebunt. Unusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus illorum. Ecce, dies Domini veniet crudelis et indignationis plenus, et iræ furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, et peccatores ejus conterendos de ea, quoniam stellæ cœli et splendor earum non expandent lumen suum, obtenebrabitur sol in ortu suo, et luna non splendebit in tempore suo, et visitabo super orbis mala, et contra impios iniquitatem ipsorum, et quiescere faciam superbiam infidelium, et arrogantiam fortium humiliabo. Et iterum, Ecce, Dominus dissipabit terram, et nudabit eam, et affliget faciem ejus, et disperget habitatores ejus; et erit sicut populus, sic sacerdos; et sicut servus, sic dominus ejus; sicut ancilla, sic domina ejus; sicut emens, sic ille qui vendit; sicut fœnerator, sic ille qui mutuum accipit; sicut qui repetit, sic qui debet. Dissipatione dissipabitur terra, et direptione prædabitur. Dominus enim locutus est verbum hoc, Luxit et defluxit terra, defluxit orbis, infirmata est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutaverunt jus, dissipaverunt fœdus sempiternum. Propter hoc maledictio vorabit terram.

§ 45. Et infra, Ingemiscent omnes qui lætantur corde, cessabit gaudium tympanorum, quiescet

sonitus lætantium, conticescet dulcedo citharæ, cum cantico non bibent vinum, amara erit potio bibentibus illam. Attrita est civitas vanitatis, clausa est omnis domus, nullo introeunte. Clamor erit super vino in plateis, deserta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ, relicta est in urbe solitudo, et calamitas opprimet portas, quia hæc erunt in medio terræ, et in medio populorum. Et post pauca, Prævaricantes prævaricati sunt, et prævaricatione transgressorum prævaricati sunt. Formido, et foveæ, et laqueus super te, qui habitator es terræ. Et erit qui fugerit a voce formidinis cadet in foveam, et qui se explicaverit de fovea tenebitur laqueo; quia cataractæ de excelsis apertæ erunt, et concutientur fundamenta terræ. Confractione confringetur terra, commotione commovebitur, agitatione agitabitur sicut ebrius, et auferetur quasi tabernaculum unius noctis, et gravabit eam iniquitas sua, et corruet, et non adjiciet ut resurgat. Et erit in die illa, visitabit Dominus super militiam cœli in excelso, et super reges terræ qui sunt super terram; et congregabuntur in congregationem unius fascis in lacum, et claudentur ibi in carcerem, et post multos dies visitabuntur. Et erubescet luna, et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, et in Jerusalem; et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

§ 46. Et post aliquanta rationem reddens, quamobrem talia minaretur, ita ait, Ecce, non est abbreviata manus Domini, ut salvare nequeat; neque aggravata est auris ejus, ut non exaudiat. Sed iniquitates vestræ diviserunt inter vos et Deum vestrum; et peccata vestra absconderunt faciem ejus a vobis, ne exaudiret. Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, et digiti vestri ini-

quitate; labia vestra locuta sunt mendacium, et lingua vestra iniquitatem fatur. Non est qui vocet justitiam, neque est qui judicet vere, sed confidunt in nihil, et loquuntur vanitates, et conceperunt dolorem, et pepererunt iniquitatem. Et infra, Opera eorum inutilia, et opus iniquitatis in manibus eorum. Pedes eorum in malum currunt; et festinant, ut effundant sanguinem innocentem. Cogitationes eorum cogitationes inutiles, vastitas et contritio in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt, et non est judicium in gressibus eorum. Semitæ eorum incurvatæ sunt eis, omnis qui calcat in eis, ignorat pacem. Propter hoc elongatum est judicium a vobis, et non apprehendet vos justitia. Et post pauca, Et conversum est retrorsum judicium, et justitia longe stetit, quia corruit in platea veritas, et æquitas non potuit ingredi. Et facta est veritas in oblivione, et qui recessit a malo, prædæ patuit. Et vidit Dominus et non placuit in oculis ejus, quia non est judicium.

§ 47. Huc usque Esaiæ prophetæ pauca de multis dixisse sufficiat. Nunc vero illum, qui priusquam conciperetur in utero præscitus, et priusquam exiret de vulva sanctificatus, et in cunctis gentibus propheta positus est, Hieremiam, scilicet, quid de populo insipiente rigidisque regibus pronunciaverit, parumper attendentes, audite, hoc modo leniter verba initiantem. Et factum est verbum Domini ad me dicens, Vade et clama in auribus Jerusalem, et dices, Audite verbum Domini domus Jacob, et omnes cognationes domus Israel. Hæc dicit Dominus, Quid inve-

Passages from Jeremiah.

[26] *Hieremiam.*] Ier. ii. 1, 4, 5, 6, 20, 21, 22, 29, 30, 31, 32; iv. 22; v. 3, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31; vii. 26, 27; viii. 4, 5, 6, 7, 21, 22; ix. 1, 2, 3, 12, 13; xi. 11.

nerunt in me patres vestri iniquitatis, qui elongati sunt a me, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt, et non dixerunt, ubi est qui ascendere nos fecit de terra Ægypti? Et post pauca, A seculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, dixisti, non serviam. Ego plantavi te vineam electam, omne semen verum; quomodo ergo conversa es in pravum vinea aliena? Si laveris te nitro et multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es iniquitate tua coram me, dicit Dominus. Et infra, Quid vultis mecum judicio contendere? Omnes me dereliquistis, dicit Dominus. Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt. Audite verbum Domini, Nunquid solitudo factus sum Israel, aut terra serotina? Quare ergo dixit populus meus, recessimus, non veniemus ultra ad te? Nunquid obliviscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis sui? Populus vero meus oblitus est me diebus innumeris. Quia stultus est populus meus, me non cognovit; filii insipientes sunt, et vecordes; sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt.

§ 48. Tum Propheta ex sua persona loquitur dicens, Domine, oculi tui respiciunt fidem, percussisti eos et non doluerunt, attrivisti eos et renuerunt accipere disciplinam. Induraverunt facies suas supra petram, et noluerunt reverti. Itemque Dominus, Annunciate hoc domui Jacob, et auditum facite in Juda, dicentes, Audi, popule stulte, qui non habes cor, qui habentes oculos non videtis, et aures et non auditis. Me ergo non timebitis, ait Dominus, et a facie mea non dolebitis? qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit; et commo-

---

[1] *Ægypti.*] In *V.* the extracts from Jeremiah here end.

vebuntur, et non poterunt; intumescent fluctus ejus, et non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans, recesserunt et abierunt, et non dixerunt in corde suo, metuamus Dominum Deum nostrum. Et iterum, Quia inventi sunt in populo meo impii, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes et pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena avibus, sic domus eorum plenæ dolo. Ideo magnificati sunt et ditati, incrassati sunt et impinguati, et præterierunt sermones meos pessime; causam pupilli non dixerunt, et judicium pauperum non judicaverunt. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem hujusmodi non ulciscetur anima mea?

§ 49. Sed absit ut vobis eveniat quod subsequitur. Loqueris ad eos omnia verba hæc et non audient te, et vocabis eos et non respondebunt tibi, et dices ad eos, Hæc est gens, quæ non audivit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam, periit fides, et ablata est de ore eorum. Et post aliquanta, Nunquid qui cadit, non resurget? et qui aversus est, non revertetur? Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, et noluerunt reverti. Attendi et auscultavi, nemo quod bonum est loquitur. Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo dicens, quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens in prœlium. Milvus in cœlo cognovit tempus suum, turtur et hirundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui, populus meus non cognovit judicium Dei. Et tam vehementi sacrilegiorum cæcitate et ineffabili ebrietate propheta conterritus, et deflens eos,

---

34 *Tam.*] Cum, *B.*

35 *Conterritus.*] Conterritur, *B.*

qui seipsos non deflebant, ut et nunc infelices tyranni agunt, optat sibi auctionem fletuum a Domino concedi, hoc modo dicens, Super contritione filiæ populi mei contritus sum, stupor obtinuit me. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non obducta est cicatrix filiæ populi mei? Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum, et plorabo die et nocte interfectos populi mei? Quis dabit mihi in solitudine diversorium viatorum, et derelinquam populum meum, et recedam ab eis, quia omnes adulteri sunt, cœtus prævaricatorum? Et extenderunt linguam suam, quasi arcum mendacii et non veritatis; confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, et me non cognoverunt, dicit Dominus. Et iterum, Et dixit Dominus, Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, et non audierunt vocem meam, et non ambulaverunt in ea, et abierunt post pravitatem cordis sui, idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel; Ecce, ego cibabo populum istum absynthio, et potum dabo eis aquam fellis. Et post pauca, quod etiam crebrius stylo propheta adjunxit, dicens ex persona Dei, Tu ergo noli orare pro populo hoc, et ne assumas pro eis laudem et orationem, quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, et afflictionis eorum.

§ 50. Quid ergo nunc infausti duces facient? Illi pauci invenientes viam angustam, amota spaciosa, prohibiti a Deo ne preces pro vobis fundant perseverantibus in malis, et tantopere incitantibus, queis e contrario ex corde ad Deum repedantibus, Deo nolente animam hominis interire, sed retractante, ne penitus pereat qui abjectus est, vindictam non potuissent inducere, quia nec Jonas, et quidem cum multum concu-

piverit Ninivetis propheta. Sed, omissis interim nostris, audiamus potius quid prophetica tuba persultet. Quod si dixeris, inquiens, in corde tuo, Quare venerunt mala hæc? Propter multitudinem iniquitatis tuæ. Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, et vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum,—subauditur, quia non vultis. Et infra, Hæc dicit Dominus populo huic, Qui dilexit movere pedes suos et non quievit, et Domino non placuit; nunc recordabitur iniquitatum eorum, et visitabit peccata eorum. Et dixit Dominus ad me, Noli orare pro populo isto in bonum. Cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum; et si obtulerint holocausta et victimas, non suscipiam ea. Et iterum, Et dixit Dominus ad me, Si steterit Moyses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Ejice illos a facie mea et egrediantur. Et post pauca, Quis miserebitur tui, Jerusalem, aut quis contristabitur pro te, aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu reliquisti me, dicit Dominus, et retrorsum abiisti, et extendam manum meam super te, et interficiam te. Et post aliquanta, Hæc dicit Dominus, Ecce, ego fingo contra vos cogitationem, revertatur unusquisque a via sua mala, et dirigite vias vestras et studia vestra. Qui dixerunt, Desperamus, post cogitationes nostras ibimus, et unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus. Ideo hæc dicit Dominus, Interrogate gentes, quis audivit talia horribilia quæ fecit nimis virgo Israel? Nunquid deficiet de petra agri nix Libani, aut velli possunt aquæ erumpentes frigidæ defluentes? quia oblitus est me populus meus. Et post aliquanta, optione

---

3 *Inquiens.*] Ier. xiii. 22; xiv. 10; xv. 1, 5; xviii. 11; xxii. 3, 21.

proposita, loquitur, dicens, Hæc dicit Dominus, Facite judicium et justitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris; et advenam, et pupillum, et viduam, nolite contristare, neque opprimatis inique, et sanguinem innocentem ne effundatis. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas domus hujus reges sedentes de genere David super thronum ejus. Quod si non audieritis verba hæc, in memetipso juravi, dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc. Et iterum, de rege enim scelesto loquebatur, Vivo ego, dicit Dominus, quia si fuerit Jechonias annulus in manu dextra mea, inde evellam eum et dabo in manu quærentium animam ejus.

Passages from Habakkuk.

§ 51. Sanctus quoque Abacuc proclamat dicens, Væ, qui ædificant civitatem in sanguine, et præparant civitatem in iniquitatibus dicentes, Nonne hæc sunt a Domino omnipotente? Et defecerunt populi multi in igne, et gentes multæ minoratæ sunt. Et ita prophetiam querulus incipit, Usquequo clamabo et non exaudies? vociferabor ad te, ut quid mihi dedisti labores et dolores inspicere miseriam et impietatem? Contra, Et factum est judicium, et judex accepit. Propter hoc dissipata est lex, et non perducitur ad finem judicium; quia impius per potentiam deprimit justum. Propter hoc exiit judicium perversum.

Passages from Hosea.

§ 52. Sed et beatus Osee propheta, attendite, quid loquatur de principibus, dicens, Pro eo quod transgressi sunt pactum meum, et adversus legem meam tulerunt, et exclamabant; Cognovimus te, quia adversum sis Israel. Bonum ut

---

16 *Abacuc.*] i. 2, 3.
21 *Contra . . perversum.*] *Om. V.*
30 *Osee.*] viii. 1, 4.

iniquum persecuti sunt. Sibi regnaverunt, et non per me; tenuerunt principatum, nec me noverunt.

Passages from Amos.

§ 53. Sed et sanctum Amos prophetam, hoc modo minantem, audite, In tribus impietatibus filiorum Juda, et in quatuor non avertam eos, propter quod repulerunt legem Domini, et præcepta non custodierunt, sed seduxerunt eos vana eorum. Et emittam ignem super Judam, et comedet fundamenta Jerusalem. Hæc dicit Dominus, In tribus impietatibus Israel, et in quatuor non avertam eos, propter quod tradiderunt pecunia justum, et pauperem pro calciamentis, quæ calciant super pulverem terræ, et colaphis cædebant capita pauperum, et viam humilium declinaverunt. Et post pauca, Quærite Dominum et vivetis, ut non reluceat sicut ignis domus Joseph, et comedat eam, nec erit qui extinguat. Domus Israel odio habuerunt in portis redarguentem, et verbum justum abominati sunt. Qui Amos prohibitus ne prophetaret in Israel, absque adulationis tepore respondens, Non eram, inquit, ego propheta, nec filius prophetæ, sed eram pastor caprarius vellicans sycomoros, et suscepit me Dominus ab ovibus, et dixit Dominus ad me, Vade et prophetiza in plebem meam Israel, et nunc audi verbum Domini. Regem namque alloquebatur, Tu dicis, noli prophetare in Israel, et non congreges turbas in domum Jacob. Propter quod hæc dicit Dominus, Uxor tua in civitate meretricabitur, et filii tui et filiæ tuæ gladio cadent, et terra tua funiculo metietur, et tu in terra immunda morieris, Israel autem captivus ducetur a terra sua. Et infra, Audite itaque hæc, qui contribulatis immane pauperem, et domina-

---

[4] *Amos.*] ii. 1, 6; v. 6, 10; vii. 11; viii. 4, 7; ix. 10.

tionem exercetis in inopes super terram, qui dicitis, quando transibit mensis ut acquiramus, et sabbata ut aperiamus thesauros. Et post pauca, Jurat Dominus contra superbiam Jacob, si obliviscetur in contemtione opera vestra, et in his non conturbabitur terra, et lugebit omnis qui commorabitur in ea, et ascendet sicut flumen consummatio, et convertam dies festos vestros in luctum, et injiciam in omnem lumbum cilicium, et in omne caput decalvationem, et ponam eum sicut luctum dilecti, et eos, qui cum eo sunt, sicut diem mœroris. Et iterum, Gladio morientur omnes peccatores populi mei, qui dicunt, Non appropinquabunt neque venient super nos mala.

Passages from Micah.

§ 54. Sed et sanctus Micheas vates attendite, quid sit effatus, Audi, inquiens, tribus. Et quid exornabit civitatem? nunquid ignis? Et domus iniquorum thesaurizans in thesauros iniquos, et cum injuria injustitiam. Si justificabitur in statera iniquus, et in saccello pondera dolosa, ex quibus divitias suas in impietate repleverunt.

Passages from Zephaniah.

§ 55. Sed et Sophonias propheta clarus, quas minas exaggerat, audite. Prope est, inquit, dies Domini magnus, prope et velox valde. Vox diei Domini amara constituta est et potens, dies iræ dies illa, dies tribulationis et necessitatis, dies nubis et nebulæ, dies tubæ et clamoris, dies miseriæ et exterminationis, dies tenebrarum et caliginis super civitates firmas et super angulos excelsos. Et contribulabo homines, et ibunt sicut cæci, quia Domino peccaverunt, et effundam sanguinem sicut pulverem, et carnes eorum sicut

16 *Micheas.*] vi. 10.
24 *Sophonias.*] i. 14.
32 *Et contribulabo . . . Domini.*] *Om. V.*

fimum boum, et argentum eorum et aurum non poterint eximere eos in die iræ Domini. Et in igne zeli ejus consumetur omnis terra, quando consummationem et solitudinem faciet Dominus super omnes commorantes in terra. Convenite et conjungimini gens indisciplinata, priusquam efficiamini sicut flos præteriens, priusquam veniat super vos ira Domini.

Passages from Haggai.

§ 56. Et quid Aggæus sanctus propheta dicat attendite. Hæc dicit Dominus, Semel ego movebo cœlum, et terram, et mare, et aridum; et avertam regnum, et exterminabo virtutem regum gentium, et avertam quadrigas et ascensores.

Passages from Zechariah.

§ 57. Nunc quoque quid Zacharias filius Addo, propheta electus, dixerit intuemini, hoc modo prophetiam suam exordiens. Revertimini ad me, et revertar ad vos dicit Dominus; et nolite tales esse sicut patres vestri, quibus imputaverunt prophetæ priores dicentes, Hæc dicit Dominus omnipotens, Avertite vos a viis vestris, et non intenderunt, ut obaudirent me. Et infra, Et dixit ad me Angelus, Quid tu vides? Et dixi, Falcem ego video volantem longitudinis cubitorum viginti, maledictio quæ procedit super faciem totius terræ; quoniam omnis fur ex ea usque ad mortem punietur, et projiciam eum dicit Dominus omnipotens, et intrabit in domum furoris, et in domum jurationis in nomine meo mendacium.

Passages from Malachi.

§ 58. Sanctus quoque Malachias propheta dicit, Ecce dies Domini veniet succensa quasi caminus, et erunt omnes superbi, et omnes facientes iniquitatem ut stipula, et inflammabit eos dies adveniens, dicit Dominus exercituum, quæ non relinquet ex eis radicem et germen.

9 *Aggæus.*] ii. 22.
14 *Zacharias.*] i. 3, 4; v. 2, 3.
30 *Malachias.*] iv. 1.

Passages from Job.

§ 59. Sed et sanctus Job attendite, quid de principio impiorum et fine disceptaverit, dicens, Propter quod impii vivunt, et senuerunt inhoneste, et semen eorum secundum desiderium eorum, et filii eorum ante conspectum eorum, et domus eorum fructuosæ sunt, et timor nunquam, nec plaga Domini est super eos. Vacca eorum non abortivit, et prægnans eorum pertulit partum, et non erravit, sed permanet sicut oves æternæ. Et pueri eorum gaudent, et psalterium sumentes et cytharam finierunt in bonis vitam suam, in requiem inferorum dormierunt. Nunquid Deus facta impiorum non respicit? Non ergo, sed lucerna impiorum extinguetur, et superveniet eis eversio, et dolores tanquam parturientis eos ab ira tenebunt. Et erunt sicut paleæ a vento, et sicut pulvis, quem abstulit turbo. Deficiant filiis ejus bona, videant oculi ejus bona, videant oculi ejus occisionem suam, nec a Domino resalvetur. Et post aliquanta de iisdem, Qui gregem, inquit, cum pastore rapuerunt, et jumentum orphanorum abduxerunt, et bovem viduæ pignoraverunt, et declinaverunt imponentes a via necessitatis. Agrum ante tempus non suum demessi sunt, pauperes potentium vineas sine mercede et sine cibo operati sunt, nudos multos dormire fecerunt sine vestimentis, tegmen animæ eorum abstulerunt. Et post pauca, cum ergo sciret eorum opera, tradidit eos in tenebras. Maledicatur ergo pars ejus a terra, pariant plantationes ejus aridæ. Retribuatur ergo illi sicut egit, contribuletur omnis iniquus sicut lignum sine sanitate. In iracundia enim surgens impotentem evertit. Propterea enim non credet

[1] *Job.*] xxi. 7—13, 17; xxiv. 2, 3, 18, 20, *etc.*; xxvii. 14.

[18] *Deficiant . . . consequuntur.*] *Om. V.*

[21] *Inquit.*] Job, xxiv. 2, 18, 20, *etc.*; xxvii. 14.

de vita sua cum infirmari cœperit, non speret sanitatem, sed cadet in languorem. Multos enim læsit superbia ejus, et marcidus factus est sicut malva in æstu, velut spica cum de stipula sua decidit. Et infra. Quod si multi fuerint filii ejus, in occisionem erunt. Quod et si collegerit ut terram argentum, et similiter ut lutum præparaverit aurum, hæc omnia justi consequentur.

Passages from Esdras.

§ 60. Quid præterea beatus Esdras propheta ille bibliotheca legis minatus sit attendite, hoc modo disceptans. Hæc dicit Dominus meus. Non parcet dextera mea super peccantes, nec cessabit romphæa super effundentes sanguinem innocuum super terram. Exibit ignis ab ira mea, et devorabit fundamenta terræ et peccatores quasi stramen incensum. Væ eis qui peccant, et non observant mandata mea, dicit Dominus, non parcam illis. Discedite filii apostatæ, et nolite contaminare sanctificationem meam. Novit Deus qui peccant in eum, propterea tradet eos in mortem, et in occisionem. Jam enim venerunt super orbem terrarum mala multa. Immissus est gladius vobis ignis, et quis est qui recutiet ea? Nunquid recutiet aliquis leonem esurientem in silva? aut nunquid extinguet ignem cum stramen incensum fuerit? Dominus Deus mittet mala, et quis est qui recutiet ea? et exibit ignis ex iracundia ejus, et quis extinguet eum? Coruscabit, et quis non timebit? tonabit, et quis non horrebit? Deus cuncta minabitur, et quis non terrebitur? A facie ejus tremet terra, et fundamenta maris fluctuantur de profundo.

Passages from Ezekiel.

§ 61. Ezechiel quoque propheta egregius, quatuorque evangelicorum animalium mirandus inspector, quid de sceleratis edixerit, attendite,

9 *Esdras.*] 4 Esdras, xv. 22, 23, 24, 25, *etc.*; xvi. 4, 5, 6, *etc.*

cui primum Dominus miserabiliter plagam Israel deflenti ait. Iniquitas domus Israel et Juda invaluit nimis, quia impleta est terra iniquitate et immunditia. Ecce ego sum, non parcet oculus meus, neque miserebor. Et infra. Quoniam terra plena populis, et civitas plena iniquitate est, et avertam impetum virtutis eorum, et polluentur sancta eorum. Exoratio veniet, et quæret pacem et non erit. Et post aliquanta. Factus est, inquit, sermo Domini ad me dicens, Fili hominis, terra quæ peccaverit mihi ut delinquat delictum, extendam manum in eam, et conteram ejus firmamentum panis, et emittam in eam famem, et tollam de ea hominem, et pecora. Et si sint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel, et Job, non liberabunt eam, sed ipsi in sua justitia salvi erunt, dicit Dominus. Quod si etiam bestias malas inducam super terram et puniam illam, et erit in exterminium, et non erit qui iter faciat a facie bestiarum. Et tres viri isti in medio ejus sint, vivo ego dicit Dominus, si filii et filiæ ejus liberabuntur, sed ipsi soli salvi erunt, terra autem erit in interitum. Et iterum. Filius non accipiet injustitiam patris, neque pater accipiet injustitiam filii. Justitia justi super ipsum erit. Et iniquus, si avertat se ab omnibus iniquitatibus quas fecit, et custodiat omnia mandata mea, et faciat justitiam et misericordiam multam, vita vivet et non morietur. Omnia delicta ejus, quæcunque fecit, non erunt; in sua justitia, quam fecit, vita vivet. Nunquid voluntate volo mortem injusti, dicit Dominus, quam ut avertat se a via sua mala et vivat? Cum se autem converterit justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem secundum omnes iniquitates quas fecit iniquus, omnes justitiæ, quas fecit, non erunt

[2] *Ait.*] Ezech. ix. 9, 10; vii. 23; xiv. 12, 13, 14, *etc.*; xviii. 20, 21, *etc*

in memoria. In delicto suo, quo excidit, et in peccatis suis, quibus peccavit, morietur. Et post aliquanta, Et scient omnes gentes, quia propter peccata sua captivi ducti sunt domus Israel; eo quod reliquerunt me. Et averti faciem meam ab eis, et tradidi eos in manus inimicorum ejus, et omnes gladio ceciderunt. Secundum immundicias suas, et secundum iniquitates suas, feci illis, et averti faciem meam ab eis.

§ 62. Hæc de sanctorum prophetarum minis dixisse sufficiat, pauca tantum de Sapientia Salomonis, quæ ad exhortationem vel denunciationem exprimant regibus, non minus quam minas, huic opusculo inserere necessarium duxi, ne dicant me gravia et importabilia in humeros hominum verborum onera velle imponere, digito autem meo ea, id est consolatorio afflatu, nolle movere. Audiamus itaque quid propheta dixit. Diligite, inquit, justitiam, qui judicatis terram. Hoc unum testimonium, si toto corde servaretur, abunde ad corrigendos duces patriæ sufficeret; nam, si dilexissent justitiam, diligerent utique fontem quodammodo et originem totius justitiæ, Deum. Servite Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quærite eum. Heu! quis victurus est, ut quidam ante nos ait, quando ista a civibus perficiantur? si tamen usquam perfici possint, Quoniam invenitur ab his qui non tentant illum, apparet autem eis qui fidem habent in eum. Nam isti sine respectu tentant Deum, cujus præcepta contumaci despectione contemnunt, nec fidem servant illi, cujus oraculis blandis vel aliquantulum severis dorsum versant et non faciem. Perversæ enim cogitationes separant a Deo. Et hoc in tyrannis nostri temporis per-

Passages from Wisdom.

2 *Morietur.*] *V.* passes on to § 62.

11 *Sapientia Salomonis.*] i. 1, 2, 3; v. 15, 16.

12 *Ad exhortationem.*] Cum hortationem, *V.*

17 *Autem.*] Hic, *V.*

spicue deprehenditur. Sed quid nostra mediocritas huic tam aperto sensui miscetur? Loquatur namque pro nobis, ut diximus, qui solus verax est, Spiritus scilicet Sanctus, de quo nunc dicitur. Spiritus autem sanctus disciplinæ effugiet fictum; et iterum, Quoniam Spiritus Dei replevit orbem terrarum; et infra, finem malorum bonorumque oculato judicio prætendens, ait, Quomodo spes impii tanquam lanugo est, quæ a vento tollitur, et tanquam fumus qui a vento diffusus est, et tanquam spuma gracilis, quæ a procella dispergitur, et tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis. Justi autem in perpetuum vivent, et apud Deum est merces illorum, et cogitatio eorum apud Altissimum. Ideo accipient regnum decoris, et diadema speciei de manu Domini. Quoniam dextra sua proteget eos, et brachio sancto suo defendet illos. Dissimiles etenim sunt qualitate, sunt valde justi et impii, nimirum, ut dixit Dominus, Eos qui honorant, inquiens, me, honorabo, et, qui me spernunt erunt ignobiles.

§ 63. Sed transeamus ad cetera. Audite, inquit, omnes reges et intelligite, discite judices finium terræ, præbete aures vos qui continetis multitudines, et placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data est a Deo potestas vobis, et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis, neque custodistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem ejus ambulastis. Horrende et celeriter apparebit vobis, quoniam judicium durissimum his, qui præsunt, fiet. Exiguis enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta

---

21 *Eos qui.*] 1 Sam. ii. 30.

23 *Sed transeamus.*] *V.* passes on to p. 71, l. 6.

23 *Inquit.*] Sapient. vi. 2, 3. *etc.*

patientur. Non enim personas subtrahet, qui est omnium dominator; nec reverebitur magnitudinem cujusquam, quoniam pusillum et magnum ipse fecit, et æqualiter cura est illi pro omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges hi sunt sermones mei, ut discatis sapientiam, et non decidatis. Qui enim custodierint justa justificabuntur, et qui didicerint sancta sanctificabuntur.

§ 64. Hactenus cum regibus patriæ, non minus prophetarum oraculis quam nostris sermonibus, disceptavimus; volentes eos scire quæ propheta dixerat, Quasi, inquiens, a facie colubri fuge peccata; si accesseris ad illa suscipient te. Dentes leonis dentes eorum, interficientes animas hominum. Et iterum, Quam magna misericordia Domini, et propitiatio ejus convertentibus ad se. Et si non habemus in nobis illud apostolicum, ut dicamus, Optabam enim anathema esse a Christo pro fratribus meis, tamen illud propheticum toto corde possimus dicere, Heu quia anima perit! Et iterum, Scrutemur vias nostras, et quæramus, et revertamur ad Dominum; levemus corda nostra cum manibus ad Deum in cœlo. Sed et illud apostoli; Cupimus unumquemque vestrum in visceribus Christi esse.

Passages from Ecclesiasticus.

§ 65. Quam enim libenter hoc in loco, acsi marinis fluctibus jactatus, et in optato evectus portu remis, si non tantos talesque malitiæ episcoporum vel ceterorum sacerdotum aut clericorum, in nostro quoque ordine erigi adversus Deum vidissem montes, quos me secundum legem ceu testes primum duris verborum cautibus, dein populum, si tamen sanctionibus inhæret, non ut

The peroration of this division of the Epistle.

---

12 *Propheta.*] Ecclesiastici, xxi. 2; xvii. 27.

19 *Optabam.*] Rom. ix. 3.

22 *Scrutemur.*] Lament. iii. 40, 41.

25 *Cupimus.*] Philipp. i. 8.

33 *Cautibus.*] *V.*; cutibus, *B.*

corporaliter interficiantur, sed mortui vitiis vivant Deo, ne personarum arguar exceptionis, totis necesse est viribus lapidare, verecundia interveniente, quiescerem. Sed mihi quæso, ut jam in superioribus dixi, ab his veniam impertiri, quorum vitam non solum laudo, verum etiam cunctis mundi opibus præfero, cujusque me, si fieri possit, ante mortem esse aliquamdiu participem opto et sitio, nostris jam nunc obvallatis sanctorum duobus clipeis lateribus invictis dorso adversitatis mœnia, stabilito capite, pro galea, adjutorio Domini fidissime contecto crebro veracium volatu, vel alitent conviviorum cautes.

The Clergy rebuked in general terms.

§ 66. Sacerdotes habet Britannia, sed insipientes; quam plurimos ministros, sed impudentes; clericos, sed raptores subdolos; pastores, ut dicuntur, sed occisioni animarum lupos paratos, quippe non commoda plebi providentes, sed proprii plenitudinem ventris quærentes; ecclesiæ domus habentes, sed turpis lucri gratia eas adeuntes; populos docentes, sed præbendo pessima exempla, vitia, malosque mores; raro sacrificantes, et nunquam puro corde inter altaria stantes; plebem ob peccata non corripientes, nimirum eadem agentes; præcepta Christi spernentes, et suas libidines votis omnibus implere curantes; sedem Petri apostoli immundis pedibus usurpantes, sed merito cupiditatis in Judæ traditoris pestilentem cathedram decidentes; veritatem pro inimico odientes, et mendaciis acsi carissimis fratribus faventes; justos inopes immanes quasi angues

[8] *Mortem.*] Mortis, *B.*
[9] *Obvallatis.*] Obvallatus, *V.*
[10] *Lateribus . . . cautes.*] *Om. V.*
[13] *Cautes.*] Cutes, *B.*
[14] *Sed.*] Sed nonnullos, *V.*
[15] *Sed.*] Sed multos, *V.*
[16] *Sed.*] Sed quosdam, *V.*
[21] *Præbendo.*] Præbendo interdum, *V.*
[22] *Raro.*] Ac raro puro, *V.*
[27] *Pedibus.*] Pedibus aliquos, *V.*
[29] *Decidentes.*] Desidentes, *V.*

torvis vultibus conspicantes, et sceleratos divites absque ullo verecundiæ respectu sicut cœlestes angelos venerantes; egenis eleemosynam esse dandam summis e labiis prædicantes, sed ipsi vel obolum non dantes; nefanda populi scelera tacentes, et suas injurias quasi Christo irrogatas amplificantes; religiosam forte matrem seu sorores domo pellentes, et externas veluti secretiori ministerio familiares indecenter levantes, vel potius, ut vera dicam, licet inepta non tam mihi quam talia agentibus, humiliantes; ecclesiasticos post hæc gradus propensius quam regna cœlorum ambientes, et tyrannico ritu acceptos defendentes, nec tamen legitimis moribus illustrantes; ad præcepta sanctorum, si aliquando duntaxat audierint, quæ ab illis sæpissime audienda erant, oscitantes ac stupidos et ad ludicra et ineptas secularium hominum fabulas, ac si iter viæ, quæ mortis pandunt, strenuos et intentos; pinguedinis gratia, taurorum more, raucos, et ad illicita infeliciter promtos; vultus arroganter in altum habentes, et, sensus conscientia remordente, ad ima vel Tartarum demersos; uno sane perdito denario, mœstos, et ad unum inquisitum lætos; in apostolicis sanctionibus ob inscitiam vel peccatorum pondus, ora etiam scientium obturantes, hebetes ac mutos, et in flexibus mundialium negotiorum mendacibus doctissimos; quorum de scelerata conversatione multos sacerdotio irruentes, potius vel illud omni pecunia redimentes, quam tractos, et in eodem veteri in-

---

4 *Sed ipsi vel.*] Nec ipsi nec, *B.*

9 *Levantes.*] Levigantes, *B.*; accipientes, *V.*

13 *Acceptos.*] Accepto, *B.*

18 *Si iter viæ, quæ.*] Si inter vitæque, *B.*

18 *Iter . . . pandunt.*] Iter vitæ mortisque pandant, *V.*

20 *More, raucos.*] *V.*; mere paucos, *B.*

30 *Illud omni.*] Illud pene omni, *V.*

faustoque intolerabilium piaculorum cœno, post sacerdotalem, episcopatus vel presbyterii, sedem, qui nec ibidem usquam sederunt, utpote indigni, porcorum more volutantes, rapto tantum sacerdotali nomine, nec tamen tenore, vel apostolica dignitate accepta; sed qui nondum ad integram fidem, sunt vel malorum pœnitentia idonei, quomodo ad quemlibet ecclesiasticum, ut non dicam summum, convenientes, et adepti gradum, quem non nisi sancti atque perfecti, et Apostolorum imitatores, et, ut Magistri Gentium verbis loquar, irreprehensibiles legitime et absque magno sacrilegii crimine suscipiunt.

Their simony.

§ 67. Quid enim tam impium tamque scelestum est, quam ad similitudinem Simonis Magi, non intervenientibus licet interea promiscuis criminibus, episcopatus officium vel presbyterii terreno pretio, quod sanctitate rectisque moribus decentius acquiritur, quempiam velle mercari? Sed in eo isti propensius vel desperatius errant, quod non ab Apostolis vel Apostolorum successoribus, sed a tyrannis et a patre eorum diabolo fucata et nunquam profutura emunt sacerdotia; quin potius velut culmen tectumque malorum omnium quoddam, quo non facile eis improperentur a quoquam admissa prisca vel nova, et cupiditatis gulæque desideria, utpote præpositi multorum facilius rapiant, scelestæ vitæ structuræ superponunt. Nam si talis profecto coemtionis conditio ab impudentibus istis, non dicam Apostolo Petro, sed cuilibet sancto sacerdoti

3 *Usquam.*] Sæpe, *V.*
3 *Indigni.*] *V.*; indigne, *B.*
5 *Tenore.*] Tenere, *B.*
20 *Errant, quod.*] Sunt quo, *V.*
21 *Quod.*] Quo, *B.*
26 *Admissa.*] Amissa, *B.*
27 *Utpote ... rapiant.*] *Om. V.*
28 *Vitæ.*] Vice, *B.*
28 *Structuræ.*] Structuram, *V.*
29 *Superponunt.*] *V.* here inserts the words, 'ut præpositi malorum facilius rapiant.'
31 *Petro.*] Retro, *B.*

pioque regi ingesta fuisset, eadem responsa accepissent quæ ab Apostolo auctor eorumdem Simon Magus accepit, dicente Petro, Pecunia tua tecum sit in perditionem. Sed forte heu, quia ambitores istos ordinant,—imo potius humiliant, atque pro benedictione maledicunt, dum ex peccatoribus non pœnitentes, quod rectius fuerat, sed sacrilegos et desperatos faciunt, et Judam quodammodo in Petri cathedra Domini traditorem, ac Nicolaum in loco Stephani martyris statuunt, immundæ hæresios adinventorem,—eodem modo sacerdotio adsciti sunt; et ideo non magnopere detestantur in filiis, quinimo venerantur, quod similiter ut patribus subinde venisse certissimum est. Etenim eos, si in parochiam, resistentibus sibi et tam pretiosum quæstum denegantibus severe commessoribus, hujusmodi margaritam invenire non possint, præmissis ante solicite nunciis, transnavigare maria, terrasque spatiosas transmeare non tam piget quam delectat, ut omnino talis species inæquiparabilisque pulchritudo, et, ut verum dicam, diabolica illusio, vel venditis omnibus copiis, comparetur. Dein cum magno apparatu magnaque phantasia, vel potius insania, repedantes ad patriam, ex erec-

[1] *Ingesta.*] Ingeste, *B.*

[3] *Accepit.*] *Om. MS.*

[3] *Petro.*] *Om. V.*

[3] *Pecunia.*] Act. viii. 20.

[7] *Fuerat.*] Fuisset, *V.*

[10] *Nicolaum.*] Nicolaus, supposed by some to be one of the seven Deacons, was the author of the sect of the Νικολαῖται which is mentioned in Apoc. ii. 6. His errors are recorded by Epiphanius, Augustine, and other writers upon heresies; and reference is more particularly made in the text to his doctrine of the promiscuous use of women.

[11] *Statuunt.*] Faciunt, *B.*

[11] *Adinventorem.*] Adjutorem, *V.*

[12] *Et ideo . . . detestantur.*] *Om. B.*

[14] *Ut.*] *Om. V.*

[14] *Subinde venisse.*] Sibi evenisse, *V.*

[15] *Si.*] *Om. B.*

[15] *Parochiam, resistentibus.*] Parochia, nonnullis resistentibus, *V.*

[18] *Non.*] *Om. B.*

[22] *Diabolica.*] Zabolica, *V. B.*

to erectiorem incessum pingunt, et dudum summitates montium conspicantes, nunc recte ad æthera vel ad summa nubium vellera, luminum semidormitantes acies librant, ac sese nova quædam plasmata, imo diabolica organa, ut quondam Novatus Romæ, Dominicæ conculcator margaritæ porcus niger, patriæ ingerunt, violenter manus non tam venerabilibus aris, quam flammis inferni ultricibus, dignas, in tali schema positi sacrosanctis Christi sacrificiis extensuri.

§ 68. Quid tu, infelix popule, a talibus, ut dixit Apostolus, bestiis ventris præstolaris? His ne corrigeris, qui seipsos non modo ad bona non invitant, sed secundum prophetæ exprobrationem laborant ut inique agant? Talibus ne oculis illustraberis, qui hæc tantum avide speculantur, quæ proclive vitiis, id est, Tartari portis, ducant? Vel certe secundum Salvatoris dictum, si non istos rapacissimos ut Arabiæ lupos, acsi Loth ad montem, igneum Sodomorum imbrem præpropere fugeritis, cæci educti a cæcis pariter in inferni foveam cadetis.

Admonished by examples from the Old Testament.

§ 69. Sed forsitan aliquis dicat, non ita omnes episcopi seu presbyteri ut superius comprehensi, quia non schismatis, non superbiæ, non immunditiæ, infamia maculantur, mali sunt, quod nec vehementer et nos diffitemur. Sed licet sciamus eos castos esse et bonos, breviter tamen respondebimus. Quid profuit Heli sacerdoti, quod solus

---

4 *Librant.*] *V.*; liberant, *B.*

6 *Novatus.*] Novatus the Carthaginian opponent of Cyprian, afterwards a resident at Rome, was the author of an extensive schism in the third century. See Natal. Alexand. Hist. Eccl. vi. 12, edit. 1786.

6 *Conculcator.*] *V.*; mulctator, *B.*

7 *Patriæ.*] Paritæ, *B.*

9 *Flammis.*] Fluviis, *B.*

9 *Schema.*] Scena, *B.*

12 *Apostolus.*] Tit. i. 12.

14 *Invitant.*] Invitantur, *B.*

14 *Prophetæ.*] Ier. ix. 5.

24 *Comprehensi.*] Excepisti, *V.*

non violaverit præcepta Domini, rapiendo in fuscinulis, antequam adeps Domino offerretur, ex ollis carnes, dum eadem mortis ira, qua filii sunt, mulctatur? Quis, rogo, eorum, de quorum moribus satis multa superius diximus, ob invidiam melioris hostiæ cœlestique igni in cœlis evectæ, ut Abel, occisus? qui etiam mediocris verbi aspernantur convitium. Quis perosus est consilium malignantium, et cum impiis non sedit, ita ut de eo veridice quasi de Enoch diceretur, Ambulavit Enoch cum Deo et non inveniebatur, in mundi scilicet vanitate omnis post idola proclive id temporis claudicare, relicto Deo, insipientis? Quis eorum salutari in Arca, hoc est, nunc Ecclesia, nullum Deo adversantem, ut Noe diluvii tempore, non admisit, ut perspicue monstraretur non nisi innoxios vel pœnitentes egregios in Dominica domo esse debere? Quis victoribus solum, et in tricentenario numero, hoc est Trinitatis sacramento, liberato justo, regum quinque, victriciumque turmarum exercitus ferales vincentibus, et nequaquam aliena cupientibus, sacrificium offerens, ut Melchisedech, benedixit? Quis sponte proprium in altari capite cædendum, ut Abraham, Deo jubente, obtulit filium, ut simile quoddam huic impleret Christi mandatum dicentis, oculum dextrum scandalizantem evelli debere, et prophetæ præcaveret, se maledictum esse gladium et sanguinem prohibentem? Quis memoriam malefacti de corde radicitus, ut Joseph, evulsit? Quis in monte cum Domino locutus, et nequaquam concrepantibus tubis exinde perterritus, duas tabulas

---

4 *De . . . diximus.*] *Om. B.*
6 *Igni.*] Regni, *B.*
10 *Diceretur.*] Gen. v. 24.
13 *Insipientis.*] Incipientis, *V.*
15 *Nullum.*] Ullum, *V.*
28 *Præcaveret, se.*] *Om. V.*
28 *Se.*] *Om. B.*
30 *Evulsit.*] Evellit, *V.*

cornutamque faciem aspectu incredulis inhabilem et horrendam tropico sensu, ut Moyses, advexit? Quis eorum pro peccatis populi exorans imo de pectore clamavit, ut ipse, Domine, inquiens, peccavit populus iste peccatum grande, quod si dimittis eis, dimitte; alioquin dele me de libro tuo?

§ 70. Quis zelo Dei accensus mirabili ad ultionem fornicationis sine dilatione sanando pœnitentiæ medicamine stupri affectum, ne ira populo inardesceret, sicut Phinees sacerdos, ut per hoc in ævo reputaretur illi justitia, strenue consurrexit? Quis vero eorum vel in exstirpationem usque ad internecionem de terra Repromissionis septem gentium morali intelligentia, vel ad constabilitionem spiritualis Israel pro eis, Jesum Nave imitatus est? Quis eorum populo Dei finales terminos trans Jordanem, ut sciretur quid cuique tribui conveniat, sicut supradicti Phinees scilicet et Jesus sagaciter divisere, ostendit? Quis, ut adversariorum plebi Dei innumera prosterneret gentium millia, unicam filiam, quæ propria voluptas intelligitur, imitans et in hoc Apostolum dicentem, Non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant,—obviantem victoribus cum tympanis et choris, id est, carnalibus desideriis, in sacrificium votivæ placationis, ut Jepthe, mactavit? Quis eorum ad conturbanda, fuganda, sternendaque superbarum gentium castra mysterii Trinitatis, ut supra diximus, cum lagenas viris tenentibus egregias in manibus sonantesque tubas, id est propheticos et aposto-

---

4 *Inquiens.*] Exod. xxxii. 3.

7 *Quis.*] *V.* here passes on to p. 81, l. 31.

9 *Medicamine.*] Medicum et, *B.*

18 *Cuique.*] Cui, *B.*

20 *Prosterneret.*] *Om. B.*

23 *Non quærens.*] 1 Cor. x. 33.

28 *Fuganda . . . superbarum.*] Fugandaque superbarum, *B.*

29 *Mysterii.*] Mysterium, *B.*

licos sensus, ut dixit Dominus prophetæ, Exalta quasi tuba vocem tuam, et Psalmista de Apostolis, In omnem terram exivit sonus eorum, et lagenas splendidissimo ignis lumine noctu coruscantes, quæ accipiuntur in sanctorum corporibus bonis operibus annexis, et Sancti Spiritus igni ardentibus, ut Apostolus, habentes, inquit, thesaurum istum in vasis fictilibus—post idololatriæ luci—quod moraliter interpretatum, est densæ et fuscæ cupiditatis, succisionem silvæ, et evidentia signa Judaici velleris imbris cœlestis expertis, et gentilis, rore Sancti Spiritus madefacti, fide non dubia, ut Gedeon, processit?

§ 71. Quis eorum mori exoptans mundo et vivere Christo, luxuriosos gentium convivas laudantes Deos suos,—id est, sensus extollentes divitias, ut Apostolus, et avaritia inquit, quæ est simulachrorum servitus,—concussis duabus virtute brachiorum columnis,—quæ intelliguntur in voluptatibus nequam animæ carnisque, quibus domus humanæ omnis nequitiæ quodammodo pangitur ac fulcimentatur,—tam innumerabiles, ut Sampson, prostravit? Quis orationibus, holocaustoque lactantis agni Philistinorum metum depellens, insperatas tonitruorum voces nubiumque imbres concitans, absque adulatione regem constituens, eundem Deo non placentem abjiciens, uncto pro illo meliore in regnum, ut Samuel, valedicturus populo, astabit, hoc modo dicens, Ecce præsto sum, loquimini coram Domino et Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, an asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus

1 *Prophetæ.*] Esa. lviii. 1.
2 *Psalmista.*] Psal. xviii. 4.
7 *Inquit.*] 2 Corinth. viii. 7.
9 *Est densæ.*] Condensæ, *V.*
26 *Regem.*] *Om. B.*
29 *Dicens.*] 1 Sam. xii. 3.

accepi? Cui a populo responsum est dicente, Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam. Quis eorum igne cœlesti centum superbos exurens, quinquaginta humiles servans, et absque adulationis fuco non Deum per prophetas, sed idolum Accaron, consulenti mortem imminentem iniquo regi annuncians, omnes prophetas simulachri Baal, qui interpretati accipiuntur sensus humani invidiæ, avaritiæ, ut jam diximus, semper intenti, mucrone corusco, hoc est, verbo Dei, ut Helias egregius vates, prostravit; et zelo Dei commotus iniquorum terræ imbres adimens ætherales, ac si fortissimo penurii clustello tribus annis sexque mensibus obseratos, fame, siti, moribundus in deserto conquestus est, Domine, inquiens, prophetas tuos occiderunt, et altaria tua suffoderunt, et ego relictus sum solus, et quærunt animam meam?

§ 72. Quis eorum carissimum discipulum terrenis extra solitum ponderibus oneratum, quæ ante ea a se magnopere licet rogato, ut acciperet, despecta fuissent, etsi non perpetua lepra, ut Helisæus, saltim expulsione, mulctavit? Et quis ex illis puero in vitæ desperatione æstuanti, ac improviso super bellico hostium apparatu civitatem, in qua erant, obsidentium tremefacto inter nos, ut illæ, animæ visus, ferventi exoratione ad Deum facta, ita ut intueri poterit auxiliarium cœlestis exercitus, armatorum curruum ceu equitum ignito vultu fulgentium montem plenum, patefecit, et credere quin fortior esset ad salvandum quam

[5] *Absque . . . Accaron.*] *V.*; *om. B.*
[7] *Consulenti.*] Sulenti (?), *B.*
[8] *Prophetas.*] *V.*; *om. B.*
[16] *Inquiens.*] 1 Reg. xix. 10.
[27] *Tremefacto.*] Turmefacto, *B.*
[29] *Poterit.*] Poterint, *B.*

inimici ad pugnandum? Et quis eorum corporis tactu, mortui scilicet mundo, viventis autem Deo, alii diverso funere occubanti, proculdubio mortuo Deo, vitiis vero viventi, quasi supradictus, proficiet, ita ut statim prosiliens Christo grates pro sanitate agat cunctorum pene mortalium ore desperata? Cujus eorum carbone ignito de altari forcipe Cherubin advecto, ut peccata sua delerentur humilitate confessionis, labia, ut Esaiæ, mundata sunt, et efficaci oratione sibi adjuncta pii regis Ezechiæ supplantatione centum octoginta quinque millia exercitus Assyriorum, nullo apparente vulneris vestigio, angeli manu, ut supradicti, prostrata sunt? Quis eorum ob præcepta Dei, et minas cœlitus datas, veritatemque vel non audientibus proferendam, squalores pedoresque carcerum, ut momentaneas mortes, ut beatus Jeremias, excepit? Et ne multa. Quis eorum, ut Magister Gentium dixit, errare in montibus, et in speluncis, et in cavernis terræ, lapidari, secari, totius mortis genere pro nomine Domini attentari, sicut sancti prophetæ, perpessus est?

Examples from the New Testament.

§ 73. Sed quid immoramur in exemplis veteribus, acsi non essent in Novo ulla? Audiant itaque nos, qui absque ullo labore angustum hoc iter Christianæ religionis, prætento tantum sacerdotali nomine, intrare se putant, carpentes paucos flores, veluti summos de Novi extento sanctorum Testamenti tyronum amœnoque prato. Quis vestrum, qui torpetis potius quam sedetis legitime in sacerdotali sede, ejectus de consilio impiorum, post diversarum plagas virgarum, ut

3 *Mortuo.*] Mortui, *B.*
4 *Deo.*] *Om. B.*
16 *Vel.*] Quod, *B.*
25 *Novo.*] Nova, *B.*
27 *Tantum.*] Tanto, *B.*
31 *Torpetis.*] Torperis, *B.*

sancti Apostoli, quod dignus habitus est pro Christo vero Deo contumeliam pati, toto corde Trinitati gratias egit? Quis ob testimonium verum Deo ferendum fullonis vecte cerebro percussus, ut Jacobus primus, in Novo duntaxat episcopus Testamento, corporaliter interiit? Quis gladio vestrum ab iniquo principe, ut Jacobus Joannis frater, capite cæsus est? Quis, ut Protominister martyrque evangelicus, hoc solum criminis habens, quod viderit Deum, quem perfidi videre nequiverant, nefandis manibus lapidatus est? Quis inversis pedibus crucis affixus pro reverentia Christi patibulo, quem non minus morte quam vita honoraturus, ut clavicularius ille cœlorum regni idoneus, extremum halitum fudit? Quis ex vobis gladii ictu veridicantis pro confessione Christi post vincula carceris, naufragia, amarum virgarum cædem, post fluminum, latronum, gentium, Judæorum, pseudoapostolorum, continua pericula, post famis, jejunii, vigiliarum labores, post perpetem solicitudinem omnium ecclesiarum, post æstum pro scandalizantibus, post infirmitatem pro infirmis, post ad-

---

1 *Quod.*] *Om. V.*

2 *Pati.*] *V.* here proceeds: 'Quis de vobis gladii ictu pro confessione Christi, post vincula carceris,' etc., *l.* 16.

5 *Jacobus.*] This account of the martyrdom of James, the Brother of our Saviour, is that recorded by Hegesippus, Clemens Alexandrinus, Eusebius, Epiphanius, and Jerome; a different, but more probable history is given by Josephus, xx. 8. See Euseb. H. E. ii. 23, (edit. Heinichen, i. 163,) and Basnage, Annal. Polit. Eccl. A.D. 60, § 6.

7 *Jacobus Joannis frater.*] Act. xii. 2.

11 *Lapidatus est.*] Act. vii. 58; cf. 55.

12 *Inversis pedibus.*] Eusebius, H. E. ii. 25, and iii. 1, (edit. Heinich. i. 181, 185,) informs us, upon the authority of Origen, that Peter was crucified with his head downwards, at his own request. Dr. Burton conjectures, and with great probability, that Paul was beheaded in consideration of being a Roman citizen. See Lectures on Eccl. Hist. of the First Cent. p. 320, Lond. 1831.

16 *Veridicantis.*] Veridicantes, *B.*

mirabilem prædicando Christi Evangelium orbis pene circuitum, ut vas electionis Magisterque Gentium electus, capite plexus est?

Example of Ignatius.

§ 74. Quis vestrum, ut sanctus martyr Ignatius, Antiochiæ urbis episcopus, post admirabiles in Christo actus, ob testimonium ejus leonum molis Romæ confractus est? cujus verba, cum ad passionem duceretur, audientes, si aliquando vultus vestri rubore suffusi sunt, non solum in comparatione ejus vos non putabitis sacerdotes, sed ne mediocres quidem Christianos esse. Ait enim in epistola, quam ad Romanam Ecclesiam misit; 'A Syria usque Romam cum bestiis terra marique depugno die ac nocte, connexus et colligatus decem leopardis, militibus, dico, ad custodiam datis, qui ex beneficiis nostris sæviores fiunt. Sed ego eorum nequitiis magis erudior, nec tamen in hoc justificatus sum. O salutares bestias, quæ præparantur mihi, quando venient? quando emittentur? quando eis frui licebit carnibus meis? quas ego exopto acriores parari, et invitabo ad devorationem mei, et deprecabor ne forte, ut in nonnullis fecerunt, timeant attingere corpus meum, quinimo et si cunctabuntur, ego vim faciam, ego me ingeram. Date, quæso, veniam, ego novi quid expediat mihi, nunc incipio esse Christi discipulus; facessat invidia vel humani affectus, vel nequitiæ spiritualis, ut in Jesum Christum adipisci merear ignes, cruces, bestias, dispersiones ossium, discerpsionesque membrorum, ac totius corporis pœnæ, et omnia in me unum supplicia diaboli arte quæsita complentur, dummodo

9 *Aliquando.*] In *B.* the word is written thus, 'alñ.'

9 *Suffusi sunt.*] Confusi essent, *B.*

12 *Romanam Ecclesiam.*] The passage here quoted forms cap. iv. of the Epistle to the Romans in the edition of Smith, Oxon. 1709, 4to.

14 *Depugno.*] Pugno, *B.*

Jesum Christum merear adipisci.' Quid ad hæc dormitantibus animæ oculis aspicitis? Quid talia surdis sensuum auribus auscultatis? Discutite, quæso, tenebrosam atramque cordis vestri caliginem temporis, ut veritatis et humilitatis præfulgidum lumen videre possitis. Christianus non mediocris sed perfectus, sacerdos non vilis sed summus, martyr non segnis sed præcipuus dicit, Nunc incipio esse Christi discipulus. Et vos si ille de cœlo projectus Lucifer, verbis non potestate erigimini, et quodammodo sub dente ruminatis et gestibus prætenditis, quæ antea actor vester depinxerat, In cœlum, inquiens, conscendam et ero similis Altissimo. Et iterum, Ego fodi et bibi aquam, et exsiccavi vestigio pedum meorum omnes rivos aggerum. Multo rectius oportebat vos imitari illum et audire, qui totius bonitatis et humilitatis vere invictum exemplar est, dicentem per Prophetam, Ego autem sum vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis. O mirabile quoddam dixisse eum opprobrium hominum, cum omnis mundi opprobria deleverit. Et iterum in Evangelio, Non possum ego a me ipso facere quicquam, cum ipse coævus Patri ac Spiritui Sancto communis ejusdemque substantiæ cœlum et terram, cum omni eorum inæstimabili ornamento, fecerit, non alterius sed propria potestate, et vos arroganter verba exaltasse, Propheta dicente, Quid superbit, terra et cinis? Sed ad propositum revertar.

Examples of Polycarp,

§ 75. Quis, inquam, ex vobis, ut Smyrnensis ecclesiæ pastor egregius Polycarpus Christi testis, men-

[13] *Inquiens.*] Esai. xiv. 12, 13, 25.

[19] *Prophetam.*] Psalm. xxi. 11.

[23] *Deleverit.*] V. passes on to the words, 'Sed ut ad propositum.'

[23] *Evangelio.*] Johan. v. 30.

[29] *Propheta.*] Eccl. x. 9.

[30] *Revertar.*] Revertatur, *B.*

[32] *Polycarpus.*] This information is gathered from the Circular Epistle of the Church of Smyrna concerning the martyrdom of Polycarp, § vii. xiii. edit. Smith, Oxon. 1709.

sam humane hospitibus ad ignem eum avide trahentibus apposuit, et objectus flammis pro Christi caritate dixit, 'Qui dedit mihi ignis ferre supplicium, dabit, ut, sine clavorum confixione, flammas immobiliter perferam.' Unum adhuc, præter magnam verbis volans sanctorum silvam, exempli gratia ponam, Basilium scilicet, Cæsariensem episcopum, qui cum ab iniquo principe minæ hujuscemodi intentarentur, quod, nisi in crastinum Arriano cœno, ut ceteri, macularetur, esset omnino moriturus, dixisse fertur, 'Ego sane ero cras qui hodie sum, tu te utinam non mutares.' Et iterum, 'Utinam haberem aliquid digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de nodo follis hujus absolveret.' Quis ex vobis apostolici sermonis regulam, quæ ab omnibus semper sanctis sacerdotibus quibusque temporibus exstantibus, humanam suggestionem præcipitanter ad nequitiam festinantem recutientibus servata est, in concussione tyrannorum indirupte custodivit, hoc modo dicens, Obedire oportet magis Deo quam hominibus?

and Basil.

§ 76. Igitur confugientes solito more ad Domini misericordiam, sanctorumque prophetarum ejus voces, ut illi pro nobis oraculorum suorum jacula imperfectis pastoribus, ut antea tyrannis, queis compuncti sanentur, librent, videamus quid Dominus ad desides et inhonestos

Passages from Scripture relative to the Priesthood,

[7] *Basilium.*] The conversation here mentioned took place between Basil and the Prefect Modestus, and is borrowed from Ruffinus, II. ix.

[8] *Episcopum.*] *Om. V.*

[12] *Non.*] *Om. V.*

[15] *De nodo follis.*] Basil here alludes to the difficulty of breathing under which he laboured, see Acta S. Basilii, ap. Acta SS. Mens. Junii, tom. ii. p. 875, § 219.

[17] *Sacerdotibus . . . humanam.*] Sacerdotibus omni tempore humanam, *V.*

[20] *Custodivit.*] Custodiunt, *B. G.*

[21] *Hoc modo dicens.*] Quæ ejusmodi est, *V.*

[21] *Obedire.*] Act. iii. 11.

[27] *Queis.*] Quis, *B. V.*

[28] *Dominus ad.*] Dominus per Prophetas ad, *V.*

sacerdotes, et non bene populum tam exempla quam verba docentes, minarum loquatur. Nam et Heli ille sacerdos in Silo, pro eo quod non digno Deo zelo severe in filios contemnentes Deum ultus fuerat, sed molliter et clementer, utpote paterno affectu, admonuerat, tali animadversione damnatur, dicente ad eum Propheta, Hæc dicit Dominus, Manifeste ostendi me ad domum patris tui cum essent in Ægypto servientes Pharaonis, et elegi domum patris tui ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotio. Et post pauca, Quare respexisti in incensum meum et in sacrificium meum improbo oculo? et honorificasti filios tuos plus quam me, ut benediceres eos a primordio in omnibus sacrificiis coram me? Et nunc sic dicit Dominus, Quoniam qui honorificant me, honorabo eos; et qui pro nihilo habent me, ad nihilum redigentur. Ecce, dies venient, et disperdam nomen tuum, et semen domus patris tui. Et hoc tibi signum sit, quod veniet super duos filios tuos Ophni et Phinees; in uno die morientur ambo in gladio virorum. Si hæc itaque patiuntur, qui verbis tantum subjectos, et non digna ultione emendant, quid ipsis fiet, qui ad mala hortantur peccando et trahunt?

§ 77. Quid illi quoque perspicuum est vero vati, post expletionem signi ab eodem prædicti, et restitutionem aridæ manus impio regi, misso a Judæa prophetare in Bethel, prohibitoque, ne quid ibidem cibi gustaret, ac decepto ab alio, ut dicitur, propheta, ut parum quid panis et aquæ sumeret, obtigit, dicente ad eum suo hospite.

---

4 *Severe.*] Servare, *B.*

4 *Contemnentes Deum ultus.*] Contemtos in Deum vultus, *B.*

5 *Utpote.*] Ut puta, *B.*

7 *Propheta.*] 1 Sam. ii. 28, *etc.*

24 *Fiet.*] Fecit, *B.*

26 *Quid illi . . . occidit eum.*] *Om. V.*

32 *Dicente.*] 2 Reg. xiii. 21.

Hæc dicit Dominus Deus, Quia inobediens fuisti ori Domini, et non custodisti mandatum quod præcepit Dominus Deus tuus, et reversus es, et comedisti panem et bibisti aquam in hoc loco, in quo mandaveram tibi, ne manducares panem nec biberes aquam, non ponetur corpus tuum in sepulchro patrum tuorum. Et factum est, inquit, postquam manducavit panem et bibit aquam, stravit sibi asinam suam et abiit, et invenit eum leo in via, et occidit eum.

particularly from Isaiah,

§ 78. Esaiam quoque sanctum prophetam de sacerdotibus hoc modo loquentem audite, Væ impio in malum, retributio enim manuum ejus fiet ei. Populum meum exactores sui spoliaverunt, et mulieres dominatæ sunt ejus. Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad judicandum Dominus, et stat ad judicandos populos. Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui et principibus ejus. Vos depasti estis vineam meam, rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum? et facies pauperum commolitis? dicit Dominus exercituum. Et item, Væ, qui condunt leges iniquas, et scribentes injustitiam scripserunt, ut opprimerent in judicio pauperes, et vim facerent causæ humilium populi mei, ut essent viduæ præda eorum, et pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis et calamitatis de longe venientis? Et infra, Verum hi quoque præ vino nescierunt, præ ebrietate erraverunt, sacerdotes nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt Videntem, ignoraverunt judicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordium, ita ut non esset ultra locus.

---

11 *Esaiam.*] iii. 11; x. 1; xxviii. 7, 14, 17; xxix. 13, 14; lxvi. 1.

§ 79. Propterea audite verbum Domini, viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem. Dixistis enim, Percussimus fœdus cum morte, et cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, et mendacio protecti sumus. Et post aliquanta, Et subvertet grando spem mendacii, et protectionem. Aquæ inundabunt, et delebitur fœdus vestrum cum morte, et pactum vestrum cum inferno non stabit; flagellum inundans cum transierit, eritis et in conculcationem, quandocunque pertransierit, tollet vos. Et iterum, Et dixit Dominus; Eo quod appropinquat populus iste ore suo, et labiis glorificant me, cor autem eorum longe est a me, ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi et stupendo. Peribit enim sapientia a sapientibus ejus, et intellectus prudentium ejus abscondetur. Væ, qui profundi estis corde, ut a Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, et dicunt, Quis videt nos? et quis novit nos? Perversa enim hæc vestra cogitatio. Et post aliquanta, Hæc dicit Dominus; Cœlum sedes mea, et terra scabellum pedum meorum est. Quæ ista est domus, quam ædificabitis mihi, et quis erit locus quietis meæ? Omnia hæc manus mea fecit, et facta sunt universa ista, dicit Dominus. Ad quem autem aspiciam, nisi ad pauperculum et contritum spiritu et trementem sermones meos? Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum; qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem; qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum

---

20 *Væ qui . . . delectata est.*] *Om. V.*

offerat; qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in viis suis, et in abominationibus suis anima eorum delectata est.

§ 80. Jeremias quoque virgo prophetaque, quid insipientibus loquatur pastoribus, attendite. Hæc dicit Dominus, Quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongaverunt a me, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt? Et paulo post, Et ingressi contaminastis terram meam, et hereditatem meam posuistis in abominationem. Sacerdotes non dixerunt, ubi est Dominus? et tenentes legem nescierunt me, et pastores prævaricati sunt in me. Propterea adhuc judicio contendam vobiscum, ait Dominus, et cum filiis vestris disceptabo. Item post aliquanta, Stupor et mirabilia facta sunt in terra, prophetæ prædicabant mendacium, et sacerdotes applaudebant manibus suis, et populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimis ejus? Cui loquar et contestabor, ut audiat? Ecce, incircumcisæ aures eorum, et audire non possunt. Ecce, verbum Domini factum est illis in opprobrium, et non suscipiunt illud; quia extendam manum meam super habitantes terram, dicit Dominus. A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student, et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia dicentes, Pax, pax, et non erit pax. Confusi sunt, qui abominationem fecerunt. Quin potius confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. Quamobrem cadent inter ruentes, in tempore visitationis eorum corruent, dicit Dominus. Jeremiah,

[5] *Jeremias.*] Ierem. ii. 5, 7, 9; v. 30; vi. 10, 12, 28; vii. 11; x. 30; xi. 15; xii. 9; xiv. 10, 13; xxiii. 1, *etc.*

Et iterum, Omnes isti principes declinantium ambulantes fraudulenter, æs et ferrum, universi corrupti sunt, defecit sufflatorium in igne, frustra conflavit conflator, malitiæ autem eorum non sunt consumtæ, argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos. Et post pauca, Ego sum, Ego sum. Ego vidi, dicit Dominus. Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen meum a principio; et videte quæ fecerim ei propter malitiam populi mei Israel. Et nunc, quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus; et locutus sum ad vos mane consurgens et loquens et non audistis, et vocavi vos et non respondistis; faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum et in qua vos habetis fiduciam, et loco, quem dedi vobis et patribus vestris, sicut feci Silo, et projiciam vos a facie mea.

§ 81. Et iterum, Filii mei exierunt a me, et non subsistunt; et non est qui extendat ultra tentorium meum, et erigat pelles meas; quia stulte egerunt pastores, et Dominum non quæsierunt. Propterea non intellexerunt, et grex eorum dispersus est. Et post aliquanta, Quid est quod dilectus meus in domo mea facit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es? Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam, vocabit Dominus nomen tuum. Ad vocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea, et combusta sunt fruteta ejus. Et iterum, Venite, congregamini omnes bestiæ terræ, properate ad devorandum. Pastores multi demoliti sunt vineam meam, dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. Itemque loquitur, Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, et non quievit, et Domino non placuit. Nunc recordabitur iniquitatum eorum, et visitabit peccata illorum.

Prophetæ dicunt eis, Non videbitis gladium, et fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit Dominus vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me; Falso prophetæ vaticinantur in nomine meo, non misi eos et non præcepi eis; visionem mendacem, et divinationem, et fraudulentiam, et seductionem cordis sui, prophetant vobis. Ideo hæc dicit Dominus, In gladio et fame consumentur prophetæ illi; et populi, quibus prophetaverunt, projecti erunt in viis Jerusalem præ fame et gladio, et non erit qui sepeliat.

§ 82. Et iterum, Væ pastoribus, qui disperdunt et dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit Dominus. Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad pastores qui pascunt populum meum, Vos dispersistis gregem meum, et ejecistis eos, et non visitastis illos. Ecce, ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum, dicit Dominus. Propheta namque et sacerdos polluti sunt, et in domo mea inveni malum eorum, dicit Dominus; et idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim et corruent in ea, afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, dicit Dominus. Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem, et prophetabant in Baal, et decipiebant populum meum Israel; et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem, adulterium, et iter mendacii, et confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque a malitia sua; facti sunt mihi omnes Sodoma, et habitatores ejus quasi Gomorrah. Propterea hæc dicit Dominus ad prophetas, Ecce ego cibabo eos absinthio, et potabo eos felle; a prophetis enim Jerusalem est egressa pollutio super omnem terram. Hæc dicit Dominus exercituum, Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, et decipiunt vos, visionem enim cordis sui loquuntur, non de ore Domini. Dicunt

enim his, qui me blasphemant, locutus est Dominus, Pax erit vobis, et omnibus, qui ambulant in pravitate cordis sui, dixerunt, Non veniet super eos malum. Quis enim affuit in consilio Domini, et vidit et audivit sermonem ejus? Quis consideravit verbum illius et audivit? Ecce, turbo dominicæ indignationis egreditur, et tempestas erumpens super caput impiorum veniet, non revertetur furor Domini usque dum faciat, et usque dum compleat cogitationem cordis sui. In novissimis diebus intelligetis consilium ejus.

Joel,

§ 83. Parum namque cogitatis vel facitis, quod sanctus quoque Joel monens inertes sacerdotes, ac deflens detrimentum populi pro iniquitatibus eorum, edixit: Expergiscimini qui estis ebrii a vino vestro, et plorate et lamentamini omnes qui bibitis vinum in ebrietatem, quia ablata sunt ab ore vestro jucunditas et gaudium. Lugete sacerdotes, qui deservitis altari, quia miseri facti sunt campi. Lugeat terra, quia miserum factum est frumentum, et siccatum est vinum, diminutum est oleum, aruerunt agricolæ. Lugete possessiones pro tritico et hordeo, quia periit vindemia ex agro, vitis arefacta est, ficus diminutæ sunt: granata, et palma, et malum, et omnia ligna agri arefacta sunt, quoniam confuderunt gaudium filii hominum. Quæ omnia spiritualiter intelligenda erunt vobis, ne tam pestilenti fame verbi Dei animæ vestræ arescerent. Et iterum, Flete sacerdotes, qui deservitis Domino, dicentes, Parce, Domine, populo tuo, et ne des hereditatem tuam in opprobrium, et ne dominentur eorum gentes, uti ne dicant gentes, ubi est Deus eorum. Sed hæc vos nequaquam auditis, sed omnia, quibus propensius divini furoris indignatio inardescat, admittitis.

---

[15] *Edixit.*] Joel, i. 5, 9, 10. | [22] *Lugete . . . arescerent.*] *Om. V.*

§ 84. Quid etiam sanctus Osee propheta sacerdotibus vestri moduli dixerit signanter, attendite. Audite hæc sacerdotes et intendat domus Israel et domus regis, infigite auribus vestris, quoniam ad vos est judicium, quia laqueus facti estis speculationi, et velut reticulum extensum super itaburium quod indagatores venationis confixerunt. Hosea,

§ 85. Vobis etiam a Domino alienatio hujuscemodi intendatur per prophetam Amos dicentem, Odio habui et repuli dies festos vestros, et non accipiam odorem in solennibus conventionibus vestris, quia et si obtuleritis holocaustomata et hostias vestras non accipiam ea, et salutare declarationis vestræ non aspiciam. Transfer a me sonum cantionum tuarum, et psalmum organorum tuorum non audiam. Famis etenim Evangelici cibi culina ipsa vestræ animæ viscera excomedens grassatur in vobis, sicut supradictus propheta prædixit, Ecce, inquiens, dies veniunt, dicit Dominus, et emittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem in audiendo verbum Dei, et movebuntur aquæ a mari usque ad mare, et ab aquilone usque ad orientem percurrent quærentes verbum Domini, et non invenient. Amos,

§ 86. Auribus quoque percipite sanctum Micheam, ac si cœlestem quandam tubam adversus subdolos populi principes concisius personantem. Audite nunc, inquiens, principes domus Jacob, nonne vobis est ut cognoscatis judicium odientibus bona, et quærentibus maligna, rapientibus pelles eorum ab eis, et carnes eorum ab ossibus Micah,

---

1 *Osee.*] Osee, v. 1.

6 *Super . . . confixerunt.*] *Om.* V.

9 *Amos.*] Amos, v. 21 ; viii. 11.

13 *Salutare . . . invenient.*] *Om.* V.

26 *Micheam.*] Mich. iii. 1, *etc.* ; vii. 1.

eorum? Quemadmodum comederunt carnes plebis meæ, et pelles eorum ab eis excoriaverunt, ossa eorum confregerunt et laniaverunt, quasi carnes in olla; succlamabunt ad Deum et non exaudiet eos, et avertet faciem suam ab eis in illo tempore, propter quod malitiose gesserunt in adinventionibus suis super ipsos. Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, et prædicant in eum pacem, et non est data in os eorum; excitavi in eum bellum. Propterea nox erit vobis ex visione, et tenebræ vobis erunt ex divinatione, et occidet sol super prophetas, et contenebrescet super eos dies, et confundentur videntes somnia, et deridebuntur divini, et obtrectabunt adversus omnes ipsi; quoniam non erit qui exaudiat eos, si non ego implevero fortitudinem in Spiritu Domini et judicio et potestate, ut annunciem domui Jacob impietates suas, et Israel peccata sua. Audite hæc itaque duces domus Jacob, et residui domus Israel, qui abominamini judicium, et omnia recta pervertitis, qui ædificatis Sion in sanguine et Jerusalem in iniquitatibus; duces ejus cum muneribus judicant, et sacerdotes ejus cum mercede respondebant, et prophetæ ejus cum pecunia divinabant, et in Domino requiescebant, dicentes, Nonne Dominus in nobis est? Non venient super nos mala. Ideo propter vos Sion sicut ager arabitur, et Jerusalem sicut specula pomarii erit, et mons domus sicut locus sylvæ. Et post aliquanta, Heu me! quia factus sum sicut qui colligit stipulam in messe, et sicut racemus in vindemia, cum non sit botrus ad manducandum primitiva. Heu me! anima quia periit terrenis

---

7 *Hæc . . . præparat.*] *Om. V.*

operibus, semper peccatorum reverentia exoritur reverens a terra, et qui corrigat inter homines, non est. Omnes in sanguinem judicio contendunt, et unusquisque proximum suum tribulatione tribulat, in malum manus suas præparat.

Zephaniah,

§ 87. Quid Sophonias etiam propheta egregius de vestris olim comessoribus disceptaverit attendite, de Jerusalem namque loquebatur, quæ spiritualiter Ecclesia vel Anima intelligitur, O! inquiens, quæ erat splendida et liberata civitas, confidens columba, non obaudivit vocem, nec percepit disciplinam, in Domino non confisa est, et ad Deum suum non accessit. Et id quare, ostendit. Principes ejus sicut leo rugientes, judices sicut lupi Arabiæ non relinquebant in mane, prophetæ ejus spiritum portantes viri contemtoris, sacerdotes ejus prophanabant sancta, et impie agebant in lege; Dominus autem justus in medio ejus, et non faciet injustum mane, mane dabit judicium suum.

Zechariah,

§ 88. Sed et beatum Zachariam prophetam monentem vos in verbo Dei audite. Hæc enim dicit Dominus omnipotens; judicium justum judicate, et misericordiam et miserationem facite unusquisque ad fratrem suum; et viduam, et orphanum, et advenam, et pauperem, per potentiam nolite nocere, et malitiam unusquisque fratris sui non reminiscatur in corde suo; et contumaces fuerunt ne observarent, et dederunt dorsum stultitiæ, et aures suas degravaverunt ut non audirent, et cor suum statuerunt insuadibile ne audirent legem meam et verba, quæ misit Dominus omnipotens in Spiritu suo in manibus pro-

---

6 *Sophonias.*] iii. 1, *etc.*

21 *Zachariam.*] vii. 9, *etc.*; x. 2; xi. 3.

33 *In spiritu . . . sanitas.*] *Om.* *V.*

phetarum priorum, et facta est ira magna a Domino omnipotente. Et iterum, Quoniam qui loquebantur, locuti sunt molestias, et divini visa falsa, et somnia falsa loquebantur, et vana consolabantur; propter hoc aridi facti sunt sicut oves, et afflicti sunt quoniam non erat sanitas. Super pastores exacervata est iracundia mea, et super agnos visitabo. Et post pauca, Vox lamentantium pastorum, quia misera facta est magnitudo eorum. Vox rugientium leonum, quoniam miser factus est decursus Jordanis. Hæc dicit Dominus omnipotens, Qui possidebant interficiebant, et non pœnituit eos; et, qui vendebant eas, dicebant, Benedictus Dominus, et ditati sumus, et pastores earum nihil passi sunt in eis. Propter quod non parcam jam super inhabitantes terram, dicit Dominus.

Malachi.

§ 89. Quid præterea sanctus Malachias propheta vobis denunciaverit, audite, Vos, inquiens, sacerdotes qui spernitis nomen meum, et dixistis, In quo sprevimus nomen tuum? Offerendo ad altare meum panes pollutos; et dixistis, in quo polluimus eos? In eo quod dixistis, Mensa Domini pro nihilo est, et quæ superposita sunt sprevistis; quoniam si adducatis cæcum ad victimam, nonne malum? Offer itaque illud præposito tuo si suscipiet illud, si accipiet personam tuam, dicit Dominus omnipotens. Et nunc exorate faciem Dei vestri, et deprecamini eum; in manibus vestris facta sunt hæc, si accipiam ex vobis personas vestras. Et iterum, Et intulistis de rapina claudum et languidum, et intulistis munus. Nunquid suscipiam illud de manu vestra? dicit Dominus. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo mas-

8 *Et post . . . Dominus.*] *Om. V.*

18 *Malachias.*] i. 6, 12; viii. 1; ii. 5, 8; iii. 2, 13.

culum, et votum faciens immolat debile Domino, quia rex magnus ego sum, dicit Dominus exercituum, et nomen meum horribile in gentibus. Et nunc ad vos mandatum hoc, O sacerdotes, si nolueritis audire et ponere super cor, ut detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum, mittam in vos egestatem, et maledicam benedictionibus vestris, quoniam non posuistis super cor. Ecce, ego projiciam vobis brachium, et dispergam super vultum vestrum stercus sollennitatum vestrarum. Sed interea, ut avidius organa nequitiæ præparetis ad bona, quid de sancto sacerdote dicat, si quantulumcunque adhuc interni auditus in vobis remanet, auscultate: Pactum meum, inquiens, fuit cum eo—de Levi namque, vel Moyse, secundum historiam loquebatur—vitæ et pacis, dedi ei timorem et timuit me, a facie nominis mei pavebat, lex veritatis fuit in ore ejus, et iniquitas non est inventa in labiis ejus, in pace et in æquitate ambulavit mecum, et multos avertit ab iniquitate. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est. Nunc item mutavit sensum, et malos increpare non desinit, Vos, inquiens, recessistis de via, et descandalizastis plurimos in lege, et irritum fecistis pactum cum Levi, dicit Dominus exercituum. Propter quod et ego dedi vos contemtibiles et humiles in omnibus populis, sicut non servastis vias meas, et accepistis faciem in lege. Nunquid non pater unus omnium nostrum? nunquid non Deus unus creavit nos? Quare ergo despicit unusquisque fratrem suum? Et iterum, Ecce veniet Dominus exercituum, et quis poterit cogitare diem adventus ejus? et quis stabit ad videndum eum? Ipse

---

[4] *Et nunc . . . facti sunt.*] *Om. V.*

enim egredietur quasi ignis ardens, et quasi poa lavantium, et sedebit conflans et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum et quasi argentum. Et post pauca, Invaluerunt super me verba vestra, dicit Dominus, et dixistis, Vanus est qui servit Deo, et quod emolumentum, quia custodivimus præcepta ejus, et quia ambulavimus coram Domino exercituum tristes. Ergo nunc beatos dicemus arrogantes, siquidem ædificati sunt facientes iniquitatem, tentaverunt Deum, et salvi facti sunt.

Passages from Ezechiel.

§ 90. Quid vero Ezechiel propheta dixerit attendite. Væ, inquiens, super væ veniet, et nuncius super nuncium erit, et quæretur visio a propheta, et lex peribit a sacerdote et consilium de senioribus. Et iterum, Hæc dicit Dominus; Eo quod sermones vestri sunt mendaces, et divinationes vestræ vanæ, propter hoc ecce ego ad vos, dicit Dominus. Extendam manum meam super prophetas, qui vident mendacia, et eos qui loquuntur vana in disciplina populi mei non erunt, et in scriptura domus Israel non scribentur, et in terram Israel non intrabunt, et scietis quia ego Dominus. Propterea populum meum seduxerunt dicentes, pax Domini, et non est pax Domini. Hic struit parietem, et ipsi ungunt eum, et cadet. Et post aliquanta, Væ his qui concinnant cervicalia subtus omnem cubitum manus, et faciunt velamina super omne caput universæ ætatis ad subvertendas animas. Animæque subversæ sunt populi mei, et animas possidebant, et contaminabant me ad populum meum propter manum plenam hordei, et propter fragmentum panis ad occidendas animas, quas non oportebat

---

12 *Ezechiel.*] vii. 26; xiii. 8, 18; xxii. 4, 30; xxxiii. 2, *etc.*

30 *Animæque . . . eripuisti.*] *Om. V.*

mori, et ad liberandas animas, quas non oportebat vivere, dum loquimini populo exaudienti vana eloquia. Et infra, Fili hominis dic, Tu es terra quæ non compluitur, neque pluvia facta est super te in die iræ, in qua principes in medio ejus, sicut leones, rugientes, rapientes rapinas, animas devorantes in potentia, et pretia accipientes, et viduæ tuæ multiplicatæ sunt in medio tui, et sacerdotes ejus despexerunt legem meam, et polluebant sancta mea. Inter sanctum et pollutum non distinguebant, et inter medium immundi et mundi non dividebant, et a sabbatis meis obvelabant oculos suos, et polluebant in medio eorum.

§ 91. Et iterum, Et quærebam ex eis virum recte conversantem, et stantem ante faciem meam omnino in tempore iræ, ne in fine delerem eam, et non inveni. Et effudi in eam animum meum in igne iræ meæ ad consumendum eos; vias eorum in caput eorum dedi, dicit Dominus. Et post aliquanta, Et factus est sermo Domini ad me dicens, Fili hominis loquere filiis populi mei, et dices ad eos; Terra, in quam ego gladium superinducam, et acceperit populus terræ hominem unum ex ipsis, et dederit eum sibi in speculatorem, et viderit gladium venientem super terram, et tuba cecinerit et significaverit populo; et audierit qui audit vocem tubæ et non observaverit; et venerit gladius et comprehenderit eum, sanguis ejus super caput ejus erit. Quia, cum vocem tubæ audisset, non observavit, sanguis ejus in ipso erit; et hic, quia custodivit, animam suam liberavit. Et speculator, si viderit gladium venientem et non significaverit tuba, et populus non observaverit, et veniens gladius acceperit ex eis animam, et ipsa propter iniquitatem suam capta est, et sanguinem de manu speculatoris requiram. Et tu, fili hominis, speculatorem te dedi domui

Israel, et audies ex ore meo verbum, cum dicam peccatori, morte morieris; et non loqueris, ut avertat se a via sua impius; et ipse iniquus in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Tu vero, si prædixeris impio viam ejus, ut avertat se ab ea, et non se averterit a via sua; hic sua impietate morietur, et tu animam tuam eripuisti.

Passages from the New Testament, namely,

§ 92. Sed sufficiant hæc pauca de pluribus prophetarum testimonia, quibus retunditur superbia vel ignavia sacerdotum contumacium, ne putent nos propria potius adinventione, quam legis, sanctorum vel auctoritate, eis talia denunciare. Videamus igitur quid Evangelica tuba mundo personans inordinatis sacerdotibus eloquatur, non enim de illis, ut jam diximus, qui apostolicam sedem legitime obtinent, quique bene norunt largiri spiritualia conservis suis in tempore cibaria, si qui tamen multi in præsentiarum sunt, sed de pastoribus imperitis, qui derelinquunt oves, et pascunt vana, et non habent verba pastoris periti, nobis sermo est. Evidens ergo indicium est, non esse eum legitimum pastorem, sed mediocrem quidem Christianum, qui hæc non tam nostra, qui valde exigui sumus, quam Veteris Novique Testamenti decreta recusaverit, vel inficiatus fuerit, sicut bene quidam nostrorum ait; Optabiliter cupimus, ut hostes ecclesiæ sint nostri quoque absque ullo fœdere hostes, et amici ac defensores nostri non solum fœderati, sed etiam patres ac domini habeantur. Conveniant namque singuli vero examine conscientiam suam, et ita deprehendent, an secundum rectam rationem sacerdotali cathedræ insideant. Videamus, in-

---

10 *Quibus.*] Quis, *V.*
21 *Et.*] Nam, *V.*
22 *Nobis.*] Vobis, *B.*
28 *Sint.*] *Om. V.*

quam, quid Salvator mundi factorque dicat. Vos estis, inquit, sal terræ, quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut projiciatur foras, ut conculcetur ab hominibus.

§ 93. Hoc unum testimonium ad confutandos impudentes quosque abunde sufficere posset, sed ut evidentioribus adhuc adstipulationibus, quantis semetipsos intolerabilibus scelerum fascibus falsi hi sacerdotes opprimant, verbis Christi comprobetur, aliqua annectenda sunt. Sequitur enim, Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Quis ergo sacerdotum hujus temporis ita ignorantiæ cæcitatem depellit, ut ceu lux clarissimæ lucernæ, in aliqua domo cunctis noctu residentibus scientiæ simul et bonorum operum lampade luceat? Quis ita universis ecclesiæ filiis tutum, publicum, conspicuumque refugium, ut sit civibus firmissima forte editi montis civitas vertice constituta, habetur? Sed quod sequitur, Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et magnificent Patrem vestrum, qui in cœlis est, quis eorum uno saltem die potest implere? Quin potius densissima quædam eorum nebula, atraque peccaminum omni insulæ ita incumbit nox, ut omnes pene a via recta avertat, ac per invios impeditosque scelerum calles errare faciat, quorum non modo Pater cœlestis non laudatur per opera,

from the Gospels;

2 *Inquit.*] Mat. v. 13.
5 *Impudentes.*] Impudentissimos, *V.*
7 *Evidentioribus.*] Evidentius, *V.*
7 *Adstipulationibus.*] *Om. V.*
10 *Vos estis.*] Mat. v. 14.
15 *Cæcitatem depellit, ut ceu lux.*] Cæcitate possessus, ut lux, *B.*
17 *Aliqua domo.*] Aliquam domum, *B.*
18 *Luceat.*] Lucet, *B.*
19 *Tutum.*] Totum, *B.*
21 *Editi.*] Ut edita, *B.*
22 *Sequitur.*] Mat. v. 16.
25 *Eorum.*] Eorum istud, *V.*
27 *Ut.*] Ita ut, *B.*
30 *Per opera.*] *Om. V.*

sed etiam intolerabiliter blasphematur. Velim quidem hæc Scripturæ Sacræ testimonia huic Epistolæ inserta vel inserenda, sicut nostra mediocritas posset, omnia utcunque historico vel morali sensu interpretari.

§ 94. Sed, ne in immensum modum opusculum hoc his, qui non tam nostra quam Dei despiciunt, fastidiunt, avertunt, proteletur, simpliciter et absque ulla verborum circuitione congesta vel congerenda sunt. Et post pauca. Qui enim solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Et iterum, Nolite judicare, ut non judicemini; in quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis. Quis rogo vestrum respiciet id quod sequitur? Quid autem vides, inquit, festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non consideras? aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam festucam de oculo tuo, et ecce, trabes in oculo tuo est. Vel quod sequitur; Nolite dare sanctum canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi disrumpant vos, quod sæpissime vobis evenit. Et populum monens, ne a dolosis doctoribus, ut estis vos, seduceretur, dixit, Attendite vobis a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; a fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, et mala malos. Et infra, Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.

---

2 *Sacræ.*] Facere, *B.*
8 *Proteletur.*] Protollatur, *V.*
10 *Post pauca.*] Matth. v. 19; vii. 1, *etc.*

§ 95. Quid sane vobis fiet, qui, ut propheta dixit, labiis tantum, et non corde, Deo creditis? Qualiter autem impletis quod sequitur; Ecce, inquiens, ego mitto vos sicut oves in medio luporum, qui versa vice, ut lupi in gregem ovium, proceditis; vel quod ait, Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ? Prudentes quidem estis ut aliquem ore exitiabili mordeatis, non ut caput vestrum, quod est Christus, objectu quodammodo corporis defendatis, quem totis operum malorum conatibus conculcatis. Nec enim simplicitatem columbarum habetis, quin potius corvino assimulati nigrori ac semel de arca, id est Ecclesia, evolitantes, inventis carnalium voluptatum fœtoribus nusquam ad eam puro corde revolastis. Sed videamus et cetera; Nolite, ait, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed timete eum, qui potest et animam et corpus perdere in Gehennam. Quidnam horum feceritis, recogitate. Quem vero vestrum sequens testimonium non in profundo cordis arcano vulneret, quod de pravis antistitibus Salvator ad apostolos loquitur? Sinite illos, cæci sunt duces cæcorum; cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadent. Egent sane populi, quibus præestis, vel potius quos decepistis, audire.

§ 96. Attendite verba Domini ad apostolos et turbas loquentis, quæ et vos, ut audio, in medium crebro proferre non pudet. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis servate et facite; secundum vero opera eorum nolite facere. Dicunt

---

1 *Qui.*] Quod, *B.*
3 *Impletis.*] *V.; om. B.*
3 *Sequitur.*] Matth. x. 16, 28, *etc.*
14 *Evolitantes.*] Avolitantes, *B.*
23 *Loquitur.*] Matth. xv. 14; xxiii. 2, 13; xxiv. 18, 19, *etc.*
26 *Quibus.*] Qui, *B.*
29 *Vos.*] *B. V.*; nos, *G.*

enim, et ipsi non faciunt. Periculosa certe ac supervacua sacerdotibus doctrina est, quæ pravis operibus obfuscatur. Væ vobis hypocritæ, qui clauditis regnum cœlorum ante homines, vos autem non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Non solum enim præ tantis malorum criminibus, quæ geritis in futuro, sed etiam pro his, qui vestro quotidie exemplo pereunt, pœnali pœna plectemini, quorum sanguis in Die Judicii de vestris manibus requiretur. Sed quid mali quod servi parabola prætenderit, inspicite, dicentis in corde suo, Moram facit dominus meus venire. Qui pro hoc forsitan incœperat percutere conservos suos manducans et bibens cum ebriis. Veniet ergo, inquit, dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua ignorat, et dividet eum, a sanctis scilicet sacerdotibus, partemque ejus ponet cum hypocritis, cum eis certe, qui sub sacerdotali tegmine multum obumbrant nequitiæ. Illic, inquiens, erit fletus et stridor dentium, quibus in hac vita non crebro evenit, ob quotidianas ecclesiæ matris ruinas filiorum, vel desideria regni cœlorum.

and Epistles, to the Romans,

§ 97. Sed videamus quid Christi verus discipulus Magister Gentium Paulus, qui omni ecclesiastico doctori imitandus est, sicut et ego Christi, in tali negotio præloquatur in prima Epistola dicens, Quia quum cognoverunt Deum, non sicut Deum magnificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, et occæcatum est insipiens cor eorum, dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Licet hoc Gen-

---

6 *Præ.*] Pro, *V.*
8 *Pœnali.*] Ferali, *V.*
21 *Non.*] *Om. V.*
26 *Doctori.*] *Om. B.*
26 *Sicut et ego Christi.*] *Om. B.*
28 *Epistola.*] Rom. i. 21, 25, 28, *etc.*
28 *Cognoverunt.*] Cognovissent, *V.*

tibus dici videatur, intuemini tamen quia competenter istius ævi sacerdotibus cum populis coaptabitur. Et post pauca; Qui commutaverunt, inquit, veritatem Dei in mendacium, et coluerunt et servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in secula; propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Et iterum; Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, impudicitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio (scilicet animarum populi), contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum; parentibus inobedientes, insensatos, incompositos, sine misericordia, sine affectione, qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte.

§ 98. Quisnam supradictorum his omnibus in veritate caruit? si enim esset, forte caperetur subjecto sensu in quo ait, Non solum qui faciunt ea, sed etiam qui consentiunt facientibus, nullo scilicet hoc malo eorum exstante immuni. Et infra, Tu autem secundum duritiam tuam, et cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. Et iterum, Non est enim acceptio personarum apud Deum. Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege et peribunt; quicunque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. Quid ergo severitatis ingruit his, qui non solum implenda non fa-

---

23 *Nullo . . . immuni.*] Ut nullus, scilicet, eorum sit hujus mali expers, *V.*

24 *Exstante.*] Exstantes, *B.*

34 *Ingruit.*] Ingessit, *V.*

ciunt, et prohibita non declinant, sed etiam ipsam verborum Dei lectionem vel tenuiter auribus ingestam pro sævissimo angue refugiunt?

§ 99. Sed transeamus ad sequentia, Quid ergo, inquit, dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet? absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo iterum vivemus in illo? Et post aliquanta, Quis nos, ait, separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Quem vestrum, quæso, talis intimo corde occupabit affectus, qui non modo pro pietate non laboratis, sed etiam ut inique agatis, et Christum offendatis, multa patimini? Vel quod sequitur. Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamus arma lucis, sic ut in die honeste ambulemus, non in commessationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis, non in contentione et æmulatione, sed induite Dominum Jesum Christum, et carnis curam ne feceritis in concupiscentiis.

First Corinthians,

§ 100. Et iterum ad Corinthios in prima Epistola; ut sapiens, inquit, architectus fundamentum posui, alter superædificat. Unusquisque autem videat quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Jesus Christus. Si quis autem superædificet super fundamentum hoc aurum et argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, unumquodque opus manifestum erit, dies enim Domini declarabit illud, quia in igne revelabitur, et uniuscujusque opus, quale

---

[1] *Etiam.*] Etiam qui, *V.*
[2] *Ingestam.*] Instillatam, *V.*
[11] *Quæso.*] Quæro, *B.*

[23] *Corinthios.*] 1 Cor. iii. 10, 18; v. 6, 9; 2 Cor. iv. 2; xi. 13.

sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit, omnia per ignem judicabuntur. Qui superædificaverit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur. Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Et iterum, Si quis videtur apud vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens; sapientia enim hujus mundi stultitia est apud Deum. Et post aliquanta, Non bona gloriatio vestra. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate igitur vetus fermentum; ut sitis nova conspersio. Quomodo expurgabitur vetus fermentum, id est, peccatum, quod a diebus in dies cunctis conatibus cumulatur? Et iterum, Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini fornicariis, non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus; alioquin debueratis de hoc mundo exire. Nunc autem scripsi vobis ne commisceri, si quis nominatur frater, et est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum quidem sumere. Sed latro nequaquam pro furto vel latrocinio furem alium damnat, quem potius optat, tuetur, amat, utpote sui sceleris consortem.

§ 101. Item in Epistola ad Corinthios secunda, Ideo, inquit, habentes hanc administrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficiamus, sed abjiciamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia neque adulterantes verbum Dei, per malum exemplum, scilicet, et per adulationem. In subsequentibus autem ita de malis doctoribus dicit; Nam ejusmodi pseudoapostoli

Second Corinthians,

[2] *Qui . . . consortem.*] *Om. V.* | [33] *Et.*] *Om. B.*

sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Et non mirum; ipse enim Sathanas transfigurat se in angelum lucis. Non est magnum igitur si ministri ejus transfigurentur ut angeli justitiæ, quorum finis erit secundum opera eorum.

Ephesians,

§ 102. Attendite quoque quid ad Ephesios dicat. An nescitis vos pro hoc in aliquo reos teneri? Hoc, inquiens, dico et testificor in Domino, ut jam non ambuletis sicut Gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a via Dei, per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitatem cordis eorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ et avaritiæ. Et quis vestrum sponte expleverit id quod sequitur, Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei, et nolite inebriari vino, in quo est luxuria; sed replemini Spiritu Sancto.

Thessalonians,

§ 103. Sed et quod ad Thessalonicenses dicit, Neque enim fuimus apud vos aliquando in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione avaritiæ, nec quærentes ab hominibus gloriari, neque a vobis, neque ab aliis, cum possimus honori esse, ut ceteri Apostoli Christi. Sed facti sumus sicut parvuli in medio vestrum, vel tanquam si nutrix foveat parvulos suos, ita desiderantes vos cupide volebamus vobis tradere non solum Evangelium, sed etiam animas nostras. Si hunc vos Apostoli retinetis in omnibus affectum, ejus quoque cathedræ legitime insidere noscatis. Vel etiam quod sequitur; Scitis, inquit, quæ præcepta dederim vobis. Hæc est

---

[7] *Ephesios.*] Ephes. iv. 17; v. 17.

[21] *Thessalonicenses.*] 1 Thes. ii. 5; iv. 2, 3.

voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione, et sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in honore et sanctificatione, non in passione desiderii, sicut et Gentes quæ ignorant Deum. Et ne quis supergrediatur neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit sed Deum. Quis etiam vestrum circumspecte cauteque custodivit id quod sequitur, Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, et concupiscentiam malam, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ. Videtis enim pro queis peccatis ira Dei potissimum consurgat.

§ 104. Audite itaque quid de vobis prophetico spiritu sanctus idem Apostolus vestrisque consimilibus prædixerit, ad Timotheum aperte scribens. Hoc enim scitote, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines semetipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita, sicut et Propheta dicit, Odivi congregationem malignorum, et cum impiis non sedebo. Et post aliquanta, quod nostro tempore videmus pullulare,

Timothy,

---

[5] *Et ne quis . . . consurgat.*] Om. V.

[12] *Sequitur.*] Coloss. iii. 5.

[20] *Timotheum.*] 2 Tim. iii. 1, 7.

[30] *Propheta.*] Psal. xxv. 5.

[31] *Et post . . . illorum fuit.*] Om. V.

ait, Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum enim Jannes et Mambres restiterunt Moysi, ita et isti resistunt veritati; homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus sicut et illorum fuit.

and Titus.

§ 105. Etenim evidenter ostendit qualiter se exhibeant suo officio sacerdotes, ita ad Titum scribens, Te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum habens, irreprehensibile, ut is qui ex adverso est vereatur, nullum malum habens dicere de nobis. Et iterum ad Timotheum, Labora, inquit, sicut bonus miles Christi Jesu. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut placeat ei, cui se probavit. Nam et qui contendit in agone non coronatur, nisi legitime certaverit. Hæc quidem bonorum adhortatio. Quod vero item comprehendit, malorum hominum, ut vos quibusque intelligentibus apparetis, denuntiatio est. Si quis, inquiens, aliter docet, et non acquiescit sermonibus sanis Domini nostri Jesu Christi, et ei quæ secundum pietatem est doctrinæ superbus est, nihil sciens, sed languescens erga quæstiones, et pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

Passages from the Ordination Service.

§ 106. Sed quid sparsim positis amplius utentes testimoniis sensuum ac diversorum undis in de-

---

[9] *Titum.*] Tit. ii. 7.
[14] *Timotheum.*] 2 Tim. ii. 3; 1 Tim. vi. 3.
[20] *Quod vero . . . pietatem.*] *Om. V.*
[33] *Undis.*] *V.*; modis, *B.*

specta ingenii nostri cymbula fluctuabimur? Recurrere aliquando tandem usque ad Lectiones illas (quæ ad hoc non solum ut recitentur, sed etiam adstipulentur benedictioni, qua initiantur sacerdotum vel ministrorum manus, eosque perpetuo doceant, uti ne a mandatis, quæ fideliter continentur in eis, sacerdotali dignitate degenerantes recedant, ex omni pene sanctarum Scripturarum textu merito excerptæ sunt,) necessarium duximus, ut apertius cunctis pateat æterna supplicia mansura eos, et non esse sacerdotes vel Dei ministros, qui earum doctrinas atque mandata opere secundum vires suas non adimpleverunt. Audiamus ergo quid princeps Apostolorum Petrus de tali negotio signaverit, Benedictus, inquiens, Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, qui per magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vitæ æternæ, per resurrectionem a mortuis Domini nostri Jesu Christi, in hereditatem incorruptibilem, immarcescibilem, incontaminatam, conservatam in cœlis in vos, qui in virtute Dei custodimini. Quare enim insipienter a vobis violatur talis hereditas, quæ non sicut terrena decidua, sed

---

[1] *Cymbula.*] *V.*; cibula, *B.*

[1] *Fluctuabimur.*] Fluctuamus, *V.*

[2] *Recurrere.*] This sentence is considerably transposed in *V.*

[3] *Recitentur.*] *V.*; recitamur, *B.*

[4] *Benedictioni . . . manus.*] From this, and a passage which will presently occur, we gain a few hints upon the Ritual of the early British Church, in regard to the consecration of its priests. Concerning the usage of anointing the hands of the priest with consecrated oil, see Martene, De antiquis eccl. Ritibus, ii. 22, 23, 32, 36, 40, 44, 46, *etc.* edit. Bassan. The two Lessons used upon the occasion by the British Church, (namely, those taken from the First and Second Chapters of the First Epistle of St. Peter,) are not the same as those prescribed by the Church of Rome.

[15] *Petrus.*] Beatus Petrus, *V.*

[16] *Inquiens.*] 1 Pet. i. 3, 13, 14, 22; ii. 1, 9.

[23] *Enim.*] Enim tam, *V.*

[24] *Decidua . . . æterna.*] *V.*; *om. B.*

immarcescibilis atque æterna est? Et post aliquanta, Propter quod, succincti estote lumbos mentis vestræ, sobrii, perfecte sperantes in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelatione Jesu Christi. Rimamini namque pectoris vestri profunda, an sobrii sitis, et perfecte sacerdotalem gratiam examinandam in Domini revelatione conservetis. Et iterum dicit, Quasi filii benedictionis non configurantes vos illis prioribus ignorantiæ vestræ desideriis, sed secundum Eum, qui vos vocavit sanctos, et vos sancti in omni conversatione estote, propter quod scriptum est, Sancti estote, quia ego sum sanctus. Quis rogo vestrum ita sanctitatem toto animi ardore sectatus est, ut hoc, quantum in se est, avide festinaret implere? Sed videamus quid in ejusdem secunda Lectione contineatur. Carissimi, inquit, animas vestras castificate ad obediendum fidei per spiritum in caritate, in fraternitate, ex corde vero invicem diligentes perseveranter, quasi renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, verbo Dei vivi, et permanentis in æternum.

§ 107. Hæc quidem ab Apostolo mandata, et in die ordinationis vestræ lecta, ut ea indirupte custodiretis, sed nequaquam a vobis in judicio impleta, sed nec multum cogitata vel intellecta sunt. Et infra, Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationem, et invidiam, et detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabiles, et sine dolo lac concupiscite, ut eo crescatis in salutem, quoniam dulcis est Dominus. Recogitate an hæc quoque surdis auribus a vobis audita crebrius conculcentur. Et iterum, Vos autem genus electum, regale

14 *Toto.*] *V.*; *om. B.*
14 *Sectatus.*] *V.*; secutus, *B.*
15 *Hoc.*] *V.*; *om. B.*

sacerdotium, gens sancta, populus in adoptionem, ut virtutes annuncietis ejus qui de tenebris vos vocavit in illud tam admirabile lumen suum. Non solum enim per vos virtutes Dei non annunciantur, sed etiam pravissimis vestris apud incredulos quosque despiciuntur exemplis. Audistis forte in eodem die, quod in Lectione Actus Apostolorum lectum est; Petro in medio discipulorum surgente qui dixit, Viri fratres, oportet Scripturam impleri, quam prædixit Spiritus Sanctus per os David de Juda. Et paulo post, Hic itaque acquisivit agrum de mercede iniquitatis. Hoc securo hebeti corde, vel potius quasi non de vobis lectum fuisset, audistis. Quis, quæso, vestrum non quærit agrum de mercede iniquitatis? Judas namque loculos compilabat, vos Ecclesiæ donaria filiorumque animas ejus vastatis. Ille adiit Judæos, ut Deum venderet; vos tyrannos et patrem vestrum diabolum, ut Christum despiciatis. Ille triginta argenteis venalem habuit omnium Salvatorem, vos vel uno obolo.

§ 108. Quid plura? Fertur vobis in medium Matthiæ in confusionem vestram exemplum, sanctorum quoque Apostolorum electione, vel judicio Christi, non propria voluntate, sortiti, ad quod cæci effecti non videtis quam longe a meritis ejus distetis, dum in amorem et effectum Judæ traditoris sponte corruistis. Apparet ergo eum, qui vos sacerdotes sciens ex corde dicit, non esse eximium Christianum. Sane quod sentio, proferam. Posset quidem lenior fieri increpatio; sed quid valet vulnus manu tantum

---

4 *Annunciantur.*] *V.* here adds 'vel meliorantur.'

7 *Actus Apostolorum.*] i. 15, 18.

13 *Quasi.*] *V.*; *om. B.*

16 *Namque.*] Quoque, *V.*

33 *Valet.*] *B.*; prodest, *V.*

palpare, unguentove ungere, quod, tumore jam vel fœtore sibi horrescens, cauterio et publico ignis medicamine eget? si tamen ullo modo sanari possit, ægro nequaquam medelam quærente, et ab hoc medico longius recedente. O inimici Dei et non sacerdotes, veterani malorum et non pontifices, traditores et non sanctorum Apostolorum successores, impugnatores et non Christi ministri. Auscultastis quidem secundæ Lectionis Apostoli Pauli verborum sonum, (sed in nullo modo monita virtutemque servastis, et simulachrorum modo, quæ non vident neque audiunt, eodem die altari astitistis,) tunc et quotidie vobis intonantis, Fratres, inquit, fidelis sermo est, et omni acceptione dignus,—ille dixit Fidelem, et Dignum, vos ut infidelem et indignum sprevistis,—Si quis episcopatum cupit, bonum opus desiderat. Vos episcopatum magnopere avaritiæ gratia, non spiritualis profectus obtentu, cupitis, et bonum opus illi condignum nequaquam habetis. Oportet ergo hujusmodi irreprehensibilem esse. In hoc namque sermone lacrimis magis quam verbis opus est, ac si dixisset Apostolus, eum esse omnibus irreprehensibiliorem debere. Unius uxoris virum. Quid ita apud vos quoque contemnitur, quasi non audiretur vel idem dicere et virum uxorum? Sobrium, prudentem. Quis etiam ex vobis hoc aliquando inesse sibi saltem optavit? Hospitalem, id est, si forte

---

1 *Tumore.*] *V.*; timore, *B.*

6 *Veterani.*] O licitatores, *V.*

8 *Impugnatores.*] *Om. B.*

9 *Secundæ Lectionis.*] The same passage formed the Lesson employed in the ordination of a bishop 'secundum Gallos,' see Martene, ii. 53, and also according to the 'mos Romanæ ecclesiæ,' id. p. 72.

9 *Lectionis.*] 1 Tim. iii. 1, *etc.*

12 *Modo.*] More, *V.*

14 *Intonantis.*] Intonaret, *V.*

20 *Opus.*] *Om. B.*

21 *Habetis.*] *Om. B.*

25 *Vos.*] *B.*; nos, *V.*

29 *Est si.*] *Om. V.*

casu evenerit, popularis auræ potius quam præcepti gratia factum; non prodest, Domino Salvatore ita dicente, Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Ornatum, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum. O feralis immutatio, O horrenda præceptorum cœlestium conculcatio; nonne infatigabiliter ad hæc expugnanda, vel potius obruenda, actuum verborumque arma corripitis, pro quibus conservandis atque firmandis, si necesse fuisset, et pœna ultro subeunda et vita ponenda erat?

§ 109. Sed videamus et sequentia; Domum, inquit, suam bene regentem, filios habentem subditos, cum omni castitate. Ergo imperfecta est patrum castitas, si eidem non et filiorum accumuletur. Sed quid erit, ubi nec pater, nec filius, mali genitoris exemplo pravatus conspicitur castus? Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam adhibebit? Hæc sunt verba, quæ indubitatis affectibus approbantur. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non vino multum deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Hi autem probentur primum, et sic ministrent nullum crimen habentes. His nimirum horrescens diu immorari, unum veridice possum dicere, quin hæc omnia in contrarios actus mutentur, ita ut clerici, quod non absque dolore cordis fateor, impudici, bilingues, ebrii, turpis lucri cupidi, habentes fidem et, ut verius dicam, infidelitatem in conscientia

---

8 *Obruenda.*] *V.*; observanda, *B.*

11 *Subeunda.*] *V.*; subdenda, *B.*

15 *Eidem.*] *B.*; item, *V.*

15 *Et.*] Esset, *B.*

21 *Affectibus.*] *V.*; *om. B.*; effectibus, *G.*

21 *Diaconos.*] The same passage was prescribed by the Ordo Romanus, as given by Martene, ii. 30.

impura, non probati in bono, sed in malo opere præsciti ministrantes, et innumera crimina habentes, sacro ministerio adsciscantur. Audistis etiam illo die, quo multo dignius multoque rectius erat, ut ad carcerem vel catastam pœnalem, quam ad sacerdotium, traheremini, Domino sciscitanti, quem se esse putarent discipuli, Petrum respondisse; Tu es Christus filius Dei vivi, eique Dominum pro tali confessione dixisse, Beatus es Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Ergo Petrus a Deo Patre doctus, recte confitetur Christum. Vos autem moniti a patre vestro diabolo inique Salvatorem malis actibus denegatis. Vero sacerdoti dicitur, Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Vos quidem assimilamini viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam. Notandum ergo est, quod insipientibus in ædificanda domo arenarum pendulæ mobilitati Dominus non cooperetur, secundum illud, Fecerunt sibi reges, et non per me. Itidemque quod sequitur eadem sonat dicendo, Et portæ inferni non prævalebunt, ejusque peccata intelliguntur. De vestra quid exitiabili structura pronunciatur? Venerunt flumina et flaverunt venti, et impegerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina ejus magna. Petro ejusdemque successoribus dicit Dominus, et tibi dabo claves regni cœlorum; vobis vero, non novi vos, discedite a me operarii iniquitatis, ut separati sinistræ patris cum hœdis, eatis in ignem æternum. Itemque omni sancto sacerdoti promittitur, et quæcunque solveris su-

[2] *Et innumera.*] *V.*; in universa, *B.*
[8] *Respondisse.*] Matth. xvi. 16, 17, 18.
[15] *Tu es.*] Matth. xvi. 18; vii. 25, 26.
[23] *Et portæ.*] Matth. xvi. 17.
[25] *Venerunt.*] Matth. vii. 25.
[32] *Sancto.*] *Om. B.*

per terram, erunt soluta et in cœlis; et quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata et in cœlis. Sed quomodo vos aliquid solvetis, ut sit solutum et in cœlis, a cœlo ob scelera ademti et immanium peccatorum funibus compediti, ut Salomon quoque ait, Criniculis peccatorum suorum unusquisque constringitur? Quaque ratione aliquid in terra ligabitis quod ultra modum etiam ligetur præter vosmetipsos, qui ita ligati iniquitatibus in hoc mundo tenemini, ut in cœlis nequaquam ascendatis, sed infaustis Tartari ergastulis, non conversi in hac vita ad Dominum, decidatis?

Conclusion.

§ 110. Nec sibi quisquam sacerdotum de corporis mundi solum conscientia supplaudat, cum eorum quibus præest, si qui propter ejus imperitiam, vel desidiam, seu adulationem, perierint, in die Judicii de ejusdem manibus, veluti interfectoris, animæ exquirantur. Quia nec dulcior mors, quæ infertur a bono quoque homine, quam malo; alioquin non dixisset Apostolus, velut paternum legatum suis successoribus derelinquens, Mundus ego sum ab omnium sanguine; Non enim subterfugi quo minus annunciarem vobis omne mysterium Dei. Multum namque usu ac frequentia peccatorum inebriati, et incessanter irruentibus vobis scelerum cumulatorum acsi undis quassati, unam veluti post naufragium, in qua ad vivorum terram evadatis, pœnitentiæ tabulam toto animi nisu exquiratis, ut avertatur furor Domini a vobis misericorditer dicentis, Nolo au-

---

[4] *A cœlo ob scelera.*] *V.*; a cœlo ob scelo ob scelera, *B.*

[4] *Ademti.*] *V.*; adepti, *B.*

[5] *Funibus.*] *V.*; finibus, *B.*

[6] *Ait.*] Prov. v. 22.

[8] *Ultra modum.*] *B.*; supra mundum, *V.*

[9] *Præter.*] *B.*; propter, *V.*

[16] *Qui.*] *B.*; *om.* *V.*

[20] *Mors . . . malo.*] Mors, quam quæ infertur ab unoquoque homineque malo, *V.*

[23] *Mundus.*] Act. xx. 26.

[30] *Exquiratis.*] *B.*; exquirite, *V.*

tem mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Ipse omnipotens Deus totius consolationis et misericordiæ paucissimos bonos pastores conservet ab omni malo, et municipes faciat, subacto communi hoste, civitatis Hierusalem cœlestis, hoc est, sanctorum omnium congregationis, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus, cui sit honor, et gloria in secula seculorum. Amen.

EXPLICIT LIBER S. GILDÆ ABBATIS ET HISTORIOGRAPHI ANGLORUM, ET CETERA.

---

5 *Subacto . . . hoste.*] *Om. V.*

INDEX.

THE END.

LONDON:
PRINTED BY SAMUEL BENTLEY,
Dorset Street, Fleet Street.